

SEGREGACIONI FEMJÈVE ROME
NE PROCESIN ARSIMOR
(Raport hulumtues)

СЕГРЕГАЦИЈА НА ДЕЦАТА РОМИ
ВО ОБРАЗОВНИОТ ПРОЦЕС
(истражувачки извештај)

СЕГРЕГАЦИЈА НА ДЕЦАТА РОМИ ВО ОБРАЗОВНИОТ ПРОЦЕС
(истражувачки извештај)

ноември, 2014 година

Публикација: Сегрегација на децата Роми во образовниот процес

Уредник: д-р Жанета Попоска
Автор: проф. д-р Јован Ананиев
Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип

Лектура: Елена Георгиевска

Дизајн, уредување и печат: „Скенпоинт“
Тираж: 500 примероци

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека “Св. Климент Охридски”, Скопје

373.3/.5(=214.58:497.7)(047.31)

ANANIEV, Jovan
Segregacioni i fëmijëve Romë në procesin arsimor : (raport hulumtues) / [autor Jovan Ananiev ; redaktor Zhaneta Poposka]. - Shkup : OSCE, 2014. - 73 стр. : табели, граф. прикази ; 29 см

ISBN 978-608-4630-83-8

а) Роми во Македонија - Основно образование - Истражувања б) Роми во Македонија - Средно образование - Истражувања
COBISS.MK-ID 97757450

Поддржано од:

Organization for Security and
Co-operation in Europe
Mission to Skopje

**Содржината на ова издание не секогаш ги одразува погледите или
ставовите на Мисијата на ОБСЕ во Скопје.**

СОДРЖИНА

ПРЕДГОВОР

ВОВЕД

1. МЕТОДОЛОШКА РАМКА НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

2. КВАНТИТАТИВНИ ПОКАЗАТЕЛИ ЗА СЕГРЕГАЦИЈАТА НА ДЕЦАТА РОМИ ВО ПЕРИОДОТ 2010-2014 ГОДИНА

3. ПРИЧИНИ ЗА ПОСТОЕЊЕ НА ПРОБЛЕМОТ

3.1. ОПШТЕСТВЕНО-КУЛТУРЕН КОНТЕКСТ

3.2. ПРОЦЕДУРАЛНИ ПРИЧИНИ ЗА ПОСТОЕЊЕ НА СЕГРЕГАЦИЈАТА

4. ЗАКЛУЧОЦИ

5. ПРЕПОРАКИ

ПРИЛОГ 1: ПРАШАЛНИК ДОСТАВЕН ДО ГРАДОНАЧАЛНИЦите СО ТАБЕЛАРЕН ПРИКАЗ НА ПОДАТОЦИТЕ ВО АПСОЛУТНА БРОЈКА, ДОБИЕНИ ЗА СЕКОЕ ПРАШАЊЕ

ПРЕДГОВОР

Комисијата за заштита од дискриминација многу се залага за превенирање и надминување на различните облици на дискриминација. Сегрегацијата на децата Роми во образовниот процес се покажа како еден од подолготрајните и системски проблеми кои резултираат со индиректна дискриминација на оваа популација на граѓани. Иако не претставува проблем, специфичен само за нашата држава, туку, во поголем или помал обем е присутен во, речиси, сите европски земји каде што живеат Роми и иако овој феномен има длабоки општествени и културолошки корени, сепак, неопходно е да се утврди дискриминацијата и да се преземаат активности за нејзино надминување.

Преку ова истражување, Комисијата за заштита од дискриминација сакаше да ја утврди моменталната состојба на сегрегацијата на децата Роми, преку нивно категоризирање како лица со лесни пречки во психичкиот развој и нивно образование во редовни или посебни паралелки или, пак, во посебни училишта. Исто така, се наметна потребата да се утврди трендот на промени на оваа појава како и да се утврдат причините и да се определат можните активности за подобрување на состојбата.

Покрај останатото, овој истражувачки Извештај има за цел да и помогне на Комисијата да ги планира идните активности во насока на преземање на мерки за подобрување на состојбата, но ќе помогне и на останатите институции, како што се органите на управата, при креирањето на политичките, Народниот правоборник, единиците на локалната самоуправа, граѓанските организации, како и на меѓународните организации во утврдувањето на мерки за надминување на проблемите.

Комисија за заштита од дискриминација

Претседател:
Душко Миновски

ВОВЕД

Во Република Македонија, како и во некои други европски земји, во изминатиот период па и до денес, забележана е појава на индиректна дискриминација на децата Роми преку т.н. сегрегација во посебни (порано користен терминот *специјални*) училишта, односно паралелки, доколку детето учи во редовните училишта. Сегрегацијата, односно одвојувањето на овие деца се врши преку нивна категоризација како лица со умерени пречки во психичкиот развој. Ваквото категоризирање, во целокупниот образовен процес на детето го става во подредена положба во однос на другите деца кои не се категоризирани бидејќи нема можност да се образува по исти наставни и предметни програми, нема можност да се образува во средина со деца кои немаат пречки во психичкиот развој и има намалени можности да го продолжи своето средно образование според своите желби. Напротив, така категоризираното дете, кое добива основно образование во сегрецирана средина, го продолжува образовниот процес во оние средни стручни училишта кои нудат образование за деца со умерена попреченост. Дополнително, оваа индиректна дискриминација ќе се квалификува и како продолжена бидејќи не застанува само во образовниот процес туку има свое влијание и врз понатамошниот развој на личноста која е категоризирана неосновано и врз општествените, економските и семејните аспекти на животот на односното лице.

Имено, немањето можност да се добие образование кое е соодветно за децата без пречки во развојот, создава дополнителни проблеми во процесот на наоѓањето на работа и напредувањето во работниот процес. Поради намалената и стеснета квалификуваност, овие лица не се конкурентни на пазарот на трудот и се ниско платени, најчесто немаат можност да продолжат со понатамошното образование, немаат можност да добијат повисоки позиции во работната организација и често пати постои ризик од отпуштање од работа токму поради нивната категоризираност. Сето ова, понатаму, влијае врз маргинализацијата на овие лица како полнолетни граѓани, а којашто е започната уште во процесот на образоването. Создавањето на перцепција дека тие имаат пречки во психичкиот развој креира стигматизација кон нив од страна на заедницата и директно или индиректно отфрлање од различните аспекти на општеството. Проблемот се мултилицира бидејќи многу често овие лица ваквиот статус го прифаќаат како нормален и подреденоста како природна појава. Многу често, децата на лицата кои биле категоризирани и учеле во посебни училишта, односно паралелки стануваат ученици со категоризација.

Ваквата појава можеме да ја карактеризираме како системска бидејќи дискриминацијата не ја прави само некој поединец ниту, пак, само некоја институција туку имаме систем (поврзаност на елементи во една целина) на институции, одговорни лица и вработени во целокупниот процес на категоризација и понатамошно продолжување на оваа појава без редефинирање, преиспитување, односно рекатегоризирање. Во склад со искуствата на различни земји е покажано дека системската

дискриминација е најдолготрајна, односно повеќегодишно повторување на некоја појава, општествено прифатлива, свесно или несвесно употребувана од лицата кои ја вршат. Покрај директната или индиректната појавна форма, често пати доведувајќи и додискриминација по асоцијација проследена и со форма на инструкција за дискриминација, навидум неутрални норми, но често недоволно дефинирани и оставени дискрециски овластувања на службените лица.

1. МЕТОДОЛОШКА РАМКА НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

Главна хипотеза на истражувањето беше дека:

Во Република Македонија на национално ниво и на ниво на некои општини процентот на деца Роми кои се категоризирани како лица со пречки во психичкиот развој е значително поголем во однос на процентот на вкупниот број на деца Роми во однос на вкупниот број на деца, припадници на сите етнички заедници. Оваа појава е резултат на мноштво културолошки фактори, недостаток на институционален капацитет и меѓуинституционална соработка, процедурална и правна некомплетност, недореченост и несоодветност и немање на доволна свест кај родителите и кај службените лица.

Појавата на индиректна дискриминација преку сегрегација е системска, долготрајна и општествено вкоренета. Па затоа, потребен е системски, институционален и организациски пристап кон намалувањето на оваа појава.

Истражувањето беше спроведено во периодот од април 2014 година до ноември 2014 година, преку користење на следниве техники на собирање на податоци:

- Анкета која беше реализирана преку доставени прашалници преку пошта до сите општини во државата. Поголем дел од општините Прашалникот го дистрибуираа до директорите на основните училишта кои дејствуваат во рамките на нивната територија и потоа сумарно ги доставија резултатите или, пак, пополнетите прашалници од училиштата беа доставени за обработка до Комисијата за заштита од дискриминација. Но, значителен број од општините само ги имаат доставено прашалниците до основните училишта а потоа директорите прашалниците ги доставија директно за обработка, без да ја преземе таа обврска општината. Поради ова, некои податоци од општините не се комплетни, односно недостасуваат податоци од некое училиште во рамките на неколку општини. Исто така, иако беа доставени прашалници до сите општини, добиени се податоци од 57 општини, а во седум од нив (Кривогаштани, Долнени, Демир Хисар, Бревеница, Демир Капија, Арачиново и Чешиново-Облешево) е добиен одговор дека немаат деца кои се категоризирани што претставува соодветен и релевантен примерок за да се добие релевантна статистика и да се донесат соодветни заклучоци.
- Во прашалниците кои беа наменети за редовните основни училишта се бараа податоци колку вкупно категоризирани ученици учат во редовните и посебните паралелки од 2010 до 2014 година,

за секоја година одделно и колку ученици се запишале во секоја година одделно.

- Дополнително, Прашалник беше испратен и до сите посебни училишта. Во Прашалникот наменет за посебните училишта се бараше исти информации, со таа разлика што во овие училишта нема редовни паралелки (за деца без пречки во развојот). И во двата прашалника се бараа податоците да бидат структурирани според етничката припадност на детето.
- Од посебното основно училиште „Иднина“ не се добиени податоци.
- Беа реализирани две фокус групи. Првата фокус група која се одржа на 3 јули 2014 година, имаше за цел да ги осознае причините за појавата и трендовите на промени на феноменот на висока стапка на категоризирани деца Роми. На неа учествуваа претставници од стручните служби на неколку посебни училишта, основното училиште во Шуто Оризари, претставник од Комисијата при Заводот за ментално здравје, професор од Институтот за дефектологија при Филозофскиот факултет во Скопје, претставници од Министерството за труд и социјална политика, Министерството за образование, Министерството за здравство, претставници на граѓански организации и на меѓународни организации кои работат на оваа проблематика. На фокус групата беа дискутирани неколку теми и тоа: постапката на категоризација, како се разграничува образовната запоставеност од пречките во психичкиот развој, кои се институционалните и кадровските слабости, кои се слабостите во меѓуинституционалната соработка, кои се трендовите (позитивни и негативни) во промената на состојбата и слично. На втората фокус група која се одржа на 13 ноември 2014 година, присуствуваа претставници од истите институции како и во првата фокус група а се дискутираа мерките кои се преземени и кои ќе се преземаат од страна на институциите во насока на надминување на проблемот, беа дискутирани нацрт-препораките кои произлегоа од сознанијата добиени преку спроведеното истражување, како и водење доста жива дискусија за нацрт-моделот за процена (нацрт-верзија добиена од Министерството за труд и социјална политика, октомври 2014 година). Сознанијата од двете фокус групи се вградени во овој истражувачки Извештај на тој начин што беа или основа за допрецизирање на податоците содржани во официјалните документи или насока за добивање на дополнителни сознанија преку водење на интервјуа или собирање на дополнителни податоци. Некои од исказите на учесниците се пренесени како парафраза а некои директно, но, поради дискреција на изворот на информацијата се посочува институцијата или, пак, се укажува дека е став на педагогот, психологот, наставникот или директорот на училиштето или став на претставникот на органот на управата

или граѓанскиот сектор. Тематските блокови, по кои се водеше дискусијата на фокус групите беа подгответи врз претходна примарна анализа на состојбата преку собирање на секундарни извори на податоци (претходни анализи, официјални документи и статистика) и реализирани подгответелни интервјуа.

- Поради попродлабочено осознавање на проблемот и добивање на релевантни ставови за негово идно надминување беа реализирани вкупно тринаесет интервјуа со: претставник од Министерството за образование и наука, Министерството за труд и социјална политика, Министерството за здравство, двајца педијатри, тројца психологи од основни училишта, тројца педагози од основни училишта, еден дефектолог од посебно училиште и еден вработен во граѓанска организација чијашто активност е заштита на правата на Ромите.

2. КВАНТИТАТИВНИ ПОКАЗАТЕЛИ ЗА СЕГРЕГАЦИЈА НА ДЕЦАТА РОМИ ВО ПЕРИОДОТ 2010-2014 ГОДИНА

Потребно е да се потенцира дека од анализата се изземени оние општини во кои ниту во една година нема категоризирано ниту едно дете припадник на ромската етничка заедница. **Нагласуваме дека е направен структуриран примерок, односно општини во чијашто фреквенција е евидентирано дете припадник на ромската етничка заедница.** Вкупниот процент на сегрегација не ја отсликува состојбата на државно ниво бидејќи не се обработени оние општини кои не го пополните Прашалникот (пополнет од 57 општини) и оние општини во кои не се појавува категоризирано дете кое припаѓа на **ромската заедница.** Ваков структуриран примерок е направен бидејќи на едно место се групираат општините во кои се претпоставува дека живеат ромски деца (штом барем едно во текот на пет години е категоризирано), не се вклучуваат останатите општини, особено доколку се големи а немаат ромска заедница. Бидејќи нивното вклучување може статистички многу да влијае врз квантитативните заклучоци и поради статистичката прегледност, односно во графиконите непотребно е да се појавуваат општини во кои се појавуваат податоци кои не се релевантни за предметот на истражувањето. Затоа што, образоването е децентрализирано, се препорачува интерпретациите да се насочат повеќе на општинско ниво, односно проблемот на сегрегацијата повеќе да се гледа сегментирано, од општина до општина а потоа да се изведе кумулативен заклучок, отколку да се интерпретира статистички на национално ниво.

Според добиените податоци, во продолжение се дадени резултати за оние општини во кои е забележан највисок процент на категоризирани деца Роми. Во училишната 2010/2011 година највисок процент на категоризирани деца Роми во редовни паралелки има во Виница - 63% а во посебни паралелки во Штип - 77,78%. Истиот тренд е забележан и во учебната 2011/2012 година. Во Виница е највисок кога станува збор за редовните паралелки - 65% а во Штип во однос на посебните паралелки - 78,38%.

Во учебната 2012/2013 година, Штип предничи во редовните паралелки - 35,29% а Прилеп во однос на посебните паралелки – 66%. Во учебната 2013/2014 година, во однос на редовните паралелки највисок процент на категоризирани деца Роми во редовни паралелки има во Делчево - 55,55% а во однос на посебните паралелки водечко место зазема Прилеп - 63%.

Ако учебната 2010/2011 година, се земе како стартина година а 2013/2014 година како последна година, општо не може да се забележи значителен тренд на намалување на бројот на категоризираните деца Роми во редовните паралелки. Во Штип каде што овој процент е висок не е забележано намалување, - 33% во Дебар, - 63% во Виница. Кај

посебните паралелки ваквите промени се позабележителни и ова е позитивен податок бидејќи целта е трендот на намалување да биде поголем кај посебните паралелки во однос на редовните паралелки каде што учат категоризираните деца.

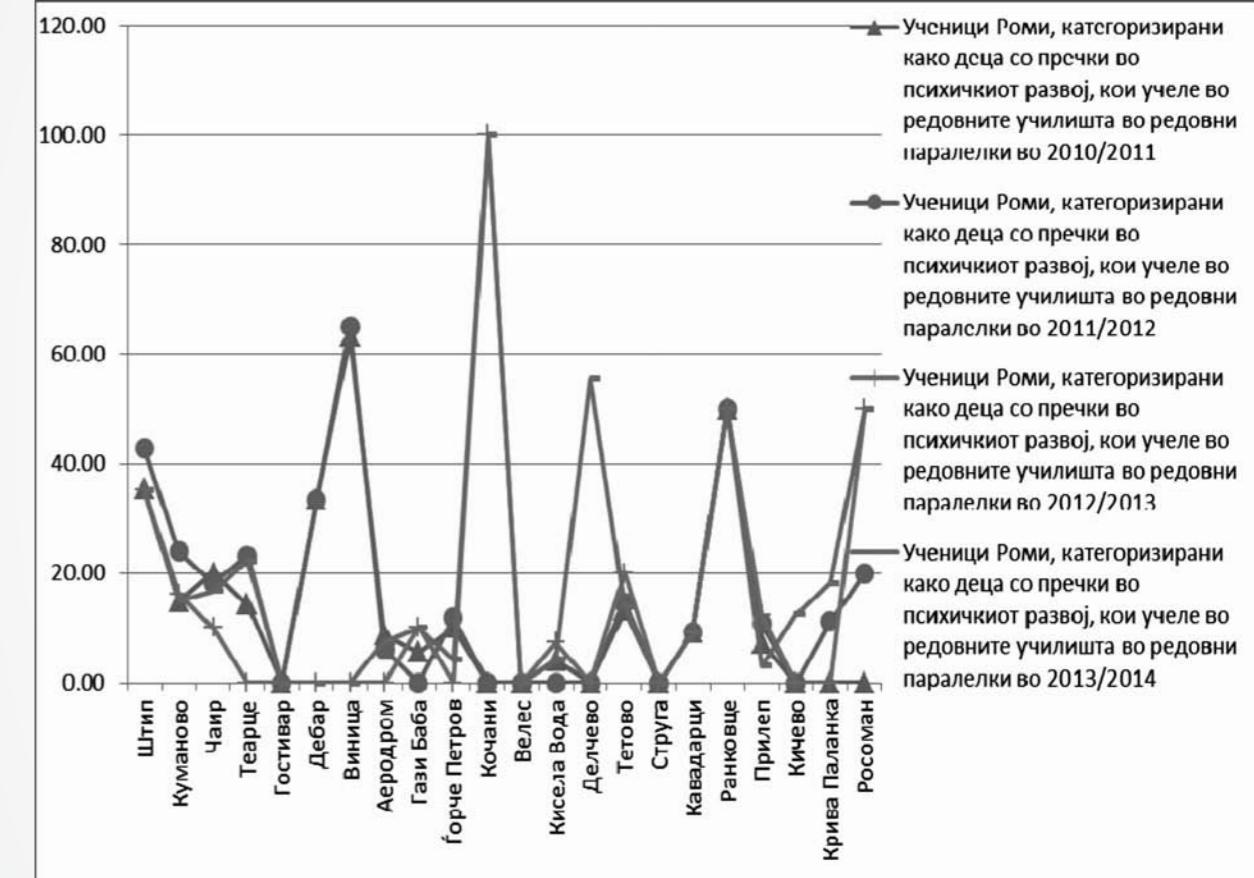
Иако има тренд на намалување, сепак, овој тренд не е голем, ако се има предвид дека станува збор за период од четири години. Во Штип процентот се намалува за 16%, во Куманово за 32%, во Битола за 9%, во Виница за 11%, стагнирање се забележува и во Делчево, Тетово, Струга, Кавадарци и Прилеп (последните две остануваат со висок процент над 50%). Тренд на зголемување е забележан во Кочани за 4%, Кисела Вода за 43%, Кичево за 11%.

Табела бр. 1

Општина	Ученици Роми, категоризирани како деца со пречки во психичкиот развој, кои учеле во редовните училишта во редовни паралелки во 2010/2011 година	Ученици Роми, категоризирани како деца со пречки во психичкиот развој, кои учеле во редовните училишта во редовни паралелки во 2011/2012 година	Ученици Роми, категоризирани како деца со пречки во психичкиот развој, кои учеле во редовните училишта во редовни паралелки во 2012/2013 година	Ученици Роми, категоризирани како деца со пречки во психичкиот развој, кои учеле во редовните училишта во редовни паралелки во 2013/2014 година
Штип	35,29	42,86	35,29	35,29
Куманово	14,85	23,85	16,13	14,89
Чаир	20,00	18,18	10	16,67
Теарце	14,29	23,08	0	22,22
Гостивар	0,00	0	0	0
Дебар	33,33	33,33	0	0
Виница	63,16	65	0	0
Аеродром	8,70	6	0	7,5
Гази Баба	5,45	0	10,13	10
Ѓорче Петров	10,00	11,76	0	4,17
Кочани	0,00	0	100	100
Велес	0,00	0	0	0
Кисела Вода	4,08	0	7,27	4,17
Делчево	0,00	0	0	55,56
Тетово	13,16	14,63	20	13,85

Струга	0,00	0,00	0	0
Кавадарци	9,09	9,09	9,09	9,09
Ранковце	50,00	50,00	50	50
Прилеп	7,14	10,71	12,28	3,03
Кичево	0	0	0	12,5
Крива Паланка	0	11,11	0	18,18
Росоман	0	20	50	50

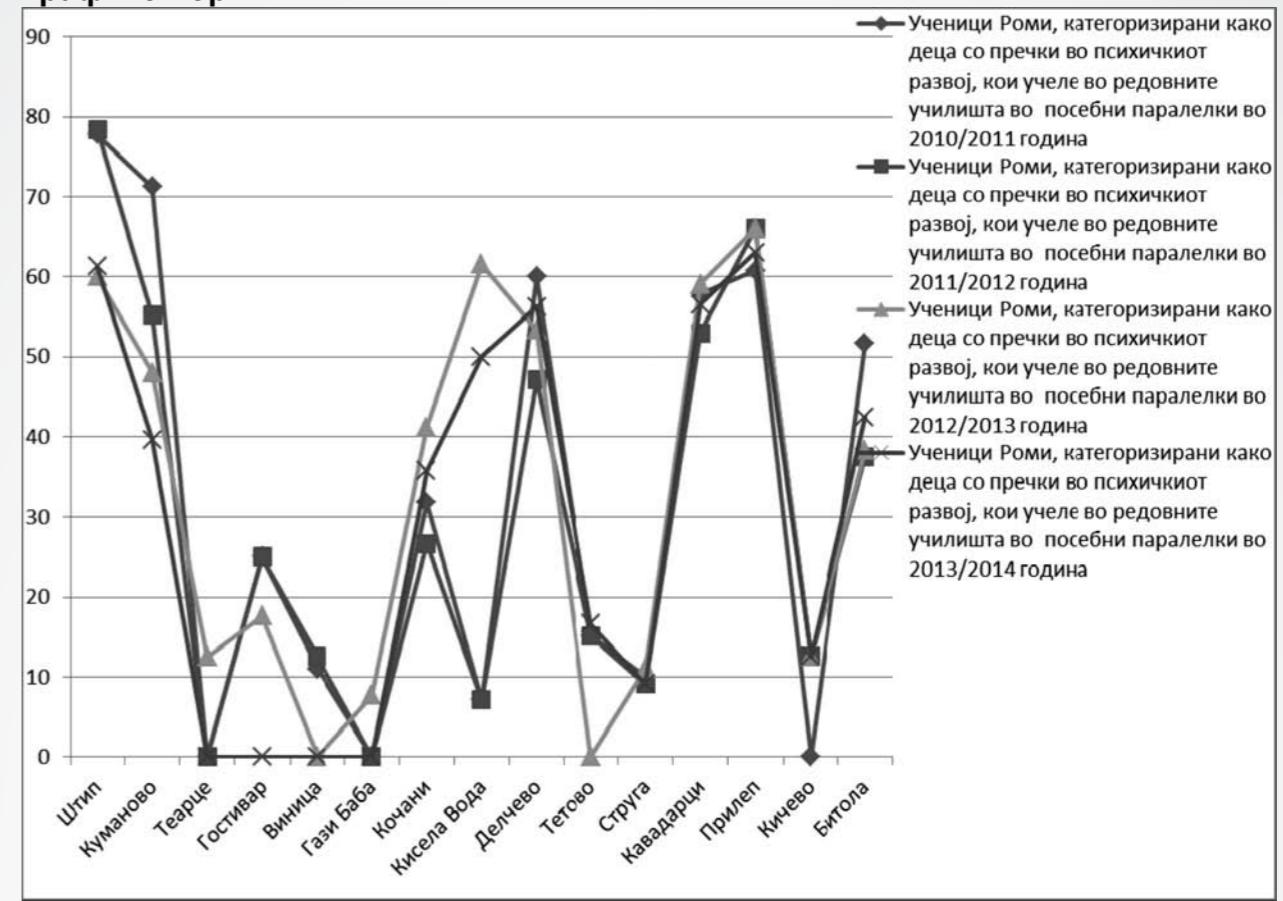
Графикон бр. 1

Во табела бр. 2. е прикажан процентот на Ромите со пречки во психичкиот развој по општини. Процентот е пресметан во однос на вкупниот број на деца со пречки во развојот во поединчна општина, кои учат во одреден вид на паралелка. Направена е споредба во различни учебни години на Ромите со пречки во развојот запишани во посебни паралелки, по општини.

Табела бр. 2

Општина	Ученици Роми, категоризирани како деца со пречки во психичкиот развој, кои учеле во редовните училишта во посебни паралелки во 2010/2011 година	Ученици Роми, категоризирани како деца со пречки во психичкиот развој, кои учеле во редовните училишта во посебни паралелки во 2011/2012 година	Ученици Роми, категоризирани како деца со пречки во психичкиот развој, кои учеле во редовните училишта во посебни паралелки во 2012/2013 година	Ученици Роми, категоризирани како деца со пречки во психичкиот развој, кои учеле во редовните училишта во посебни паралелки во 2013/2014 година
Штип	77,78	78,38	60	61,29
Куманово	71,21	55,17	48	39,58
Теарце	0	0	12,5	0
Гостивар	25	25	17,65	0
Виница	11	12,5	0	0
Гази Баба	0	0	7,69	0
Кочани	31,82	26,67	41,18	35,71
Кисела Вода	7,14	7,14	61,54	50
Делчево	60	47,06	53,33	56,25
Тетово	15,15	15,15	0	16,67
Струга	10	9,09	11,11	9,09
Кавадарци	57,89	52,94	59,09	56,52
Прилеп	60,78	66,07	66,04	63,04
Кичево	0	12,5	12,5	12,5
Битола	51,61	37,5	38,24	42,42

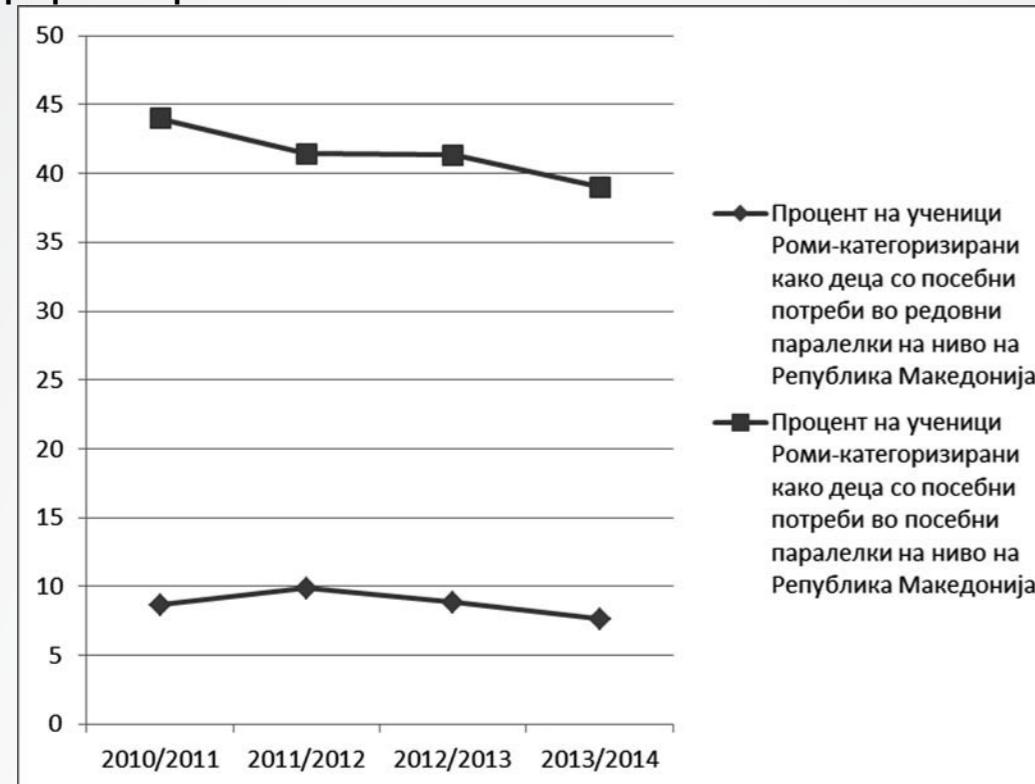
Графикон бр. 2

Ако се земат предвид само оние општини во кои во која било учебна година од 2010/2011 до 2013/2014 година е евидентирано барем едно дете од ромска етничка заедница со категоризација, вкупниот процент на намалување на овие категоризирани деца во редовните паралелки е многу благ и изнесува 1,2% а во посебните паралелки ова намалување во учебната 2013/2014 година во однос на 2010/2011 година изнесува 5%, прикажано јасно во табела бр. 3 и графикон бр. 3.

Табела бр. 3

	2010/2011	2011/2012	2012/2013	2013/2014
Процент на ученици Роми - категоризирани како деца со посебни потреби во редовни паралелки на ниво на држава	8,6675	9,886	8,857	7,632
Процент на ученици Роми - категоризирани како деца со посебни потреби во посебни паралелки на ниво на држава	44	41,43	41,315	39,012

Графикон бр. 3

Ако како вкупен број за анализа се земат само оние општини во кои во која било година од 2010 до 2014, се запишало барем едно дете кое припаѓа на ромската етничка заедница, ќе се забележи дека запишувањето на деца Роми кои се категоризирани како деца со пречки во психичкиот развој во 2014 во однос на 2010 година, се зголемил за 20%, а за толкав процент се намалил бројот на децата Роми, кои се запишале во прво одделение во посебни паралелки во 2014 во однос на 2010 година.

Тоа претставува добар тренд, имајќи предвид дека општа препорака е да се зголемува бројот на децата со категоризација во редовни паралелки, почитувајќи го на тој начин процесот на инклузија. Но, сепак, загрижува фактот што процентот, сепак, е висок на децата Роми, кои се запишуваат во редовните паралелки затоа што се категоризирани а тоа претставува т.н латентна или семи сегрегација во рамките на паралелката (за ова видете подолу во делот кој се однесува на причините за сегрегација).

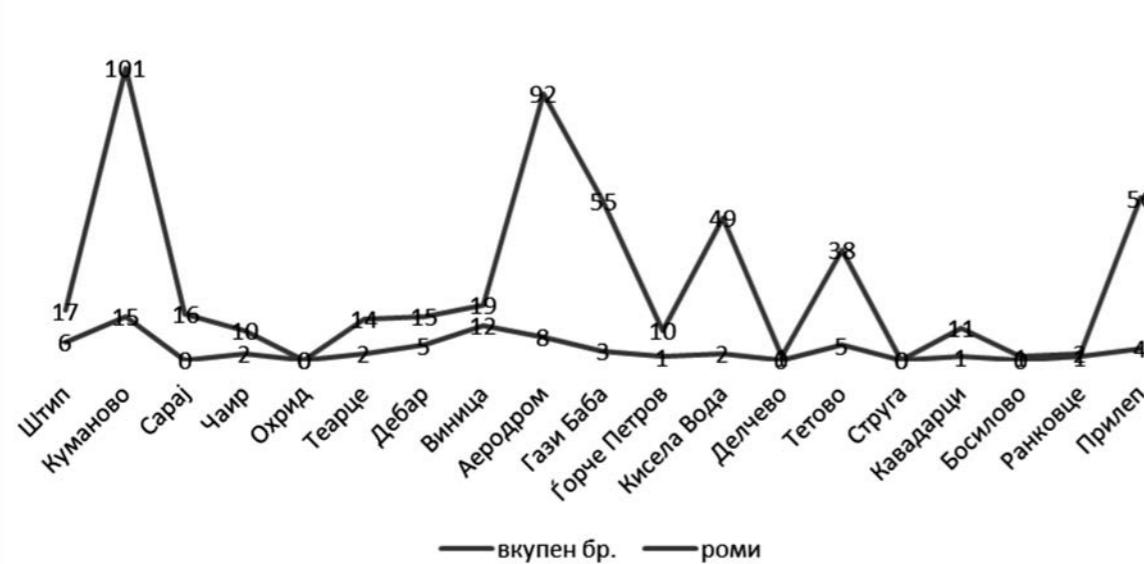
Табела бр. 4

	2010	2011	2012	2013	2014
Ученици Роми кои се категоризирани како деца со пречки во психичкиот развој, се запишани во прво одделение во редовните училишта во редовни паралелки	25	54,17	51,52	40	45,45
Ученици Роми кои се категоризирани како деца со пречки во психичкиот развој, се запишани во прво одделение во редовните училишта во посебни паралелки	75	45,83	48,48	60	54,55

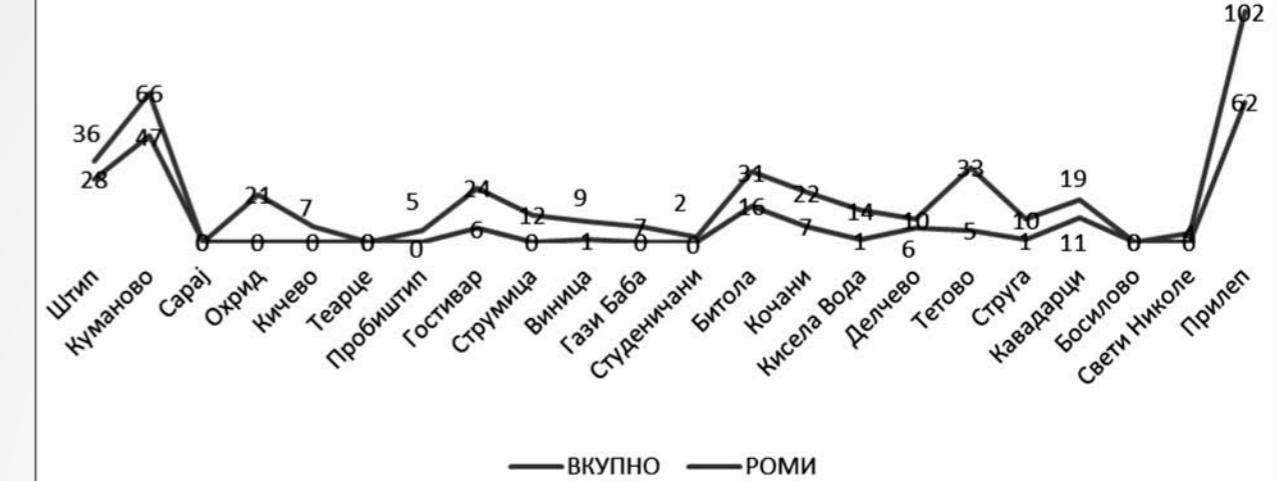
Подолу се дадени фреквенциите во апсолутна бројка за вкупниот број на категоризирани деца, од една страна, и бројот на деца Роми, од друга страна, за секое прашање одделно, содржано во Пашалникот доставен до општините а кој е во прилог на овој Извештај (Прилог 1). Кривите го прикажуваат соодносот вкупно, наспроти деца Роми не во процент туку со број на запишани деца за да се надмине статистичкиот проблем кој се јавува со малите броеви а кои, на ниво на мал број на вкупно запишани деца со категоризација може да претставува висок процент. Кривите го покажуваат трендот по општини и нивното истовремено претставување помага да се уочи колкав е уделот на деца Роми во вкупниот број по општина и да се спореди трендот за секое прашање меѓу општините. И овде се прикажани само оние општини во кои барем во една од четирите анализирани години е запишано дете во редовна или посебна паралелка кое е категоризирано како дете со пречки во психичкиот развој и е припадник на ромската заедница.

Графикон бр. 4

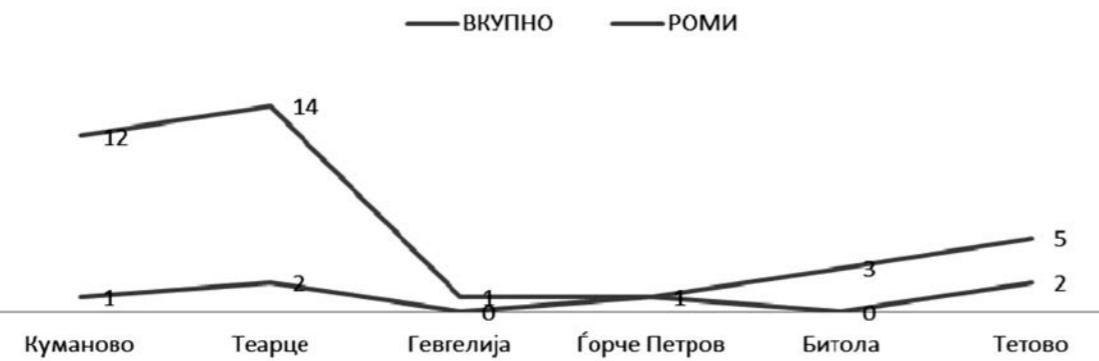
Колку вкупно ученици, кои се категоризирани како деца со пречки во психичкиот развој, учеле во редовните училишта во редовни паралелки во 2010/2011 година

Графикон бр. 6

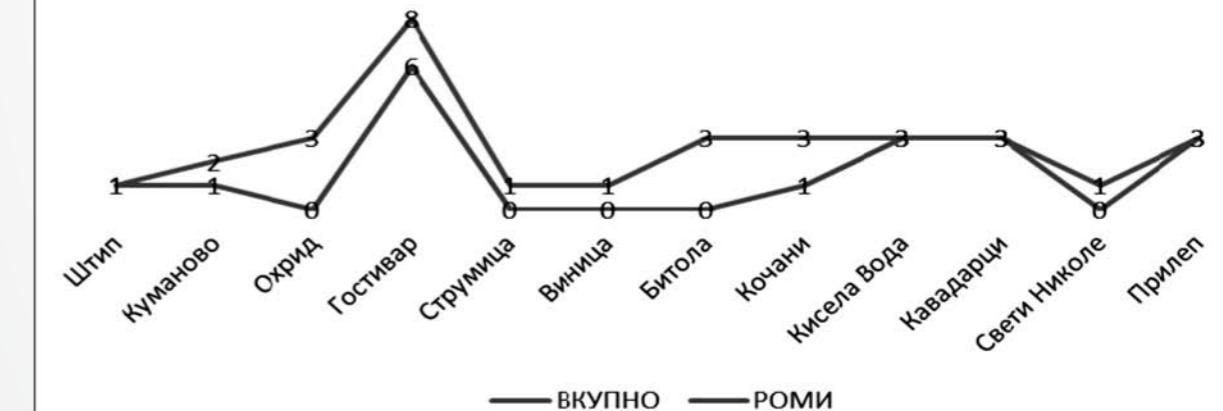
Колку вкупно ученици, кои се категоризирани како деца со пречки во психичкиот развој, учеле во редовните училишта во посебни паралелки во 2010/2011 година

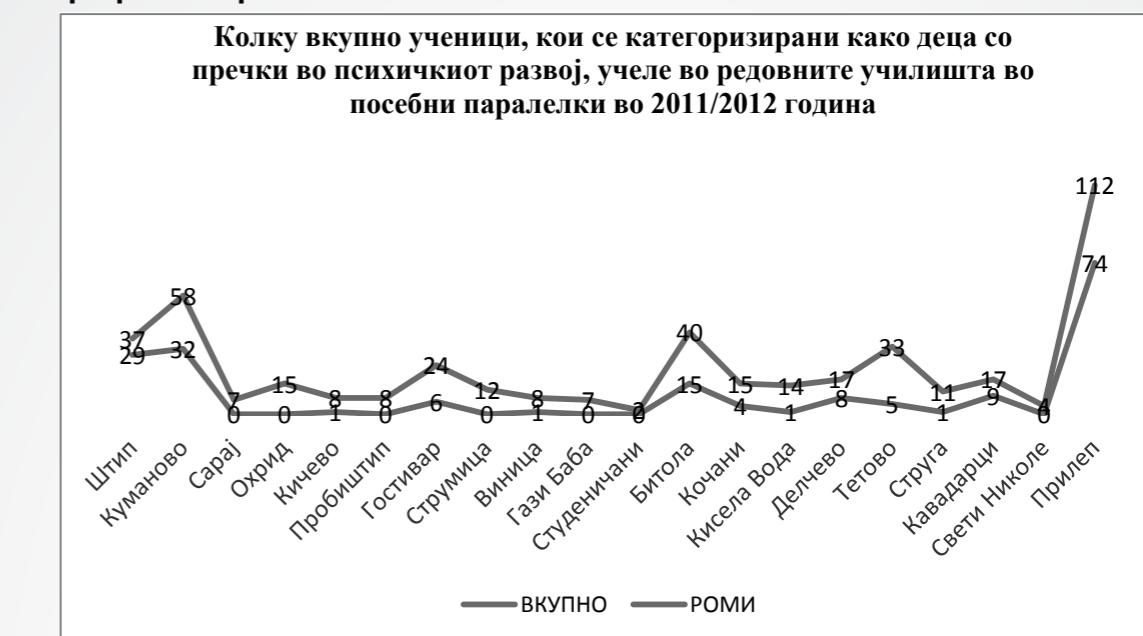
Графикон бр.5

Колку вкупно ученици, кои се категоризирани како деца со пречки во психичкиот развој, се запишани во прво одделение во редовните училишта во редовни паралелки во 2010 година

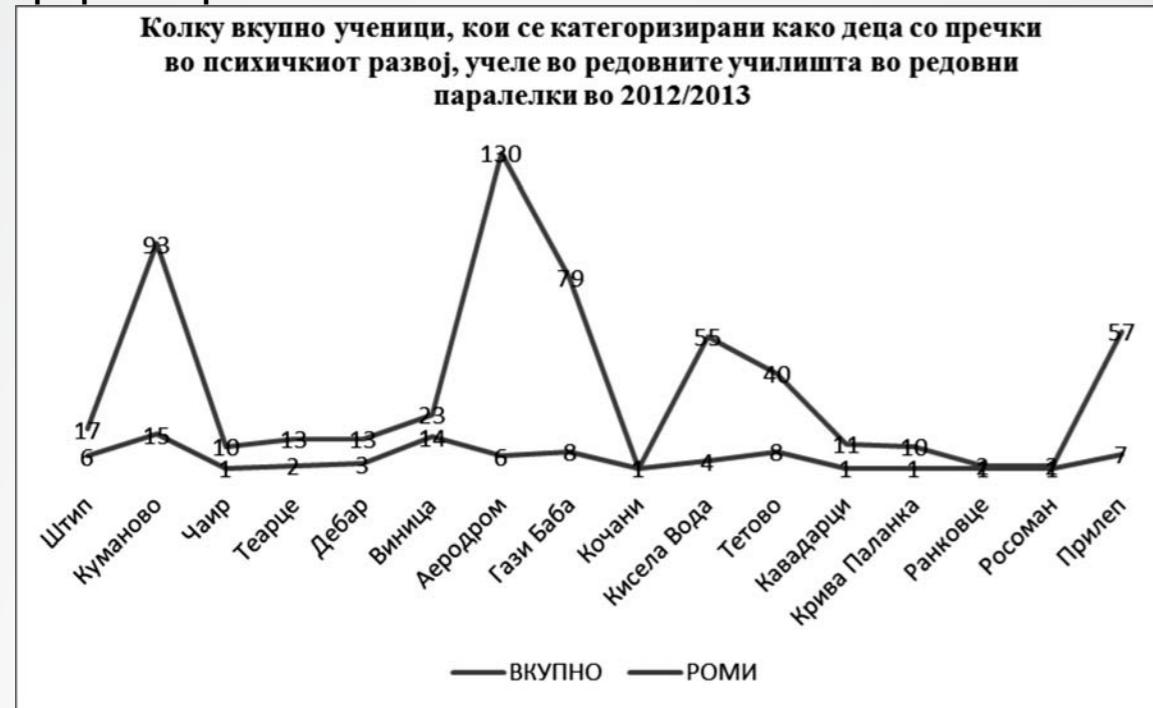
Графикон бр. 7

Колку вкупно ученици, кои се категоризирани како деца со пречки во психичкиот развој, се запишани во прво одделение во редовните училишта во посебни паралелки во 2010 година

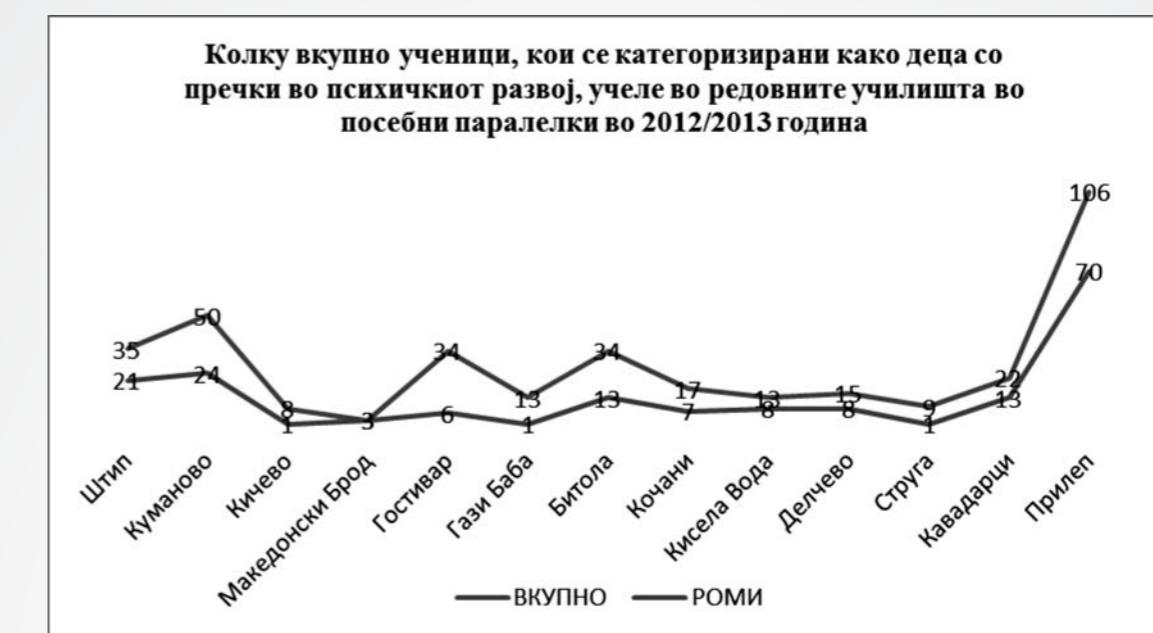

Графикон бр. 8**Графикон бр. 10****Графикон бр. 9****Графикон бр. 11**

Графикон бр. 12

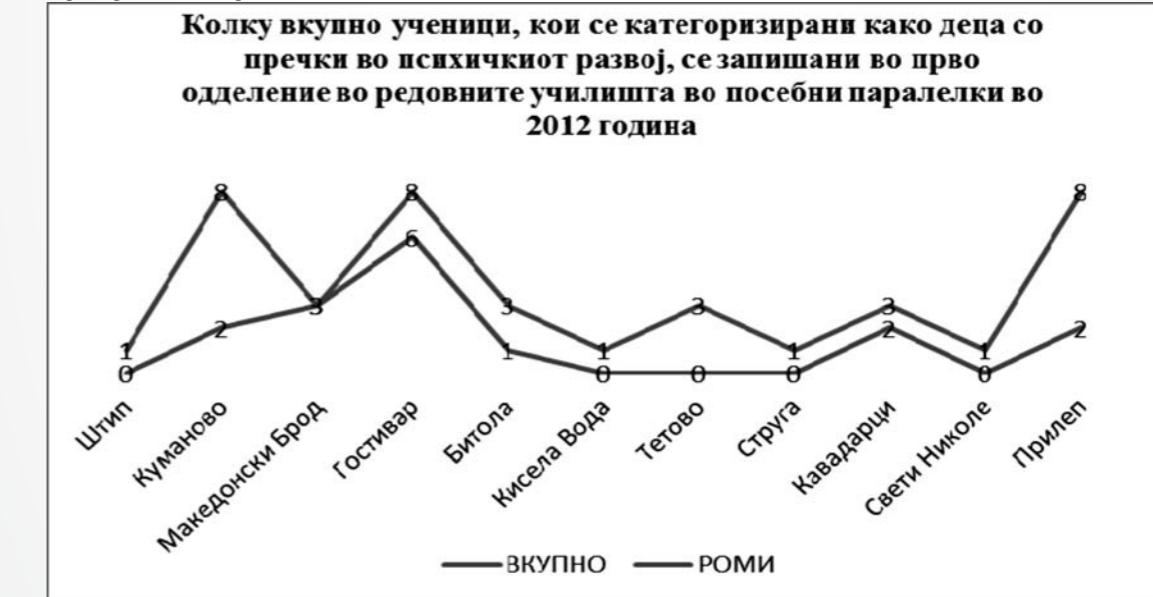
Графикон бр. 14

Графикон бр. 13

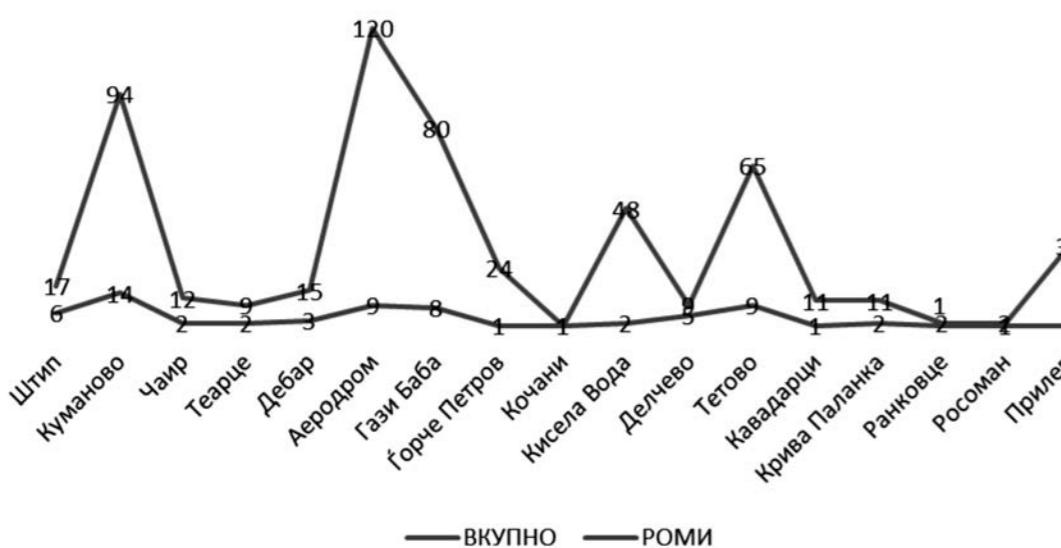

Графикон бр. 15

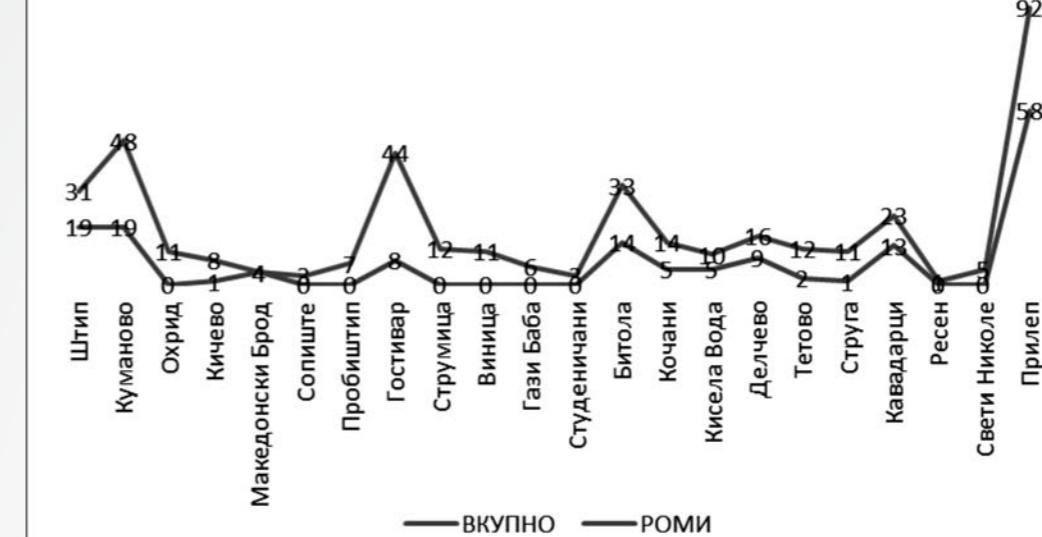

Графикон бр. 16

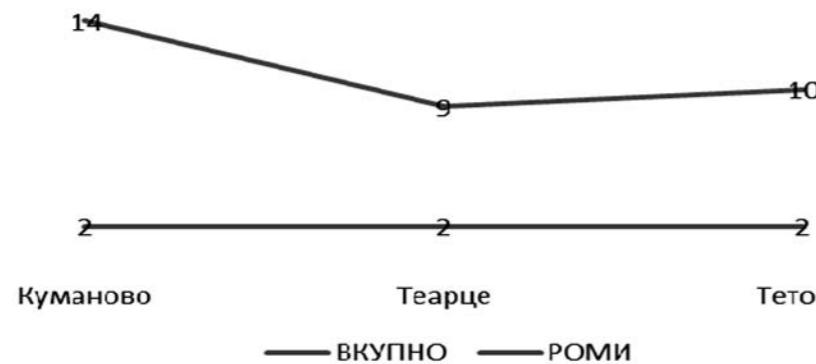
Колку вкупно ученици, кои се категоризирани како деца со пречки во психичкиот развој, учеле во редовните училишта во редовни паралелки во 2013/2014

Графикон бр.18

Колку вкупно ученици, кои се категоризирани како деца со пречки во психичкиот развој, учеле во редовните училишта во посебни паралелки во 2013/2014 година

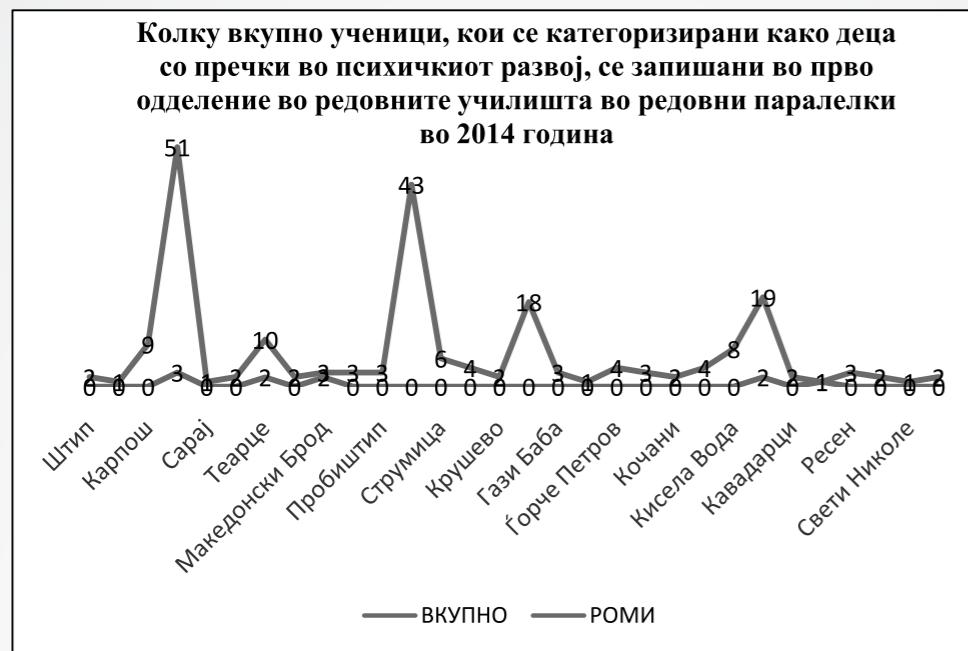
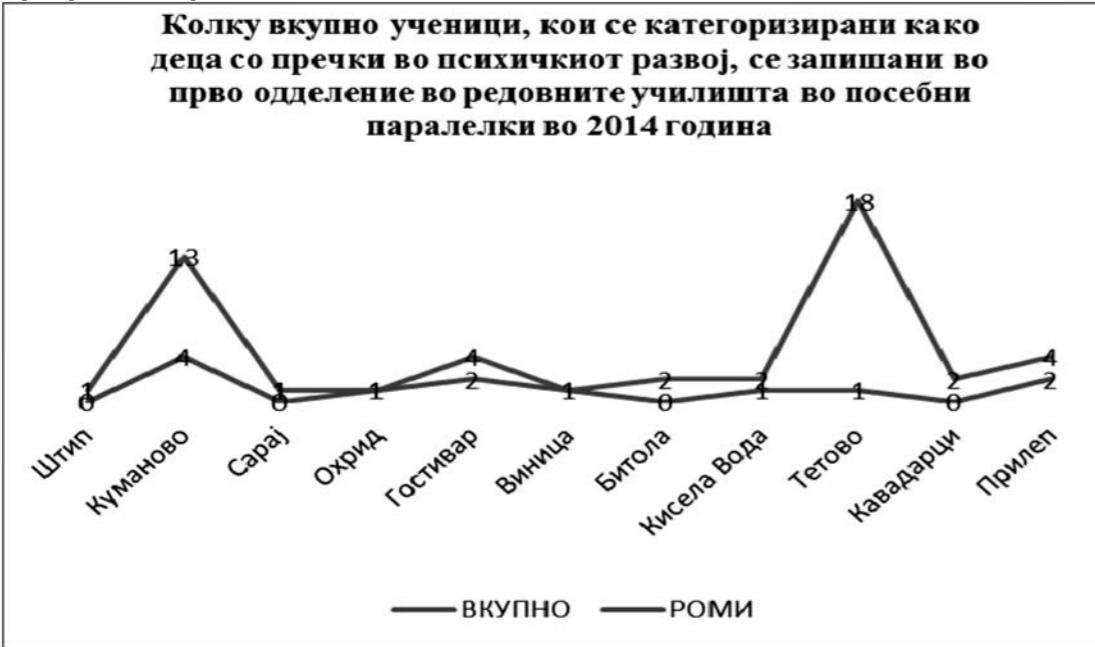
Графикон бр. 17

Колку вкупно ученици, кои се категоризирани како деца со пречки во психичкиот развој, се запишани во прво одделение во редовните училишта во редовни паралелки во 2013 година

Графикон бр. 19

Колку вкупно ученици, кои се категоризирани како деца со пречки во психичкиот развој, се запишани во прво одделение во редовните училишта во посебни паралелки во 2013 година

Графикон бр. 20**Графикон бр. 21**

Уочливо е дека бројот на деца кои се запишуваат во прво одделение во редовни или посебни паралелки, а припаѓаат на ромската етничка заедница, не е толку голем колку што расте бројот на вкупно ниво на учебна година или, пак, да придонесе за толку мал пад во одделни години. Ова може да претставува резултат на неколку фактори, но најверојатно е дека е резултат и на категоризирањето на децата во текот на повисоките одделенија, префрлувањето на децата од посебни во

редовни паралелки или, пак, од фактот што порано овој број бил далеку поголем а тие деца се веќе ученици во погорните одделенија.

До директорите на сите посебни училишта беа доставени прашалници, но не беа пополнети од сите нив, односно немавме податоци од сите посебни основни училишта. Поради ова, во овој Извештај се претставени податоци само од оние посебни основни училишта од кои се добиени одговори.

Во ПОУ „Климент Охридски“ бројот на деца Роми е мноу мал (табела бр. 5).

Табела бр. 5

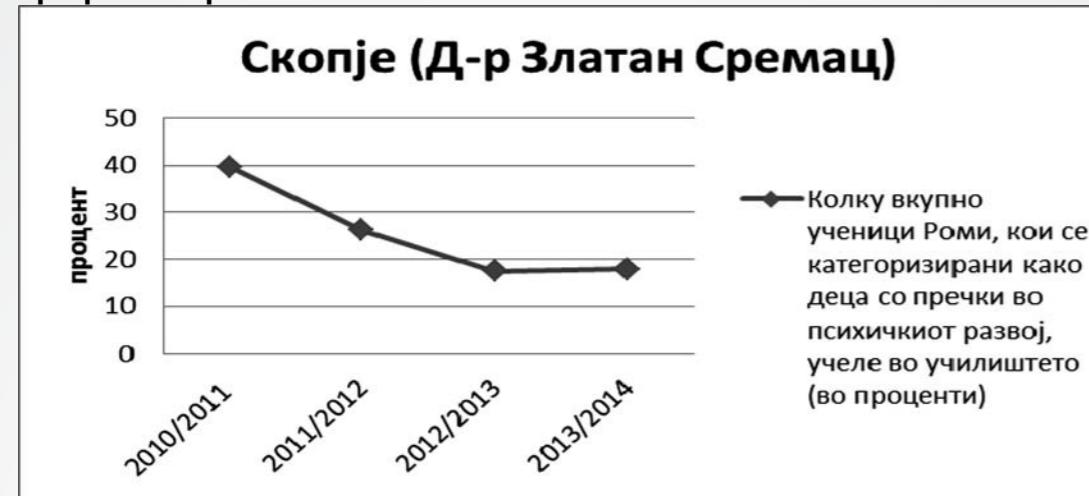
Ново Село (ПОУ „Климент Охридски“)	2010/2011	2011/2012	2012/2013	2013/2014
Колку вкупно ученици Роми, кои се категоризирани како деца со пречки во психичкиот развој, учеле во училиштето	0	1	1	2
Колку вкупно ученици, кои се категоризирани како деца со пречки во психичкиот развој, учеле во училиштето	52	50	48	50

Во училиштето „Д-р Златан Сремац“ ситуацијата е поинаква. Во ова училиште континуирано е висок процентот на децата Роми, но радува фактот што во учебната 2013/ 2014 година овој број е трипати помал во однос на 2010/2011 година (табела бр. 6).

Табела бр. 6

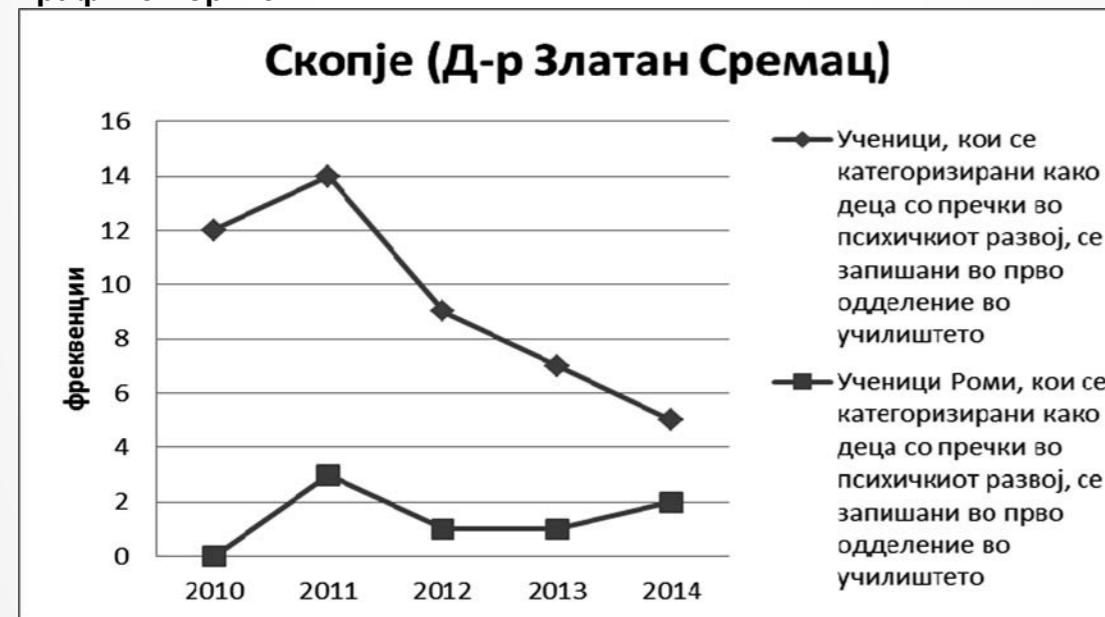
Скопје („Д-р Златан Сремац“)	2010/2011	2011/2012	2012/2013	2013/2014
Колку вкупно ученици кои се категоризирани како деца со пречки во психичкиот развој, учеле во училиштето	161	153	126	123
Колку вкупно ученици Роми, кои се категоризирани како деца со пречки во психичкиот развој, учеле во училиштето	64	40	22	22

Графикон бр. 22

Трендот на намалување на бројот на запишни деца во прво одделение е помал и има тренд на намалување, но се претпоставува дека во погорните одделенија се префрлуваат деца во ова посебно основно училиште.

Графикон бр. 23

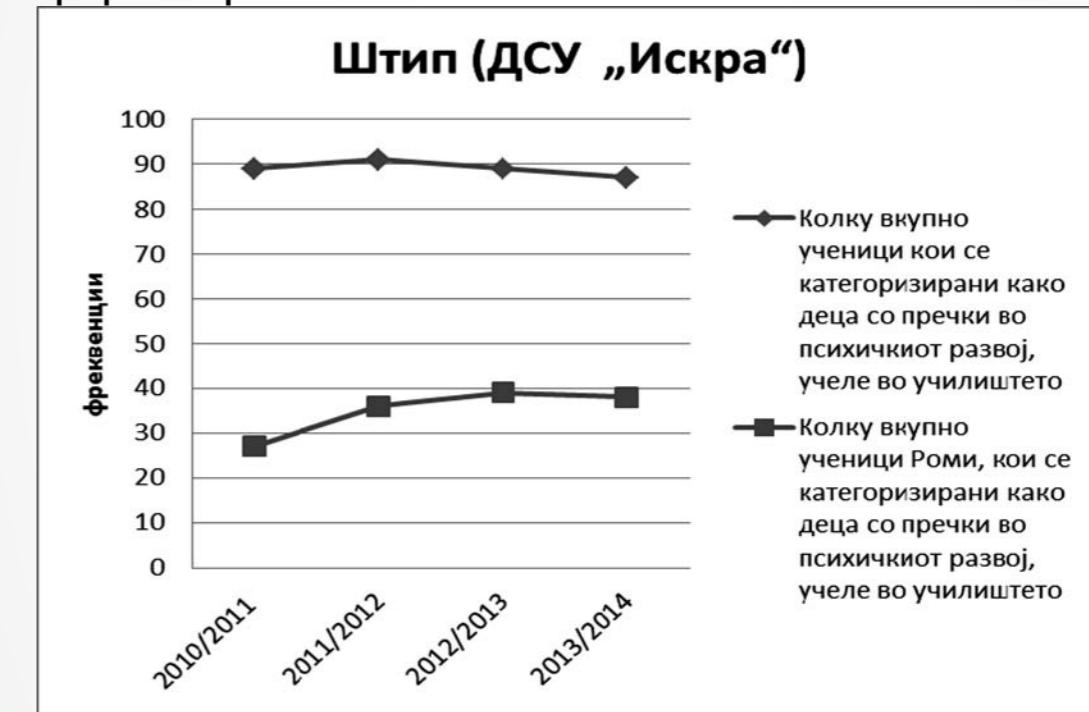

Сепак, трендот на сегрегација и во редовните училишта во Штип е присутен и во средното училиште „Искра“ во овој град. Можеби ова е разбираливо бидејќи овде се запишуваат деца кои основното образование го поминале како категоризирани лица, но, сепак, загрижува фактот на пораст на процентот.

Табела бр. 7

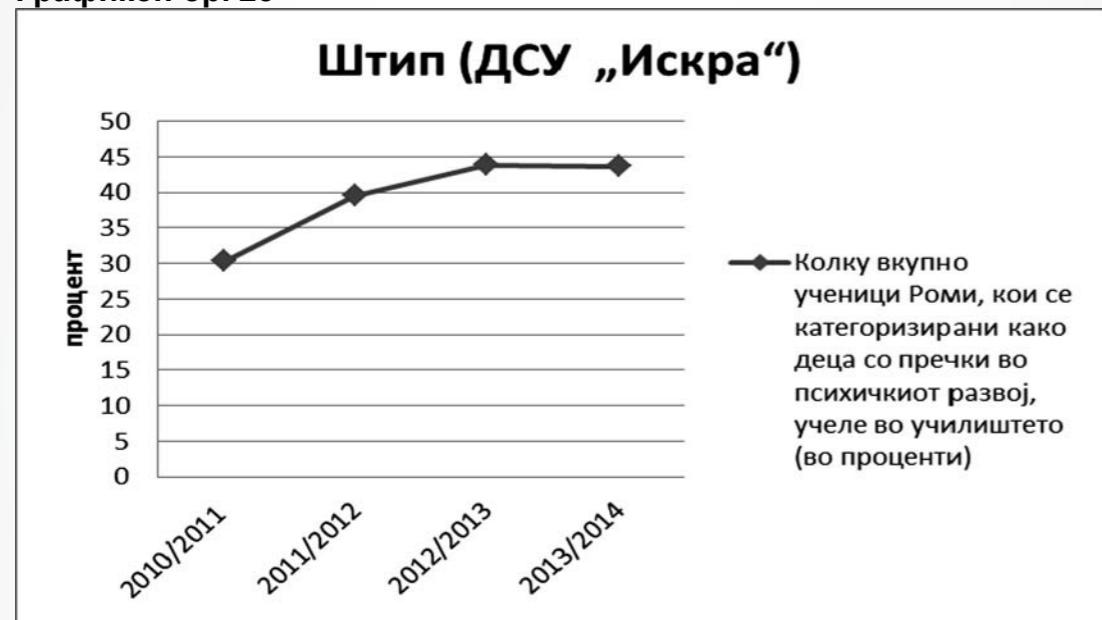
Штип (ДСУ „Искра“)	2010/2011	2011/2012	2012/2013	2013/2014
Колку вкупно ученици кои се категоризирани како деца со пречки во психичкиот развој, учеле во училиштето	89	91	89	87
Колку вкупно ученици Роми, кои се категоризирани како деца со пречки во психичкиот развој, учеле во училиштето	27	36	39	38

Графикон бр. 24

Табела бр. 8

Штип (ДСУ „Искра“)	2010/2011	2011/2012	2012/2013	2013/2014
Колку вкупно ученици Роми, кои се категоризирани како деца со пречки во психичкиот развој, учеле во училиштето (во проценти)	30,34	39,56	43,82	43,68

Графикон бр. 25

3. ПРИЧИНИ ЗА ПОСТОЕЊЕ НА ПРОБЛЕМОТ

3.1. ОПШТЕСТВЕНО-КУЛТУРЕН КОНТЕКСТ

Предмет на ова истражување не беа општествено-културните фактори кои влијаат врз сегрегацијата на децата Роми. Овој, како и многу други фактори, не може да се употребуваат како оправдување за постоењето на оваа појава. Поради ова, само накратко се објаснуваат факторите кои влијаат на феноменот на индиректната дискриминација, без да се користат социолошки и антрополошки методи и следствено на тоа анализи, имајќи секогаш предвид дека предмет на истражувањето е дискриминацијата а останатите фактори се гледаат како контекст на појавата.

Од спроведените интервјуа и во текот на фокус групата, како и врз основа на претходни истражувања, може да се констатира дека самоперцепцијата за припаѓање на група која традиционално е во подредена положба и на која не и е потребно образование како и перцепцијата на припадниците на останатите етнички групи дека Ромите имаат „свој стил на живеење“, „не сакаат да учат и не им треба образование“, и слично се предрасуди кои многу влијаат врз стигматизацијата на ромската заедница во сферата на образованието, како и во останатите сфери. Во процесот на социјализација на ромското дете, која се случува, најпрвин, во семејството, се пренесуваат информации за неговите предци, но и во најголем број на случаи, тоа дете расте со родителите и членовите на поблиското семејство кои немаат никакво образование или имаат многу низок степен на образование. Тоа влијае врз креирањето на сликата кај детето за традиционалните аспекти на третирањето на образованието. Во неговата училишна возраст, детето ја добива сликата во однос на образованието и за останатите ромски семејства, преку своите другари или роднини. Во рамките на училиштето, многу често ова дете е перципирано од останатите деца, кои не се припадници на ромската заедница, како нееднакво на нив и незаинтересирано да го следи образовниот процес. Кон зголемувањето на самоперцепцијата на различност во однос на останатите, од една страна, и зголемувањето на предрасудите меѓу децата кои не се Роми, од друга страна, придонесуваат наставниците. Многу често, поради послабите знаења кои ги покажуваат дел од децата Роми, послабото познавање на македонскиот јазик, или, пак, водени од нивните стекнати предрасуди ја поттикнуваат перцепцијата или самоперцепцијата за различност во однос на успехот и заинтересираноста за образованието. Кога ова се повторува со генерации веќе преоѓа во традиционално сфаќање и станува дел од одредена култура, како на ромската така и на останатите етнички заедници.

Се претпоставува дека предрасудите во однос на децата Роми, се дека тие немаат доволно знаења и вештини за да го отпочнат или, пак,

продолжат образованието во редовни паралелки како деца коишто не се категоризирани и дека голем број од родителите на децата Роми не се заинтересирани нивните деца да се образуваат. Станува збор за постоење на предрасуди кај дел од наставниците, педагозите, психолозите или, пак, дел од стручните служби кои се задолжени за категоризацијата. Во ова истражување не беа мерени ставовите или стереотипите кај овие стручни лица, но од разговор со дел од нив или преку разговор со претставници на граѓански организации може да се констатира дека е еден од факторите кој влијае на постоењето на проблемот на сегрегацијата, но и основа да се препорача надминување на оваа состојба преку подигање на свесноста меѓу нив.

Во текот на интервјуата и фокус групите често пати беше потенцирано дека една од главните причини за сегрегацијата се родителите на децата Роми бидејќи, според мислењето на соговорниците, тие го бараат тоа за да добијат надоместок за деца со попреченост до 26-годишна возраст и поради тоа полесно да можат да поминат основното и средното образование. Потоа, беше потенцирано дека постои одредена традиција на родителите, кои своето образование го поминале во посебни училишта или паралелки, ги насочуваат и своите деца кон овој тип на сегрецирано образование. Но, без разлика на желбата на родителите, институциите треба да ги занемарат неоснованите барања на родителите, доколку постојат, бидејќи треба да се водат од начелото за најдобар интерес на детето и дека тие се одговорни за нивната иднина со прифаќањето на неоснованото барање од родителот.

3.2. ПРОЦЕДУРАЛНИ ПРИЧИНИ ЗА ПОСТОЕЊЕ НА СЕГРЕГАЦИЈАТА

3.2.1. Училишно ниво

Врз основа на официјалните документи, интервјуата и реализираните фокус групи, генерално, може да се констатира дека нема јасни процедури во процесот на категоризација. Дури, може да се констатира, во текот на првата фокус група, дека дел од учесниците (вработени во стручните служби на училиштата или наставници) немаат доволно познавање за постојните процедури.

Се констатира дека освен родителот, никој друг не може да ја иницира постапката за категоризација на детето. Исто така, во целокупната постапка не е дефинирана улогата на стручната служба и наставникот во училиштето во иницирањето на постапката или во текот на нејзината реализација. Нема стандардизирани тестови во текот на запишувањето на децата во прво одделение, освен на ниво на град Скопје меѓу педагозите во рамките на Здружението на педагозите на град Скопје (според исказ на педагог учесник на фокус групата). Се истакна потребата од стандардизација на ниво на државата и се потенцира недостатокот од советник - педагог во Бирото за развој на образование,

со цел воспоставување и координирање на усогласеност на тестовите и постапката на тестирање.

Во текот на основното и средното образование децата припадници на ромската заедница немаат можност да имаат настава на мајчин јазик (ромски или турски јазик, зависно во кој регион живеат, освен ако македонскиот јазик не е мајчин јазик). *Јазикот претставува пречка и во процесот на тестирање на детето и во текот на наставата, непознавањето или недоволното познавање на јазикот, може да претставува основа за добивање на погрешна слика за психичкиот развој на детето.*

Извадок од дискусија од фокус групата:

Дали има проблем со непознавање на јазикот?

„Тестирањето се врши со помош на одделенски наставници. Во тимот секогаш има колешка која го познава ромскиот јазик за да може да се разбереме“.

Психологот укажува дека кога наставниците имаат проблем со одредено дете во текот на наставата и ќе го упатат кај психологот со аргумент дека тоа е едуктивно запоставено, честопати се констатира дека тоа дете не ги разбира бидејќи не го познава македонскиот јазик. „Кога не сме сигурни дека некое дете има или нема лесна попреченост го упатуваме до Комисијата при Заводот за ментално здравје за да дадат свое мислење“.

Во текот на образованието може да се случи да има потреба да се тестира одредено дете, доколку се забележи дека има одредени проблеми во развојот.

Што се случува со оние деца, кои се тестираат во училишта каде што никој не го познава нивниот мајчин јазик. На пример, во Источна Македонија, Ромите зборуваат на турски јазик?

„Таму тестирањето оди потешко а во текот на наставата често се користи да се праша некое негово другарче Ром за да преведе. Многу често одредена попреченост се открива подоцна, во текот на прво или второ одделение а поретко во текот на тестирањето. Тоа се открива во текот на наставата или, пак, со дружењето со другарчињата“.

„Се повикуваат родителите на децата кои имаат проблем со македонскиот јазик и им се укажува дека има потреба да посветат поголемо внимание на овој проблем“.

„Ромскиот јазик е како факултативен предмет“.

„Многу е тешко да се посвети внимание на секое дете кое има таков проблем, но преку дружење со други деца и заемно помагање тоа се

постигнува. Но, во училиштето „Браќа Рамиз“ има позитивен пример, бидејќи најголемиот број се Роми и меѓусебно си помагаат. Поголем проблем се јавува каде што бројот на децата Роми е помал. Во текот на одморите наставниците се трудат постојано да им зборуваат на македонски јазик“.

Дали самите определувате детето да отиде во Заводот или му укажувате на родителот дека има потреба да го однесат детето на процена?

„Јас ги повикувам родителите, кои понекогаш даваат отпор. Некои ги носат во Заводот, а некои сè уште ги немаат однесено. Останува на волјата на родителите“.

Потребно е да се потенцира дека *не е регулирана процедурата за постојано набљудување на психичкиот развој на детето во рамките на училиштето и процесот на иницирње на рекатегоризација*. Ваква процедура не е регулирана ниту на ниво на државата, ниту на ниво на училиштето и е оставено на востановената практика.

3.2.2. Комисии за категоризација

За категоризацијата е надлежна Комисијата при Заводот за ментално здравје и комисиите кои функционираат во неколку градови во државата. Не се доволно јасни критериумите врз кои родителите се одлучуваат дали детето ќе го одведат на категоризација во Комисијата при Заводот за менално здравје и регионалните комисии, ниту, пак, е доволно јасна разликата во надлежностите на комисиите во рамките на општините, од една страна, и Комисијата во рамките на Заводот за ментално здравје, од друга страна.

Не постојат пишани протоколи по кои се прави проценувањето на детето и неговата категоризација. Тоа се прави мултидисциплинарно од тим составен од психијатар, психолог, дефектолог и социјален работник. Од дефектолошки и психолошки аспект, врз основа на реализираните интервјуа, се констатира дека семејната и пошироката средина влијае врз психичкиот развој на детето и недоволното образование и недоволните животни вештини и навики може да придонесат кон т.н. социјална заостанатост кај детето која се рефлектира врз психичката заостанатост кај детето. *Од разговорот во текот на интервјуата и фокус групите се констатира дека нема развиена методологија и процедури за разграничување на образовната запоставеност и пречки во психичкиот развој.*

Извадок од дискусија од фокус групата:

Како се прави разграничување меѓу интелектуална попреченост и образовна запоставеност?

„На пример, детето не ги знае боите, не знае да брои до десет, се дава невербален тест, одредена сложувалка. Од првото тестирање тестовите не се препраќа до Комисијата за да придобие чувство на доверба. После четири или пет средби тестовите се препраќаат до Комисијата. Прашањата се општи. Колку членови имате во семејството. Што правите во текот на денот. Какво е времето надвор и слично. И некомуникацијата со психологот се третира како проблем кој е индикација“.

„Најголем дел од нив биле клиенти од раниот период на нивната возраст. Био, психо и социјално заостануваат и најчесто се упатени од педијатратот. За најголемиот дел од нив имаме отворено картони уште од 18 месеци. Таквиот процент на деца не се знае. Позначаен број се упатуваат од посебните и од редовните училишта. Не е мал бројот на деца кои се упатуваат подоцна. Задолжително доаѓаат со упат од матичниот лекар“.

„Најпозлено е, но не се прави тоа, а тоа е тријажа. Тоа значи дека пред да се упати до Комисијата детето треба да се прегледа во Заводот, а тоа се прави во приемно одделение кај лекар. Матичниот лекар за да биде исполнителен закажува преглед кај кој било во Заводот а не кај соодветното лице. Потребно е матичниот лекар да го упати не во Заводот туку кај психијатар во Заводот. Задолжителни документи се: упат од матичен лекар; писмо од Центарот за социјална работа, затоа што каков и да е наодот треба да се заведе во Центарот; здравствено осигурување; извод од матична книга на родени за детето и лична карта од родителот. Не е важно дали има упатство од училиштето“.

„Родителот мора да изјави дека е согласен да се направи категоризација. Потребно е Комисијата да добие и мислење од тријажа, но Комисијата го прима и без тријажа“.

Што значи едуктивна запоставеност и интелектуална попреченост? Како ја препознавате таа линија на разликување? Прашање до претставник од Заводот за ментално здравје.

„Не може еден да одлучи. На пример, користиме невербални и вербални тестови доколку не го знае јазикот. Може да има лесна попреченост, но да не припаѓа во одредена категорија. Разликата со едуктивната запоставеност во однос на децата со пречки во психичкиот развој опфаќа пречки во емотивната и интелектуалната способност и слично. Когнитивните, социјалните и емотивните вештини се далеку поразлични во однос на децата со едуктивна запоставеност. За овие деца со едуктивна запоставеност се дава заклучок, а не наод. Штом ќе се види дека е заклучок се знае дека не станува збор за дете со интелектуална попреченост“.

3.2.3. Евиденција за психичкиот развој на децата во предучилишниот период

Се констатира дека педијатрите не се вклучени во прецесот ниту, пак, самоиницијативно водат евиденција за психичкиот развој на детето од самото раѓање до тргнување во прво одделение, а оваа евиденција државата ја нема организирано ниту преку медицинските центри во одделните општини, ниту преку активности на психологи или психијатри. Ова е потребно за да утврди дали кај детето се утврдени пречки во психичкиот развој уште во предучилишниот период, бидејќи според стручните лица, многу е поголема веројатноста дека некое дете би имало пречки во психичкиот развој во училишниот период доколку вакви пречки имало и во предучилишниот период.

Доколку се води ваква евиденција ќе има поголема можност да се направи разграничување меѓу образовната запоставеност и пречките во психичкиот развој кои доведуваат до интелектуална попреченост.

3.2.4. Префрлување од посебно училиште или посебна паралелка во редовна паралелка

Меѓу дефектолошката, психолошката и педагошката стручна јавност има постигнат консензус околу потребата за континуирана и правно стандардизирана рекатегоризација на децата кои се категоризирани со лесни пречки во психичкиот развој. Исто така, постои консензус околу потребата од т.н. инклузија, односно вклучување на децата со лесни пречки во психичкиот развој во редовните паралелки. Ваквиот процес ќе придонесе кон поголема интеграција на децата и ќе има поголем ефект врз нивниот развој.

Претходно се претставени трендовите на вклучување на децата со категоризација во редовните паралеки, но потребно е да се потенцира дека *и вклучувањето на детето со категоризација во редовни паралеки само по себе претставува дискриминација, бидејќи е еден вид на т.н. семи сегрегација*. Навидум, тоа е вклучено во редовните паралеки, но ако се има предвид дека тоа дете ќе учи по посебни програми со намален квалитет и ќе се реализира со него настава која ќе вклучува индивидуален пристап, сепак, тоа претставува сегрегација во рамките на една паралелка. Доколку со секое дете има индивидуален пристап на работа, тогаш пристапот кон категоризираното дете нема да биде поинаков. *Додека некое дете неосновано е категоризирано и учи во редовна паралелка или, пак, е префрлено од посебна во редовна паралелка и понатаму тоа е индиректно дискриминирано преку т.н. семи или латентна сегрегација во рамките на една паралелка*.

Извадок од дискусија од фокус група:

Директорка на посебно училиште

„Голем број на деца се испраќаат во редовни училишта од посебното училиште, но потоа од родителите се бара повторно да се вратат во посебното училиште бидејќи не можат да се приспособат на програмата“.

„Масовно се испраќаат со писма од страна на редовните училишта. Тие објаснуваат дека не се во можност да одговорат на барањата на децата“.

„Има 20 деца кои имаат ваков проблем. Се разидуваат со наставниот план. Децата имаат воспитна и социјална ограниченошт. Имаат проблем што не можат да се вклопат во средината. Проблеми имаат со нивното префрлување од посебно во редовно училиште“.

„Имаат асистент при екстерното тестирање, но таков асистент нема во редовните училишта“.

Професор од Институт за дефектологија, Филозофски факултет

„Ако се направи ретроспектива од 1998 година, Институтот за дефектологија и Бирото за развој на образоването реализираа проект за инклузија. Во проектот беа вклучени две училишта од Битола бидејќи има значителен број на запишани Роми. Проектот траеше до 2004 година. Проблемот со инклузија е најевидентен поради неангажираноста на родителите“.

„Правилникот од 2000 година ја опфаќа медицинската парадигма. Ние имаме дијагноза, но немаме функционална процена. Добро е што Министерството за труд и социјална политика подготвува Правилник но Институтот за дефектологија не е консултиран и треба да ја вклучува социјалната парадигма“.

„Ние немаме систем на рана интервенција. Децата треба да бидат евидентирани во неонатолошките одделенија, но не постои врска со предучилишните установи. Развојниот период е важен и до 8 година не треба да имаме дијагноза, туку процена бидејќи невролошкиот систем тогаш е најеластичен“.

„Во Законот нема ниту еден член во кој е утврдена можноста за процена при влез на детето во училиштето. Педагогот и психологот не смеат да направат процена бидејќи тоа, истовремено, би значело и некакво етикетирање и ќе реагираат родителите. На ваков начин, се запишуваат деца без процена на нивните потенцијали. Бараме изработка на индивидуален образовен план, од една страна, а, од друга страна, не правиме процена. Немаме систем на рана интервенција и на инклузија. Во последно време има буџет кој се финансира преку општините, но потребен е државен буџет. Се покажува дека на ваков начин средствата

не доаѓаат до децата. Предвидени се четири регионални центри за процена. Без системско решавање, без рана интервенција во предучилишни установи ништо нема да се реши“.

„Во Прирачникот од 2002 година наведено е дека треба да се подготви кодекс на инклузивна практика и кои се обврските на родителите и наставниците. Во четвртата фаза потребно е Комисија да направи процена и да одлучи за оваа транзиција. За жал, сега сме 2014 година и сè уште нема ваква практика“.

3.2.5. Меѓуинституционална соработка

Се констатира низок степен на меѓуинституционална соработка и тоа како меѓу националните органи како што се Министерството за здравство, Министерството за труд и социјална политика и Министерството за образование и наука, но и меѓу националните и локалните власти, националните институции и училиштата и, воопшто, државните и локалните институции со граѓанскиот сектор. Во креирањето на заедничка политика кон надминување на овој проблем охрабрува заедничкото работење на институциите во подготвувањето на нацрт-моделот за процена.

Посебните училишта и оние училишта кои имаат вработено дефектологи немаат развиено процедури со кои ќе се овозможи истите да бидат ангажирани од редовните училишта каде што учат деца со лесни пречки во психичкиот развој.

Недостасуваат координирани политики за обуки на вработените и родителите за негативните последици на овој феномен и за превентивни механизми од истиот. Недостасува развиен систем кој ќе овозможи приближување на знаењата и вештините на децата Роми, доколку се процени дека тоа им е потребно, со останатите деца, преку вонучилишни активности или, пак, воведување на нулта година која ќе претставува подготвителен период. Системот на детски градинки е исклучен од овој систем на континуирано следење на развојот на детето, кое се забележува како негативност.

Некои учесници на фокус групите истакнаа дека единиците на локалната самоуправа често пати прикажуваат нереални податоци за бројот на деца со категоризација, со цел да добијат повеќе средства од државата, бидејќи за овие деца средствата се поголеми. Нејасен е начинот на финансирање на училиштата во кои учат категоризирани деца и не се знае колку од средствата кои се издвојуваат од страна на државата, навистина, се насочени кон децата, односно за потребите на нивното поквалитетно образование или, пак, се пренасочуваат за сосема други цели.

Постојат показатели кои укажуваат на позитивни тенденции во надминувањето на проблемот. Новиот модел за процена, кој го предлага Министерството за труд и социјална политика, не е насочен кон категоризирање на детето, според неговите пречки, туку процена на неговите способности, односно е концентриран на истакнување на способностите кај детето и наоѓање на начин на приспособување на условите, со цел зголемување на истите. Кон попреченоста се приоѓа од т.н. социјален модел а не од медицински модел, односно не се концентрира само на дијагнозата туку на состојбата која ја има детето и како да се подобри истата. Поточно, како да се создадат услови кои ќе се приспособат на состојбата на детето.

Радува фактот што иницијатива за проценување може да даде педијатарот, а тоа подразбира дека ќе станува збор за permanentno следење на развојот на детето и редефинирање на процената. Дефиниран е и системот на девет регионални центри/комисии кои ќе бидат одговорни за процената и една национална Комисија, со што се очекува дека второстепеноста ќе се зајакне, но и поголемата контрола и усогласеноста во работењето. Сепак, се констатира зависност од Министерството за труд и социјална политика иако составот треба да биде мултидисциплинарен и проблематиката е интерсекторска. Иако, се планира да се применува меѓународната класификација на Светската здравствена организација, сепак, не е доволно јасна нејзината досегашна примена во државата и не е предвиден еден преоден период за нејзино тестирање.

Дополнително, секој предмет што ќе се отвори во Комисијата ќе се води од еден член на Комисијата, односно тој ќе биде одговорен за истиот. Не е доволно јасно дали може истиот да биде потполно компетентен за сите аспекти на предметот (иако за предметот се работи мултидисциплинарно) имајќи предвид дека има различни видови на попречности. Не е планирано водењето на предметите (одговорен за предметот) да биде во надлежност на вработените од административната служба за да може да се има подеднаков пристап од секого во третирањето на проблемот, секој од свој аспект на експертиза и членот, кој е стручно лице, да не се оптоварува со административна работа и да не се оптоварува со непотребно навлегување во предметот и од други аспекти на експертиза, кои не се во негов домен.

4. ЗАКЛУЧОЦИ

Во периодот од 2010 до 2014 година, забележан е висок процент на сегрегација на децата Роми, како во редовните училишта во рамките на редовните и посебните паралелки, така и во посебните училишта што претставува индиректна, системска и долготрајна дискриминација.

Најпроблематични се општините: Штип, Кочани, Битола, Кисела Вода, Куманово, Виница, Прилеп, Делчево, Кавадарци и Битола, но не е занемарлив процентот и во голем број на други општини.

Се констатира тренд на благо намалување на категоризираните деца Роми и благо намалување во нивниот број во посебните паралеки, а зголемување на нивниот број во редовните паралелки. Иако зголемувањето на нивниот број во редовните паралелки се должи на тековниот процес на инклузија, сепак, доколку е тоа категоризирано како дете со лесна психичка попреченост и е во редовна паралека, но учи по посебна програма со намален квалитет и кон него има посебен пристап (а тој индивидуален пристап не се применува кон секое дете) се констатира дека и понатаму постои сегрегација која е во латентна форма. Сепак, таа постои, и се констатира дека постои во ваков случај индиректна дискриминација.

Постојат културни и општествени детерминанти на овој феномен, кои може да се утврдат во рамките на семејствата, општо во рамките на културата на ромската заедница, стереотипи во останатите заедници во однос на ромската заедница, но тоа не е оправдување за постоењето на овој проблем.

Не постојат јасни протоколи за разграничување на образовната запоставеност од пречките во психичкиот развој кои доведуваат до интелектуална попреченост, ниту стандардизирани тестови при процените кои се прават во рамките на комисиите на различни нивоа. Не постојат стандардизирани тестови и во работењето на стручните служби на училиштата во текот на запишувањето на детето во прво одделение или во текот на оценувањето на неговата евентуална попреченост во текот на повисоките одделенија.

Недостасува институционална соработка во текот на креирањето на политиките за надминување на овој проблем и во текот на категоризацијата на децата со лесна интелектуална попреченост воопшто.

Има напредок во обидите да се надмине овој проблем и да се креира нов модел кој ќе придонесе кон проценување на способностите на детето, а не категоризирање на попреченоста.

5. ПРЕПОРАКИ

1. Јакнење на институционалната соработка помеѓу Министерството за образование и наука, Министерството за здравство, Министерството за труд и социјална политика и единиците на локалната самоуправа, во надминување на проблемот со сегрегацијата и креирањето на заеднички политики во идно превенирање на овие појави.
2. Креирање на протоколи кои ќе овозможат стручните служби во училиштата да направат јасно разграничивање меѓу образовната запоставеност на детето од проблеми во психичкиот развој на детето, како во текот на тестирањето за прием во прво одделение, така и во текот на образовниот процес. Потребно е училишниот психолог да има можност официјално да го извести родителот за констатираните проблеми и да му укаже на потребата од категоризација. Потребно е ваквото укажување училишниот психолог да има можност да го достави и до матичниот лекар на детето.
3. Потребно е педијатрите, уште од најмала возраст на детето, да имаат податоци за психичкиот развој на детето и да се евидентираат одредени проблеми во неговиот медицински картон. Ова ќе придонесе полесно да се утврди дали кај детето има одредена историја на пречки во психичкиот развој и полесно да се разграничи од образовната или социјалната запоставеност на детето.
4. Во текот на тестирањето за прво одделение како и во текот на категоризацијата потребно е да се обезбеди преведувач на јазикот кој го разбира детето или, пак, во тимот да има лице кое го зборува и разбира јазикот кој го користи детето. Потребно е ова нормативно да се регулира како обврска.
5. При третирањето на децата како лица со лесна интелектуална попреченост и нивно понатамошно распределување во посебни одделенија или, пак, во редовни одделенија, потребно е да се земе предвид само официјалниот документ - Наод и мислење од Комисијата при Заводот за ментално здравје или од комисиите кои функционираат во некои од општините. Мислења од други слични институции или, пак, уверенија од одредени лекари не треба да се земат предвид (иако со ваков вид на документи родителот не може да добива месечен паричен надоместок, сепак, се случува со вакви документи децата да бидат распределувани како лица со пречки во психичкиот развој, односно категоризирани деца).

6. Бидејќи единиците за локална самоуправа многу често не даваат вистински податоци за бројот на категоризирани деца, со цел добивање на поголем износ на средства од Министерството за образование и наука (користејќи ги како документи претходно наведените) потребно е да се зајакне контролата на веродостојноста на податоците. Имено, потребно е или од секоја општина во прилог да се побараат наодите и мислењата или, пак, да се креира интегрирана база на податоци во која вработени од Министерството за образование и наука ќе може да ја проверат базата во Заводот за ментално здравје.
7. Потребно е да се отпочне со тестирањето на децата од страна на стручните служби во училиштата на петгодишна возраст. Потребно е во рамките на основните училишта да функционираат паралелки за предучилишно образование за подготвителни образовни активности. Откако детето ќе се тестира и ќе се утврди неговата образовна запоставеност потребно е да се воспостави институционален механизам и да му се наложи на родителот да биде обврзан да го запише детето во ваквите предучилишни подготовки. Целта на ова е да се обезбеди приближно еднаков обем и квалитет на знаење со останатите деца за да може детето да се вклопи во редовниот образовен процес. Во текот на образованието, потребно е да се индивидуализира програмата по одделните предмети за секое дете кај кое и понатаму се евидентира образовна запоставеност, или, пак, кај оние деца кои влегле во образовниот систем без да да биле во предучилишна подготовка. Индивидуализацијата подразбира за овие деца да се организира дополнителна настава и да се работи поинтензивно за време на наставата. Потребно е ваквата индивидуална настава да биде контролирана од стручните служби и тие да водат евиденција од ефектите на истата на ниво на училиште.
8. Потребна е поголема едукација на родителите за потребата од образование на нивното дете, за потребата од предучилишна настава или дополнителна настава, но, истовремено, потребно е да се предочат негативните аспекти од категоризацијата, доколку за тоа инсистира родителот а тоа е непотребно.
9. Потребно е да се подигне свесноста кај вработените во училиштата и во органите кои вршат или ќе вршат категоризација дека истата е премногу одговорна активност, и да се подигне свесноста дека може да се создаде индиректна дискриминација доколку не се постапува правилно. Потребно е да се подигне свесноста дека постојат општествено вкоренети предрасуди во однос на одредени категории на граѓани вклучувајќи ги и Ромите.
10. Да се создаде механизам на санкција доколку се утврди дека некое дете е несоодветно категоризирано. Отстапката за преиспитување на категоризацијата да може да ја иницираат родителите, матичниот лекар или училиштен педагог или училиштен психолог. Потребно е да се зајакне механизмот на двостепеност, односно втора инстанца која ќе може да одлучува по поднесена жалба.
11. Потребно е во текот на основното образование да се создаде механизам за повторна процена на детето и да се утврди дали има потреба од промена на Наодот и мислењето за категоризација на детето, но не како резултат на неправилна категоризација, туку на промени во развојот кај детето во позитивна насока. Се препорачува ваквото иницирање за повторна процена да го покренат лицата од претходната точка.
12. Да се создаде механизам од постојано вреднување на детето за кое има Наод и мислење дека има пречки во психичкиот развој. Ваквото вреднување треба да придонесе за утврдување на можностите детето да се премести во редовна паралелка, или, пак, ако учи во посебно училиште да се премести во посебна паралелка.
13. Потребно е да се создаде програма за т.н. мобилни дефектологи (искористување на постојните, вработени во посебните училишта или, пак, во редовните училишта или вработување на нови дефектологи). Со помош на ваква програма, ќе се овозможи ангажирање на дефектологите во рамките на една општина, претежно за децата кои се категоризирани а кои се вклучени во редовните паралелки.
14. Потребно е единиците на локалната самоуправа да креираат програми за подигање на свесноста кај родителите на децата Роми за потребата од поголем ангажман за работа со своите деца во предучилишна возраст. Исто така, се препорачува создавање на центри во рамките на општината во кои родителите и децата заедно ќе имаат можност, заедно со наставник, во вид на бесплатна вонучилишна активност да совладуваат одредени знаења и вештини потребни за децата.
15. Промовирање и унапредување на програмите за бесплатни градинки за децата Роми.

ПРИЛОГ 1: ПРАШАЛНИК ДОСТАВЕН ДО ГРАДОНАЧАЛНИЦИТЕ СО ТАБЕЛАРЕН ПРИКАЗ НА ПОДАТОЦИТЕ ВО АПСОЛУТНА БРОЈКА, ДОБИЕНИ ЗА СЕКОЕ ПРАШАЊЕ

ПРАШАЛНИК ДО ОПШТИНИТЕ

1. Општина -----
2. Колку вкупно ученици, кои се категоризирани како деца со пречки во психичкиот развој, **учеле во редовните училишта во редовни паралелки** во 2010/2011 година -----

Етничка структура
Македонци -----
Албанци-----
Турци-----
Роми -----
Срби-----
Власи -----
Бошњаци -----
Останато -----
3. Колку вкупно ученици, кои се категоризирани како деца со пречки во психичкиот развој, **се запишани во прво одделение** во редовните училишта во **редовни паралелки** во 2010 година -----

Етничка структура
Македонци -----
Албанци-----
Турци-----
Роми -----
Срби-----
Власи -----
Бошњаци -----
Останато -----
4. Колку вкупно ученици, кои се категоризирани како деца со пречки во психичкиот развој, **учеле** во редовните училишта во **посебни паралелки** во 2010/2011 година -----

Етничка структура
Македонци -----
Албанци-----
Турци-----
Роми -----
Срби-----
Власи -----
Бошњаци -----
Останато -----
5. Колку вкупно ученици, кои се категоризирани како деца со пречки во психичкиот развој, **се запишани во прво одделение** во редовните училишта во **посебни паралелки** во 2010 година -----

Етничка структура
Македонци -----
Албанци-----
Турци-----
Роми -----
Срби-----
Власи -----
Бошњаци -----
Останато -----
6. Колку вкупно ученици, кои се категоризирани како деца со пречки во психичкиот развој, **учеле во редовните училишта во редовни паралелки** во 2011/2012 година -----

Етничка структура
Македонци -----
Албанци-----
Турци-----
Роми -----
Срби-----
Власи -----
Бошњаци -----
Останато -----
7. Колку вкупно ученици, кои се категоризирани како деца со пречки во психичкиот развој, **се запишани во прво одделение** во редовните училишта во **редовни паралелки** во 2011 година -----

Етничка структура
Македонци -----
Албанци-----
Турци-----
Роми -----
Срби-----
Власи -----
Бошњаци -----
Останато -----
8. Колку вкупно ученици, кои се категоризирани како деца со пречки во психичкиот развој, **учеле** во редовните училишта во **посебни паралелки** во 2011/2012 година -----

Етничка структура
Македонци -----
Албанци-----
Турци-----
Роми -----
Срби-----
Власи -----
Бошњаци -----
Останато -----
9. Колку вкупно ученици, кои се категоризирани како деца со пречки во психичкиот развој, **се запишани во прво одделение** во редовните училишта во **посебни паралелки** во 2011 година -----

Етничка структура
Македонци -----
Албанци-----
Турци-----
Роми -----
Срби-----
Власи -----
Бошњаци -----
Останато -----
10. Колку вкупно ученици, кои се категоризирани како деца со пречки во психичкиот развој, **учеле во редовните училишта во редовни паралелки** во 2012/2013-----

Етничка структура
Македонци -----
Албанци-----
Турци-----
Роми -----

- Срби-----
Власи -----
Бошњаци -----
Останато -----
11. Колку вкупно ученици, кои се категоризирани како деца со пречки во психичкиот развој, се **запишани во прво одделение** во редовните училишта во **редовни паралелки** во 2012 година -----
 Етничка структура
 Македонци -----
 Албанци-----
 Турци-----
 Роми -----
 Срби-----
 Власи -----
 Бошњаци -----
 Останато -----
12. Колку вкупно ученици, кои се категоризирани како деца со пречки во психичкиот развој, **учеле** во редовните училишта во **посебни паралелки** во 2012/2013 година -----
 Етничка структура
 Македонци -----
 Албанци-----
 Турци-----
 Роми -----
 Срби-----
 Власи -----
 Бошњаци -----
 Останато -----
13. Колку вкупно ученици, кои се категоризирани како деца со пречки во психичкиот развој, се **запишани во прво одделение** во редовните училишта во **посебни паралелки** во 2012 година -----
 Етничка структура
 Македонци -----
 Албанци-----
 Турци-----
 Роми -----
 Срби-----
 Власи -----
 Бошњаци -----
 Останато -----
14. Колку вкупно ученици, кои се категоризирани како деца со пречки во психичкиот развој, **учеле** во **редовните училишта** во **редовни паралелки** во 2013/2014-----
 Етничка структура
 Македонци -----
 Албанци-----
 Турци-----
 Роми -----
 Срби-----
 Власи -----
 Бошњаци -----
 Останато -----
15. Колку вкупно ученици, кои се категоризирани како деца со пречки во психичкиот развој, се **запишани во прво одделение** во редовните училишта во **редовни паралелки** во 2013 година -----
 Етничка структура
 Македонци -----
 Албанци-----
 Турци-----
 Роми -----
 Срби-----
 Власи -----
 Бошњаци -----
 Останато -----
16. Колку вкупно ученици, кои се категоризирани како деца со пречки во психичкиот развој, **учеле** во редовните училишта во **посебни паралелки** во 2013/2014 година -----
 Етничка структура
 Македонци -----
 Албанци-----
 Турци-----
 Роми -----
 Срби-----
 Власи -----
 Бошњаци -----
 Останато -----
17. Колку вкупно ученици, кои се категоризирани како деца со пречки во психичкиот развој, се **запишани во прво одделение** во редовните училишта во **посебни паралелки** во 2013 година -----
 Етничка структура
 Македонци -----
 Албанци-----
 Турци-----
 Роми -----
 Срби-----
 Власи -----
 Бошњаци -----
 Останато -----
18. Колку вкупно ученици, кои се категоризирани како деца со пречки во психичкиот развој, се **запишани во прво одделение** во редовните училишта во **редовни паралелки** во 2014 година -----
 Етничка структура
 Македонци -----
 Албанци-----
 Турци-----
 Роми -----
 Срби-----
 Власи -----
 Бошњаци -----
 Останато -----
19. Колку вкупно ученици, кои се категоризирани како деца со пречки во психичкиот развој, се **запишани во прво одделение** во редовните училишта во **посебни паралелки** во 2014 година -----
 Етничка структура
 Македонци -----
 Албанци-----
 Турци-----
 Роми -----

Срби-----
 Власи -----
 Бошњаци -----
 Останато -----

Одговор на прашање бр. 2

ОПШТИНА	ВКУПНО	МАКЕДОНИ	АЛБАНЦИ	ТУРЦИ	РОМИ	СРБИ	ВЛАСИ	БОШЊАЦИ	ОСТАНАТО
Штип	17	11	/	/	6	/	/	/	/
Валандово	3	1	/	/	/	2	/	/	/
Карпош	65	65	/	/	/	/	/	/	/
Куманово	101	73	8	/	15	5	/	/	/
Сарај	16	/	16	/	/	/	/	/	/
Бутел	15	10	5	/	/	/	/	/	/
Чаир	10	1	2	4	2	/	/	1	/
Охрид	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Чучер Санџево	10	6	/	/	/	4	/	/	/
Кичево	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Теарце	14	3	8	1	2	/	/	/	/
Центар	3	3	/	/	/	/	/	/	/
Македонски Брод	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Дојран	4	3	/	1	/	/	/	/	/
Сопиште	2	2	/	/	/	/	/	/	/
Богданци	8	7	/	1	/	/	/	/	/
Гевгелија	10	10	/	/	/	/	/	/	/
Пехчево	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Маврово и Ростуша	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Пробиштип	2	2	/	/	/	/	/	/	/
Гостивар	46	10	14	22	/	/	/	/	/
Струмица	24	21	/	3	/	/	/	/	/
Дебар	15	/	10	/	5	/	/	/	/
Крушево	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Виница	19	7	/	/	12	/	/	/	/
Аеродром	92	84	/	/	8	/	/	/	/
Василево	1	1	/	/	/	/	/	/	/

Гази Баба	55	41	8	/	3	/	/	1	2
Врапчиште	3	/	/	3	/	/	/	/	/
Студеничани	20	/	19	1	/	/	/	/	/
Ѓорче Петров	10	9	/	/	1	/	/	/	/
Битола	11	10	1	/	/	/	/	/	/
Кочани	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Велес	15	12	/	3	/	/	/	/	/
Кисела Вода	49	46	/	1	2	/	/	/	/
Делчево	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Тетово	38	3	30	/	5	/	/	/	/
Струга	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Зелениково	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Кавадарци	11	10	/	/	1	/	/	/	/
Босилово	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Крива Паланка	5	5	/	/	/	/	/	/	/
Вевчани	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Ранковце	2	1	/	/	1	/	/	/	/
Росоман	3	3	/	/	/	/	/	/	/
Ресен	7	4	/	3	/	/	/	/	/
Дебарца	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Радовиш	4	4	/	/	/	/	/	/	/
Свети Николе	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Прилеп	56	52	/	/	4	/	/	/	/

Одговор на прашање бр. 3

ОПШТИНА	ВКУПНО	МАКЕДОНИ	АЛБАНЦИ	ТУРЦИ	РОМИ	СРБИ	ВЛАСИ	БОШЊАЦИ	ОСТАНАТО
Штип	2	2	/	/	/	/	/	/	/
Валандово	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Карпош	10	10	/	/	/	/	/	/	/
Куманово	12	10	/	/	1	1	/	/	/
Сарај	8	/	8	/	/	/	/	/	/
Бутел	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Чаир	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Охрид	/	/	/	/	/	/	/	/	/

Чучер Сандево	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Кичево	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Теарце	14	3	8	1	2	/	/	/	/
Центар	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Македонски Брод	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Дојран	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Сопиште	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Богданци	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Гевгелија	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Пехчево	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Маврово и Ростуша	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Пробиштип	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Гостивар	39	10	7	22	/	/	/	/	/
Струмица	2	2	/	/	/	/	/	/	/
Дебар	3	/	3	/	/	/	/	/	/
Крушево	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Виница	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Аеродром	10	10	/	/	/	/	/	/	/
Василево	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Гази Баба	13	6	7	/	/	/	/	/	/
Врапчиште	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Студеничани	1	/	1	/	/	/	/	/	/
Ѓорче Петров	1	/	/	/	1	/	/	/	/
Битола	3	3	/	/	/	/	/	/	/
Кочани	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Велес	3	3	/	/	/	/	/	/	/
Кисела Вода	9	9	/	/	/	/	/	/	/
Делчево	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Тетово	5	/	3	/	2	/	/	/	/
Струга	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Зелениково	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Кавадарци	2	2	/	/	/	/	/	/	/
Босилово	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Крива	/	/	/	/	/	/	/	/	/

Паланка	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Вевчани	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Ранковце	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Росоман	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Ресен	3	2	/	1	/	/	/	/	/
Дебарца	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Радовиш	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Свети Николе	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Прилеп	4	4	/	/	/	/	/	/	/

Одговор на прашање бр. 4

ОПШТИНА	ВКУПНО	МАКЕДОНИ	АЛБАНЦИ	ТУРЦИ	РОМИ	СРБИ	ВЛАСИ	БОШЊАЦИ	ОСТАНАТО
Штип	36	8	/	/	28	/	/	/	/
Валандово	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Карпош	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Куманово	66	18	/	/	47	1	/	/	/
Сарај	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Бутел	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Чаир	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Охрид	21	15	2	/	/	/	/	/	4
Чучер Сандево	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Кичево	7	4	3	/	/	/	/	/	/
Теарце	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Центар	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Македонски Брод	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Дојран	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Сопиште	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Богданци	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Гевгелија	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Пехчево	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Маврово и Ростуша	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Пробиштип	5	5	/	/	/	/	/	/	/

Гостивар	24	/	16	/	6	/	/	/	/
Струмица	12	12	/	/	/	/	/	/	/
Дебар	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Крушево	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Виница	9	8	/	/	1	/	/	/	/
Аеродром	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Василево	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Гази Баба	7	/	7	/	/	/	/	/	/
Врапчиште	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Студеничани	2	/	2	/	/	/	/	/	/
Ѓорче Петров	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Битола	31	14	1	/	16	/	/	/	/
Кочани	22	15	/	/	7	/	/	/	/
Велес	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Кисела Вода	14	2	2	7	1	/	/	1	1
Делчево	10	4	/	/	6	/	/	/	/
Тетово	33	9	19	/	5	/	/	/	/
Струга	10	5	3	/	1	/	/	/	1
Зелениково	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Кавадарци	19	8	/	/	11	/	/	/	/
Босилово	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Крива Паланка	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Вевчани	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Ранковце	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Росоман	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Ресен	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Дебарца	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Радовиш	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Свети Николе	4	4	/	/	/	/	/	/	/
Прилеп	102	36	/	/	62	/	/	2	2

Одговор на прашање бр. 5									
ОПШТИНА	ВКУЛНО	МАКЕДОНИ	АЛБАНЦИ	ТУРЦИ	РОМИ	СРБИ	ВЛАСИ	БОШЊАЦИ	ОСТАНАТО
Штип	1	1	/	/	1	/	/	/	/
Валандово	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Карпош	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Куманово	2	1	/	/	1	/	/	/	/
Сарај	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Бутел	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Чаир	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Охрид	3	2	/	/	/	/	/	/	1
Чучер Санлево	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Кичево	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Теарце	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Центар	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Македонски Брод	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Дојран	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Сопиште	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Богданци	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Гевгелија	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Пехчево	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Маврово и Ростуша	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Пробиштип	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Гостивар	8	/	2	/	6	/	/	/	/
Струмица	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Дебар	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Крушево	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Виница	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Аеродром	/	/		/	/	/	/	/	/
Василево	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Гази Баба	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Врапчиште	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Студеничани	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Ѓорче Петров	/	/	/	/	/	/	/	/	/

Битола	3	3	/	/	/	/	/	/	/	/
Кочани	3	2	/	/	1	/	/	/	/	/
Велес	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Кисела Вода	3	/	/	/	3	/	/	/	/	/
Делчево	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Тетово	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Струга	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Зелениково	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Кавадарци	3	/	/	/	3	/	/	/	/	/
Босилово	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Крива Паланка	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Вевчани	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Ранковце	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Росоман	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Ресен	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Дебарца	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Радовиш	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Свети Николе	1	1	/	/	/	/	/	/	/	/
Прилеп	3	/	/	/	3	/	/	/	/	/

Одговор на прашање бр. 6

ОПШТИНА	ВКУПНО	МАКЕДОНИ	АЛБАНЦИ	ТУРЦИ	РОМИ	СРЕБИ	ВЛАСИ	БОШЊАЦИ	ОСТАНАТО
Штип	14	8	/	/	6	/	/	/	/
Валандово	3	3	/	/	/	/	/	/	/
Карпош	61	61	/	/	/	/	/	/	/
Куманово	109	69	9	/	26	5	/	/	/
Сарај	9	/	9	/	/	/	/	/	/
Бутел	26	20	4	/	/	/	2	/	/
Чаир	11	2	2	4	2	/	/	1	/
Охрид	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Чучер Санлево	10	6	/	/	/	4	/	/	/
Кичево	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Теарце	13	3	5	2	3	/	/	/	/

Центар	6	6	/	/	/	/	/	/	/	/
Македонски Брод	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Дојран	4	3	/	1	/	/	/	/	/	/
Сопиште	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Богданци	10	8	/	2	/	/	/	/	/	/
Гевгелија	12	12	/	/	/	/	/	/	/	/
Пехчево	1	1	/	/	/	/	/	/	/	/
Маврово и Ростуша	1	1	/	/	/	/	/	/	/	/
Пробиштип	3	3	/	/	/	/	/	/	/	/
Гостивар	47	10	15	22	/	/	/	/	/	/
Струмица	27	24	/	3	/	/	/	/	/	/
Дебар	12	/	8	/	4	/	/	/	/	/
Крушево	3	1	/	1	/	/	/	1	/	/
Виница	20	7	/	/	13	/	/	/	/	/
Аеродром	100	94	/	/	6	/	/	/	/	/
Василево	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Гази Баба	42	28	12	/	/	/	/	/	2	/
Врапчиште	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Студеничани	20	/	19	1	/	/	/	/	/	/
Ѓорче Петров	17	14	/	/	2	/	/	1	/	/
Битола	15	13	2	/	/	/	/	/	/	/
Кочани	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Велес	14	12	/	1	/	/	/	1	/	/
Кисела Вода	44	43	/	1	/	/	/	/	/	/
Делчево	1	1	/	/	/	/	/	/	/	/
Тетово	41	4	30	1	6	/	/	/	/	/
Струга	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Зелениково	1	1	/	/	/	/	/	/	/	/
Кавадарци	11	10	/	/	1	/	/	/	/	/
Босилово	1	1	/	/	/	/	/	/	/	/
Крива Паланка	9	8	/	/	1	/	/	/	/	/
Вевчани	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Ранковце	2	1	/	/	1	/	/	/	/	/
Росоман	5	4	/	/	1	/	/	/	/	/

Ресен	5	3	1	1	/	/	/	/	/
Дебарца	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Радовиш	2	2	/	/	/	/	/	/	/
Свети Николе	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Прилеп	56	50	/	/	6	/	/	/	/

Одговор на прашање бр. 7

ОПШТИНА	ВКУПНО	МАКЕДОНИ	АЛБАНЦИ	ТУРЦИ	РОМИ	СРБИ	ВЛАСИ	БОШЊАЦИ	ОСТАНАТО
Штип	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Валандово	2	2	/	/	/	/	/	/	/
Карпош	8	6	1	/	1	/	/	/	/
Куманово	10	6	1	/	2	1	/	/	/
Сарај	1	/	1	/	/	/	/	/	/
Бутел	7	3	2	/	/	/	2	/	/
Чаир	2	1	1	/	/	/	/	/	/
Охрид	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Чучер Санево	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Кичево	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Теарце	13	3	5	2	3	/	/	/	/
Центар	3	3	/	/	/	/	/	/	/
Македонски Брод	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Дојран	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Сопиште	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Богданци	2	1	/	1	/	/	/	/	/
Гевгелија	3	3	/	/	/	/	/	/	/
Пехчево	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Маврово и Ростуша	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Пробиштип	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Гостивар	39	10	7	22	/	/	/	/	/
Струмица	4	4	/	/	/	/	/	/	/
Дебар	3	/	3	/	/	/	/	/	/
Крушево	2	/	1	/	/	/	1	/	/
Виница	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Аеродром	7	7	/	/	/	/	/	/	/

Василево	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Гази Баба	5	2	3	/	/	/	/	/	/
Врапчиште	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Студеничани	1	/	1	/	/	/	/	/	/
Ѓорче Петров	4	2	/	/	1	/	/	1	/
Битола	4	3	1	/	/	/	/	/	/
Кочани	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Велес	1	/	/	/	/	/	/	1	/
Кисела Вода	3	3	/	/	/	/	/	/	/
Делчево	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Тетово	8	1	5	2	/	/	/	/	/
Струга	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Зелениково	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Кавадарци	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Босилово	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Крива Паланка	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Вевчани	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Ранковце	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Росоман	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Ресен	1	/	1	/	/	/	/	/	/
Дебарца	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Радовиш	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Свети Николе	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Прилеп	25	19	/	/	6	/	/	/	/

Одговор на прашање бр. 8

ОПШТИНА	ВКУПНО	МАКЕДОНИ	АЛБАНЦИ	ТУРЦИ	РОМИ	СРБИ	ВЛАСИ	БОШЊАЦИ	ОСТАНАТО
Штип	37	8	/	/	29	/	/	/	/
Валандово	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Карпош	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Куманово	58	25	/	/	32	1	/	/	/
Сарај	7	/	7	/	/	/	/	/	/
Бутел	/	/	/	/	/	/	/	/	/

Чаир	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Охрид	15	11	2	/	/	/	/	/	2	
Чучер Сандево	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
Кичево	8	4	3	/	1	/	/	/	/	
Теарце	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
Центар	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
Македонски Брод	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
Дојран	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
Сопиште	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
Богданци	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
Гевгелија	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
Пехчево	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
Маврово и Ростуша	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
Пробиштип	8	8	/	/	/	/	/	/	/	
Гостивар	24	/	18	/	6	/	/	/	/	
Струмица	12	12	/	/	/	/	/	/	/	
Дебар	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
Крушево	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
Виница	8	7	/	/	1	/	/	/	/	
Аеродром	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
Василево	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
Гази Баба	7	7	/	/	/	/	/	/	/	
Врапчиште	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
Студеничани	2	/	2	/	/	/	/	/	/	
Ѓорче Петров	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
Битола	40	19	5	1	15	/	/	/	/	
Кочани	15	11	/	/	4	/	/	/	/	
Велес	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
Кисела Вода	14	2	2	7	1	1	/	/	1	
Делчево	17	9	/	/	8	/	/	/	/	
Тетово	33	9	19	/	5	/	/	/	/	
Струга	11	5	3	/	1	/	/	/	2	
Зелениково	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
Кавадарци	17	8	/	/	9	/	/	/	/	

Босилово	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Крива Паланка	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Вевчани	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Ранковце	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Росоман	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Ресен	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Дебарца	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Радовиш	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Свети Николе	4	4	/	/	/	/	/	/	/	/
Прилеп	112	32	/	/	74	/	/	4	2	

Одговор на прашање бр. 9

ОПШТИНА	ВКУПНО	МАКЕДОНИ	АЛБАНЦИ	ТУРЦИ	РОМИ	СРБИ	ВЛАСИ	БОШЊАЦИ	ОСТАНАТО
Штип	2	1	/	/	1	/	/	/	/
Валандово	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Карпош	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Куманово	5	4	/	/	1	/	/	/	/
Сарај	1	/	1	/	/	/	/	/	/
Бутел	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Чаир	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Охрид	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Чучер Сандево	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Кичево	1	/	/	/	1	/	/	/	/
Теарце	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Центар	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Македонски Брод	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Дојран	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Сопиште	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Богданци	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Гевгелија	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Пехчево	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Маврово и Ростуша	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Пробиштип	2	2	/	/	/	/	/	/	/

Гостивар	2	/	2	/	/	/	/	/	/
Струмица	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Дебар	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Крушево	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Виница	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Аеродром	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Василево	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Гази Баба	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Врапчиште	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Студеничани	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Ѓорче Петров	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Битола	1	/	/	/	1	/	/	/	/
Кочани	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Велес	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Кисела Вода	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Делчево	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Тетово	7	7	/	/	/	/	/	/	/
Струга	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Зелениково	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Кавадарци	1	/	/	/	1	/	/	/	/
Босилово	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Крива Паланка	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Вевчани	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Ранковце	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Росоман	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Ресен	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Дебарца	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Радовиш	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Свети Николе	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Прилеп	8	2	/	/	6	/	/	/	/

Одговор на прашање бр. 10									
ОПШТИНА	ВКУЛНО	МАКЕДОНИ	АЛБАНЦИ	ТУРЦИ	РОМИ	СРБИ	ВЛАСИ	БОШЊАЦИ	ОСТАНАТО
Штип	17	11	/	/	6	/	/	/	/
Валандово	3	3	/	/	/	/	/	/	/
Карпош	73	69	3	/	/	1	/	/	/
Куманово	93	61	10	/	15	7	/	/	/
Сарај	10	/	10	/	/	/	/	/	/
Бутел	30	24	3	1	/	/	/	2	/
Чаир	10	2	3	3	1	/	/	1	/
Охрид	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Чучер Сандево	11	7	/	/	/	4	/	/	/
Кичево	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Теарце	13	3	5	3	2	/	/	/	/
Центар	9	9	/	/	/	/	/	/	/
Македонски Брод	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Дојран	3	3	/	/	/	/	/	/	/
Сопиште	3	3	/	/	/	/	/	/	/
Богданци	10	9	/	1	/	/	/	/	/
Гевгелија	15	15	/	/	/	/	/	/	/
Пехчево	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Маврово и Ростуша	2	2	/	/	/	/	/	/	/
Пробиштип	3	3	/	/	/	/	/	/	/
Гостивар	54	12	20	22	/	/	/	/	/
Струмица	24	21	/	3	/	/	/	/	/
Дебар	13	/	10	/	3	/	/	/	/
Крушево	3	1	1	/	/	/	/	1	/
Виница	23	9	/	/	14	/	/	/	/
Аеродром	130	124	/	/	6	/	/	/	/
Василево	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Гази Баба	79	56	12	/	8	/	/	1	2
Врапчиште	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Студеничани	20	/	19	1	/	/	/	/	/
Ѓорче Петров	18	16	/	/1	/	/	/	1	/
Битола	14	15	2	/	/	/	/	/	/

Кочани	1	/	/	/	1	/	/	/	/	/
Велес	13	12	/	1	/	/	/	/	/	/
Кисела Вода	55	51	/	/	4	/	/	/	/	/
Делчево	4	4	/	/	/	/	/	/	/	/
Тетово	40	5	26	1	8	/	/	/	/	/
Струга	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Зелениково	1	1	/	/	/	/	/	/	/	/
Кавадарци	11	10	/	/	1	/	/	/	/	/
Босилово	1	1	/	/	/	/	/	/	/	/
Крива Паланка	10	9	/	/	1	/	/	/	/	/
Вевчани	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Ранковце	2	1	/	/	1	/	/	/	/	/
Росоман	2	1	/	/	1	/	/	/	/	/
Ресен	6	4	1	1	/	/	/	/	/	/
Дебарца	1	1	/	/	/	/	/	/	/	/
Радовиш	1	1	/	/	/	/	/	/	/	/
Свети Николе	2	2	/	/	/	/	/	/	/	/
Прилеп	57	50	/	/	7	/	/	/	/	/

Одговор на прашање бр. 11

ОПШТИНА	ВКУПНО	МАКЕДОНИ	АЛБАНЦИ	ТУРЦИ	РОМИ	СРБИ	ВЛАСИ	БОШЊАЦИ	ОСТАНАТО
Штип	6	4	/	/	2	/	/	/	/
Валандово	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Карпош	6	6	/	/	/	/	/	/	/
Куманово	11	2	2	/	7	/	/	/	/
Сарај	3	/	2	/	/	/	/	1	/
Бутел	1	/	/	1	/	/	/	/	/
Чаир	2	1	/	1	/	/	/	/	/
Охрид	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Чучер Санлево	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Кичево	/	/	/	/	/	/	/	/	/

Теарце	13	3	5	3	2	/	/	/	/	/
Центар	1	1	/	/	/	/	/	/	/	/
Македонски Брод	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Дојран	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Сопиште	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Богданци	1	1	/	/	/	/	/	/	/	/
Гевгелија	3	3	/	/	/	/	/	/	/	/
Пехчево	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Маврово и Ростуша	/	/	1	/	/	/	/	/	/	/
Пробиштип	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Гостивар	41	12	7	22	/	/	/	/	/	/
Струмица	3	3	/	/	/	/	/	/	/	/
Дебар	3	/	3	/	/	/	/	/	/	/
Крушево	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Виница	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Аеродром	14	14	/	/	/	/	/	/	/	/
Василево	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Гази Баба	7	7	/	/	/	/	/	/	/	/
Врапчиште	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Студеничани	2	/	2	/	/	/	/	/	/	/
Ѓорче Петров	3	2	/	/	1	/	/	/	/	/
Битола	2	2	/	/	/	/	/	/	/	/
Кочани	2	2	/	/	/	/	/	/	/	/
Велес	2	1	/	/	/	/	/	/	1	/
Кисела Вода	6	4	/	/	2	/	/	/	/	/
Делчево	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Тетово	8	1	4	/	3	/	/	/	/	/
Струга	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Зелениково	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Кавадарци	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Босилово	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Крива Паланка	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Вевчани	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Ранковце	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/

Росоман	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Ресен	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Дебарца	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Радовиш	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Свети Николе	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Прилеп	1	1	/	/	/	/	/	/	/

Одговор на прашање бр. 12

ОПШТИНА	ВКУПНО	МАКЕДОНЦИ	АЛБАНЦИ	ТУРЦИ	РОМИ	СРБИ	ВЛАСИ	БОШЊАЦИ	ОСТАНАТО
Штип	35	14	/	/	21	/	/	/	/
Валандово	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Карпош	2	2	/	/	/	/	/	/	/
Куманово	50	18	/	/	24	2	/	/	6
Сарај	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Бутел	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Чаир	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Охрид	12	9	2	/	/	/	/	/	1
Чучер Сандево	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Кичево	8	4	3	/	1	/	/	/	/
Теарце	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Центар	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Македонски Брод	3	/	/	/	3	/	/	/	/
Дојран	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Сопиште	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Богданци	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Гевгелија	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Пехчево	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Маврово и Ростуша	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Пробиштип	8	8	/	/	/	/	/	/	/
Гостивар	34	/	28	/	6	/	/	/	/
Стругица	12	12	/	/	/	/	/	/	/

Дебар	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Крушево	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Виница	8	8	/	/	/	/	/	/	/
Аеродром	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Василево	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Гази Баба	13	5	7	/	1	/	/	/	/
Врапчиште	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Студеничани	3	/	3	/	/	/	/	/	/
Ѓорче Петров	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Битола	34	18	2	1	13	/	/	/	/
Кочани	17	10	/	/	7	/	/	/	/
Велес	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Кисела Вода	13	2	2	/	8	/	/	/	1
Делчево	15	7	/	/	8	/	/	/	/
Тетово	14	9	/	5	/	/	/	/	/
Струга	9	4	2	/	1	/	/	/	2
Зелениково	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Кавадарци	22	9	/	/	13	/	/	/	/
Босилово	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Крива Паланка	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Вевчани	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Ранковце	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Росоман	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Ресен	2	1	/	1	/	/	/	/	/
Дебарца	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Радовиш	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Свети Николе	5	5	/	/	/	/	/	/	/
Прилеп	106	32	/	/	70	/	/	2	2

Одговор на прашање бр. 13									
ОПШТИНА	ВКУПНО	МАКЕДОНИ	АЛБАНЦИ	ТУРЦИ	РОМИ	СРБИ	ВЛАСИ	БОШЊАЦИ	ОСТАНАТО
Штип	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Валандово	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Карпош	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Куманово	8	5	/	/	2	1	/	/	/
Сарај	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Бутел	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Чаир	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Охрид	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Чучер Сандево	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Кичево	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Теарце	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Центар	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Македонски Брод	3	/	/	/	3	/	/	/	/
Дојран	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Сопиште	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Богданци	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Гевгелија	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Пехчево	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Маврово и Ростуша	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Пробиштип	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Гостивар	8	/	2	/	6	/	/	/	/
Струга	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Дебар	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Крушево	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Виница	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Аеродром	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Василево	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Гази Баба	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Врапчиште	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Студеничани	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Ѓорче Петров	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Битола	3	/	1	1	1	/	/	/	/

Кочани	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Велес	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Кисела Вода	1	/	1	/	/	/	/	/	/
Делчево	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Тетово	3	3	/	/	/	/	/	/	/
Струга	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Зелениково	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Кавадарци	3	1	/	/	2	/	/	/	/
Босилово	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Крива Паланка	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Вевчани	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Ранковце	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Росоман	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Ресен	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Дебарца	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Радовиш/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Свети Николе	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Прилеп	8	6	/	/	2	/	/	/	/

Одговор на прашање бр. 14									
ОПШТИНА	ВКУПНО	МАКЕДОНИ	АЛБАНЦИ	ТУРЦИ	РОМИ	СРБИ	ВЛАСИ	БОШЊАЦИ	ОСТАНАТО
Штип	17	11	/	/	6	/	/	/	/
Валандово	3	2	/	/	/	/	/	/	/
Карпош	61	58	3	/	/	/	/	/	/
Куманово	94	61	10	/	14	9	/	/	/
Сарај	12	/	12	/	/	/	/	/	/
Бутел	25	18	4	1	/	/	/	2	/
Чаир	12	2	3	3	2	/	/	2	/
Охрид	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Чучер Сандево	10	6	/	/	/	4	/	/	/
Кичево	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Теарце	9	2	3	2	2	/	/	/	/
Центар	11	10	/	/	/	/	1	/	/
Македонски Брод	/	/	/	/	/	/	/	/	/

Дојран	3	3	/	/	/	/	/	/	/
Сопиште	3	3	/	/	/	/	/	/	/
Богданци	9	8	/	1	/	/	/	/	/
Гевгелија	16	16	/	/	/	/	/	/	/
Пехчево	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Маврово и Ростуша	3	2	1	/	/	/	/	/	/
Пробиштип	3	3	/	/	/	/	/	/	/
Гостивар	60	14	24	22	/	/	/	/	/
Струмица	30	25	/	5	/	/	/	/	/
Дебар	15	/	12	/	3	/	/	/	/
Крушево	3	1	1	/	/	/	1	/	
Виница	11	10	/	1	/	/	/	/	
Аеродром	120	110	/	1	9	/	/	/	
Василево	/	/	/	/	/	/	/	/	
Гази Баба	80	57	12	/	8	/	/	1	2
Врапчиште	/	/	/	/	/	/	/	/	
Студеничани	23	/	22	1	/	/	/	/	
Ѓорче Петров	24	22	/	/	1	/	/	1	/
Битола	21	19	2	/	/	/	/	/	
Кочани	1	/	/	/	1	/	/	/	
Велес	16	12	/	2	/	/	2	/	
Кисела Вода	48	46	/	/	2	/	/	/	
Делчево	9	4	/	/	5	/	/	/	
Тетово	65	6	48	1	9	/	/	1	/
Струга	/	/	/	/	/	/	/	/	
Зелениково	1	1	/	/	/	/	/	/	
Кавадарци	11	10	/	/	1	/	/	/	
Босилово	1	1	/	/	/	/	/	/	
Крива Паланка	11	9	/	/	2	/	/	/	
Вевчани	1	1	/	/	/	/	/	/	
Ранковце	2	1	/	/	1	/	/	/	
Росоман	2	1	/	/	1	/	/	/	
Ресен	5	3	1	1	/	/	/	/	
Дебарца	/	/	/	/	/	/	/	/	

Радовиш	2	2	/	/	/	/	/	/	/
Свети Николе	3	3	/	/	/	/	/	/	/
Прилеп	33	31	1	/	1	/	/	/	/

Одговор на прашање бр. 15

ОПШТИНА	ВКУПНО	МАКЕДОНИ	АЛБАНЦИ	ТУРЦИ	РОМИ	СРБИ	ВЛАСИ	БОШЊАЦИ	ОСТАНАТО
Штип	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Валандово	1	/	/	/	/	1	/	/	/
Карпош	14	13	/	/	/	1	/	/	/
Куманово	14	10	/	/	2	2	/	/	/
Сарај	4	/	4	/	/	/	/	/	/
Бутел	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Чаир	2	1	/	/	/	/	/	1	/
Охрид	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Чучер Сандево	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Кичево	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Теарце	9	2	3	2	2	/	/	/	/
Центар	3	2	/	/	/	/	1	/	/
Македонски Брод	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Дојран	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Сопиште	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Богданци	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Гевгелија	3	3	/	/	/	/	/	/	/
Пехчево	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Маврово и Ростуша	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Пробиштип	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Гостивар	43	14	7	22	/	/	/	/	/
Струмица	4	4	/	/	/	/	/	/	/
Дебар	5	/	5	/	/	/	/	/	/
Крушево	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Виница	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Аеродром	20	18	/	2	/	/	/	/	/
Василево	/	/	/	/	/	/	/	/	/

Гази Баба	7	7	/	/	/	/	/	/	/
Врапчиште	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Студеничани	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Ѓорче Петров	6	6	/	/	/	/	/	/	/
Битола	3	3	/	/	/	/	/	/	/
Кочани	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Велес	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Кисела Вода	5	5	/	/	/	/	/	/	/
Делчево	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Тетово	10	2	5	/	2	/	/	1	/
Струга	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Зелениково	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Кавадарци	2	2	/	/	/	/	/	/	/
Босилово	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Крива Паланка	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Вевчани	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Ранковце	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Росоман	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Ресен	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Дебарца	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Радовиш	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Свети Николе	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Прилеп	2	2	/	/	/	/	/	/	/

Одговор на прашање бр. 16

ОПШТИНА	ВКУПНО	МАКЕДОНИ	АЛБАНЦИ	ТУРЦИ	РОМИ	СРБИ	ВЛАСИ	БОШЊАЦИ	ОСТАНАТО
Штип	31	12	/	/	19	/	/	/	/
Валандово	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Карпош	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Куманово	48	25	/	/	19	1	/	/	3
Сарај	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Бутел	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Чаир	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Охрид	11	10	1	/	/	/	/	/	/

Чучер Сандево	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Кичево	8	4	3	/	1	/	/	/	/
Теарце	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Центар	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Македонски Брод	4	/	/	/	4	/	/	/	/
Дојран	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Сопиште	3	3	/	/	/	/	/	/	/
Богданци	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Гевгелија	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Пехчево	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Маврово и Ростуша	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Пробиштип	7	7	/	/	/	/	/	/	/
Гостивар	44	/	36	/	8	/	/	/	/
Струмица	12	12	/	/	/	/	/	/	/
Дебар	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Крушево	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Виница	11	10	/	1	/	/	/	/	/
Аеродром	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Василево	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Гази Баба	6	/	6	/	/	/	/	/	/
Врапчиште	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Студеничани	3	/	3	/	/	/	/	/	/
Ѓорче Петров	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Битола	33	17	2	/	14	/	/	/	/
Кочани	14	9	/	/	5	/	/	/	/
Велес	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Кисела Вода	10	1	4	/	5	/	/	/	/
Делчево	16	7	/	/	9	/	/	/	/
Тетово	12	10	/	/	2	/	/	/	/
Струга	11	5	3	/	1	/	/	/	2
Зелениково	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Кавадарци	23	10	/	/	13	/	/	/	/
Босилово	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Крива	/	/	/	/	/	/	/	/	/

Паланка	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Вевчани	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Ранковце	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Росоман	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Ресен	1	1	/	/	/	/	/	/	/	/
Дебарца	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Радовиш	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Свети Николе	5	5	/	/	/	/	/	/	/	/
Прилеп	92	30	/	/	58	/	/	2	2	/

Одговор на прашање бр. 17

ОПШТИНА	ВКУПНО	МАКЕДОНИ	АЛБАНЦИ	ТУРЦИ	РОМИ	СРБИ	ВЛАСИ	БОШЊАЦИ	ОСТАНАТО
Штип	2	2	/	/	/	/	/	/	/
Валандово	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Карпош	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Куманово	4	4	/	/	/	/	/	/	/
Сарај	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Бутел	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Чаир	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Охрид	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Чучер Санлево	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Кичево	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Теарце	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Центар	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Македонски Брод	1	/	/	/	1	/	/	/	/
Дојран	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Сопиште	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Богданци	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Гевгелија	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Пехчево	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Маврово и Ростуша	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Пробиштип	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Гостивар	10	/	2	/	8	/	/	/	/
Струмица	/	/	/	/	/	/	/	/	/

Дебар	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Крушево	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Виница	3	3	/	/	/	/	/	/	/	/
Аеродром	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Василево	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Гази Баба	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Врапчиште	1	/	1	/	/	/	/	/	/	/
Студеничани	3	/	3	/	/	/	/	/	/	/
Ѓорче Петров	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Битола	2	2	/	/	/	/	/	/	/	/
Кочани	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Велес	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Кисела Вода	1	1	/	/	/	/	/	/	/	/
Делчево	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Тетово	4	1	3	/	/	/	/	/	/	/
Струга	1	/	1	/	/	/	/	/	/	/
Зелениково	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Кавадарци	3	3	/	/	/	/	/	/	/	/
Босилово	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Крива Паланка	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Вевчани	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Ранковце	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Росоман	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Ресен	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Дебарца	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Радовиш	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Свети Николе	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Прилеп	6	6	/	/	/	/	/	/	/	/

Одговор на прашање бр. 18

ОПШТИНА	ВКУЛНО	МАКЕДОНИ	АЛБАНЦИ	ТУРЦИ	РОМИ	СРЕБИ	ВЛАСИ	БОШЊАЦИ	ОСТАНАТО
Штип	2	2	/	/	/	/	/	/	/
Валандово	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Карпош	9	7	/	/	/	/	/	1	1
Куманово	51	40	/	/	3	8	/	/	/
Сарај	1	/	1	/	/	/	/	/	/
Бутел	2	2	/	/	/	/	/	/	/
Чаир	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Охрид	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Чучер Сандево	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Кичево	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Теарце	10	3	3	2	2	/	/	/	/
Центар	2	2	/	/	/	/	/	/	/
Македонски Брод	3	1	/	/	2	/	/	/	/
Дојран	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Сопиште	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Богданци	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Гевгелија	3	3	/	/	/	/	/	/	/
Пехчево	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Маврово и Ростуша	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Пробиштип	3	3	/	/	/	/	/	/	/
Гостивар	43	12	7	24	/	/	/	/	/
Струга	6	6	/	/	/	/	/	/	/
Дебар	4	/	4	/	/	/	/	/	/
Крушево	2	2	/	/	/	/	/	/	/
Виница	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Аеродром	18	18	/	/	/	/	/	/	/
Василево	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Гази Баба	3	3	/	/	/	/	/	/	/
Врапчиште	1	/	1	/	/	/	/	/	/
Студеничани	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Ѓорче Петров	4	4	/	/	/	/	/	/	/
Битола	3	2	1	/	/	/	/	/	/

Кочани	2	2	/	/	/	/	/	/	/
Велес	4	2	/	/	/	/	/	2	/
Кисела Вода	8	8	/	/	/	/	/	/	/
Делчево	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Тетово	19	/	17	/	2	/	/	/	/
Струга	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Зелениково	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Кавадарци	2	2	/	/	/	/	/	/	/
Босилово	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Крива Паланка	1	/	/	/	/	1	/	/	/
Вевчани	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Ранковце	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Росоман	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Ресен	3	2	1	/	/	/	/	/	/
Дебарца	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Радовиш	2	2	/	/	/	/	/	/	/
Свети Николе	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Прилеп	2	2	/	/	/	/	/	/	/

Одговор на прашање бр. 19

ОПШТИНА	ВКУЛНО	МАКЕДОНИ	АЛБАНЦИ	ТУРЦИ	РОМИ	СРЕБИ	ВЛАСИ	БОШЊАЦИ	ОСТАНАТО
Штип	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Валандово	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Карпош	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Куманово	13	8	/	/	4	1	/	/	/
Сарај	1	/	1	/	/	/	/	/	/
Бутел	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Чаир	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Охрид	1	/	/	/	1	/	/	/	/
Чучер Сандево	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Кичево	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Теарце	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Центар	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Македонск и Брод	/	/	/	/	/	/	/	/	/

Дојран	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Сопиште	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Богданци	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Гевгелија	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Пехчево	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Маврово и Ростуша	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Пробиштип	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Гостивар	4	/	2	/	2	/	/	/	/
Струмица	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Дебар	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Крушево	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Виница	1	/	/	/	1	/	/	/	/
Аеродром	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Василево	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Гази Баба	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Врапчиште	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Студеничани	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Ѓорче Петров	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Битола	2	2	/	/	/	/	/	/	/
Кочани	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Велес	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Кисела Вода	2	/	1	/	1	/	/	/	/
Делчево	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Тетово	18	/	17	/	1	/	/	/	/
Струга	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Зелениково	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Кавадарци	2	2	/	/	/	/	/	/	/
Босилово	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Крива Паланка	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Вевчани	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Ранковце	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Росоман	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Ресен	/	/	/	/	/	/	/	/	/

Дебарца	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Радовиш	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Свети Николе	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Прилеп	4	2	/	/	2	/	/	/	/

SEGREGACIONI I FËMIJËVE ROMË NË PROCESIN ARSIMOR
(Raport hulumtues)

Nëntor, 2014

Publikimi: Segregacioni i fëmijëve romë në procesin arsimor

Redaktore: Dr. Zhaneta Poposka

Autor: Prof. Dr. Jovan Ananiev

Universiteti "Goce Dellçev" - Shtip

Lektura: Elena Georgievska

Disenji, rregullimi dhe shtypja: Skenpoint

Tirazhi: 500 ekzemplarë

CIP - Каталогизација во публикација

Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

373.3/.5(=214.58:497.7)(047.31)

ANANIEV, Jovan

Segregacioni i fëmijëve Romë në procesin arsimor : (raport

hulumtues) / [autor Jovan Ananiev ; redaktor Zhaneta Poposka]. -

Shkup : OSCE, 2014. - 73 стр. : табели, граф. прикази ; 29 см

ISBN 978-608-4630-83-8

а) Роми во Македонија - Основно образование - Истражувања б) Роми

во Македонија - Средно образование - Истражувања

COBISS.MK-ID 97757450

Mbështetur nga:

Organization for Security and
Co-operation in Europe
Mission to Skopje

**Përmbajtja e këtij publikimi nuk përfaqëson medoemos këndvështrimin
apo qëndrimin e Misionit të OSBE-së në Shkup.**

PËRMBAJTJA

PARATHËNIE

HYRJE

1. KORNIZA METODOLOGJIKE E HULUMTIMIT

2. TREGUES KUANTITATIV PËR SEGREGACIONIN E FËMIJËVE ROMË NË PERIUDHËN KOHORE 2010-2014

3. SHKAQET PËR EKZISTIMIN E PROBLEMIT

3.1. KONTEKSTI SHOQËROR – KULTUROR

3.2. SHKAQET PROCEDURALE PËR EKZISTIMIN E SEGREGACIONIT

4. KONKLUZIONE

5. REKOMANDIME

ANEKSI 1: PYETËSOR I DËRGUAR DERI TE KRYETARËT E KOMUNAVE ME PASQYRË TABLORE TË TË DHËNAVE NË SHIFRA ABSOLUTE, TË PRANUARA PËR ÇDO PYETJE

PARATHËNIE

Komisioni për Mbrojtje nga Diskriminimi angazhohet fuqishëm për parandalimin dhe tejkalimin e formave të ndryshme të diskriminimit. Segregacioni i fëmijëve romë në sistemin arsimor u tregua si një nga problemet më afatgjatë dhe sistematik, të cilët rezultuan me diskriminim të tërthortë të kësaj popullate të qytetarëve. Edhe pse nuk është problem specifik vetëm për shtetin tonë, por është i pranishëm, në përmasa më të vogla apo më të mëdha, thuaja se në të gjitha vendet evropiane ku jetojnë romë dhe, ndonëse ky fenomen ka rrënjetë të thella shoqërore dhe kulturore, megjithatë domosdoshmërish duhet të konstatohet diskriminimi dhe të ndërmerrjen aktivitete për tejkalimin e tij.

Përmes këtij hulumtimit, Komisioni për Mbrojtjen nga Diskriminimi bëri përpjekje që ta përcaktojë gjendjen momentale të segregacionit të fëmijëve romë, përmes kategorizimit të tyre si persona me pengesa të lehta në zhvillimin psikik dhe arsimit të tyre në paralele të rregullta ose të posaçme apo në shkolla të posaçme. Gjithashtu, u imponua nevoja të përcaktohet tendenca e ndryshimeve të kësaj dukurie, si dhe të përcaktohen shkaqet dhe të specifikojen aktivitetet e mundshme për përmirësimin e gjendjes.

Përveç tjerash, ky Raport hulumtues ka për qëllim ta ndihmojë Komisionin në drejtim të planifikimit të aktiviteteve të ardhshme sa u përket ndërmarrjes së masave për përmirësimit të gjendjes, por do t'u ndihmojë edhe institucioneve të tjera, siç janë: organet e administratës, gjatë krijimit të politikave, Avokati i Popullit, njësitë e vetëqeverisjes lokale, organizatat civile, si dhe organizatat ndërkombëtare gjatë përcaktimit të masave për tejkalimin e problemeve.

Komisioni për Mbrojtje nga Diskriminimi
Kryetar

Dushko Minovski

HYRJE

Në Republikën e Maqedonisë, sikurse edhe në disa vende të tjera evropiane, nga e kaluara dhe deri më sot, vërehet dukuria e diskriminimit të tërthortë të fëmijëve romë, përmes të ashtuquajturit segregacion në shkolla të posaçme (më herët përdorej nocióni speciale), përkatësisht paralele në rast se fëmija mëson në shkolla të rregullta. Segregacioni, përkatësisht ndarja e këtyre fëmijëve bëhet përmes kategorizimit të tyre si persona me aftësi të kufizuara në zhvillimin psikik. Ky kategorizim, në procesin e përgjithshëm arsimor të fëmijës e vë atë në pozitë inferiore, në raport me fëmijët e tjerë të cilët nuk janë kategorizuar, meqë nuk ka mundësi të arsimohet sipas programeve të njëjtë mësimore dhe lëndore, nuk ka mundësi të arsimohet në një mjeshtësi fëmijë të cilët nuk kanë pengesa në zhvillimin psikofizik dhe ka mundësi të vogla që ta vazhdojë arsimin e mesëm sipas dëshirave personale. Nga ana tjetër, fëmija i kategorizuar në këtë mënyrë i cili arsimohet në arsimin fillor në një mjeshtësi të segreguar e vazhdon procesin mësimor në ato shkolla të mesme profesionale të cilat ofrojnë arsim përfëmijë me aftësi të kufizuara. Në mënyrë plotësuese, ky diskriminim i tërthortë do të kualifikohet edhe si *i vazhdueshëm* meqë nuk përqendrohet vetëm në procesin arsimor por ka ndikim edhe mbi zhvillimin e mëtutjeshëm të personalitetit i cili është kategorizuar në mënyrë të pabazë dhe në bazë të aspekteve shoqërore, ekonomike dhe familjare të jetës të personit në fjalë.

Me fjalë të tjera, mospasja e mundësive që të fitohet arsimim përkatës përfëmijët pa pengesa në zhvillim, krijon probleme plotësuese në procesin e gjetjes së punës dhe avancimit në procesin e punës. Për shkak të kualifikimit të reduktuar dhe të kufizuari, këta persona nuk janë konkurrent në tregun e punës dhe janë pak të paguar, në të shumtën e rasteve nuk kanë mundësi të vazhdojnë me arsimin e mëtutjeshëm, nuk kanë mundësi të fitojnë pozita më të larta në organizatën e punës dhe shpeshherë ekziston reziku përfërjashtimin nga puna, pikërisht përfshak të kategorizimit të tyre. E gjithë kjo, pastaj ndikon nëmargjinalizimin e këtyre personave si qytetarë të moshës madhore, i cili ka filluar që në procesin e arsimit. Krijimi i perceptimit se ata kanë pengesa në zhvillimin psikik krijon stigmatizim ndaj tyre nga ana e komunitetit dhe përfërjashtim të drejtpërdrejtë ose të tërthortë nga aspektet e ndryshme të shoqërisë. Problemi multiplikohet meqë shumë shpesh këta persona e pranojnë këtë status si normal dhe inferioritetin si dukuri natyrore. Shumë shpesh, fëmijët e personave të cilët janë kategorizuar dhe kanë mësuar në shkolla të posaçme, përkatësisht paralele të posaçme bëhen nxënës me kategorizim.

Këtë dukuri mund ta karakterizojmë si sistematike meqë diskriminimin nuk e bën vetëm ndonjë individ dhe as vetëm ndonjë institucion por kemi një sistem (lidhja e elementeve në një tërsi) të institucioneve, personave përgjegjës dhe të punësuar në procesin gjithëpërfshirës të kategorizimit dhe vazhdim të mëtutjeshëm të kësaj dukurie pa ripërkufizimin, rishikimin, përkatësisht rikategorizimin. Në përpjekje me përvojat e vendeve të ndryshme është dëshmuar se diskriminimi sistematik është afatgjatë, përkatësisht përsëritje shumëvjeçare të ndonjë dukurie, e pranueshme përfshirëtinë, e shfrytëzuar në mënyrë të vetëdijshme ose të pavetëdijshme nga personat të cilët bëjnë

diskriminim. Përveç dukurisë së formës së drejtpërdrejtë ose të tërthortë, shpeshherë duke rezultuar me diskriminimsipas asocacionit të shoqëruar edhe me formën e instruksionit përfshirë, kinse norma neutrale, por shpeshherë pamjaftueshëm të përkufizuar dhe autorizime të diskrecionit që ua kanë kaluar personave zyrtarë.

1. KORNIZA METODOLOGJIKE E HULUMTIMIT

Hipoteza kryesore e hulumtimit konsiston me:

Në Republikën e Maqedonisë, në nivel nacional dhe në nivel të disa komunave, përqindja e fëmijëve romë të cilët janë kategorizuar si persona me pengesa në zhvillimin psikik është në masë të konsiderueshme më i madh në krahasim me përqindjen e numrit të përgjithshëm të fëmijëve romë në krahasim me numrin e përgjithshëm të fëmijëve, pjesëtarë të të gjitha bashkësive etnike. Kjo dukuri është si rezultat i një sërë faktorësh kulturor, mungesës së kapacitetit institucional dhe bashkëpunimit ndër-institucional, zbrazëtirave, mospërputhjes dhe jokonsekuencësprocedurale dhe juridike dhe mospasjestë mjaftueshme të vetëdijes tek prindërit dhe tek personat zyrtarë.

Dukuria e diskriminimit të tërthortë përmes segregacionit është sistematike, afatgjatë dhe e rrënjosur në shoqëri. Së këtejmi, nevojitet një qasje sistemore, institucionale dhe e organizuar në drejtim të reduktimit të kësaj dukurie.

Hulumtimi u zbatua në periudhën kohore nga muaji prill të vitit 2014 deri në nëntor të vitit 2014 përmes përdorimit të këtyre teknikave të grumbullimit të të dhënave:

- Anketë, e cila u realizua përmes pyetësorëve të dërguar me postë deri te të gjitha komunat brenda shtetit. Një pjesë më e madhe e komunave, Pyetësorin ua shpérndanë drejtoreve të shkollave filllore të cilat veprojnë në kuadër të juridikzionit të tyre, pastaj i dërguan rezultatet e sublimuara, ndërsa pyetësorët e plotësuar nga shkollat u dërguan në përpunim deri te Komisioni për Mbrojtje nga Diskriminimi. Megjithatë, një numër i konsiderueshëm i komunave vetëm i kanë shpérndarë pyetësorët deri te shkollat filllore, ndërsa pastaj drejtoret në mënyrë të drejtpërdrejtë i dërguan pyetësor për përpunim, pa e ndërmarrë këtë obligim komuna. Për këtë shkak, disa të dhëna nga komunat nuk janë të plota, përkatësisht mungojnë të dhëna nga ndonjë shkollë në kuadër të disa komunave. Megjithatë, edhe pse pyetësorët iu dërguan të gjitha komunave, të dhëna u pranuan nga 57 komuna, ndërsa prej shtatë komunave (Krivogashtan, Dollnen, DemirHisar, Bërvencë, Demir Kapi, Haraçinë dhe Çeshinovë-Obleshevë) është pranuar përgjigje se nuk kanë fëmijë të kategorizuar, që paraqet një shembull përkatës dhe relevant që të fitohet statistikë relevante dhe të miratohen konkluzione përkatëse.
- Në pyetësorët e dedikuar për shkollat e rregullta filllore kërkoheshin të dhëna se sa nxënës të kategorizuar në total mësojnë në paralelet e rregullta dhe të posaçme nga viti 2010 deri në vitin 2014 për çdo vit veç e veç dhe sa nxënës janë regjistruar në çdo vit veç e veç.

- Në mënyrë plotësuese, Pyetësori u dërgua edhe deri te të gjitha shkollat e posaçme. Në pyetësorin e dedikuar për shkollat e posaçme kërkoheshin informata të njëjtë, me atë dallim që në këto shkolla nuk ka paralele të rregullta (për fëmijë pa pengesa në zhvillim). Në të dy pyetësorët u kërkua që të dhënat të strukturohen sipas përkatësisë etnike të fëmijës.
- Nga shkolla e posaçme filllore "Idnina" nuk u pranuan të dhëna.
- U realizuan dy fokus grupe. Fokus grupi i parë, që u mbajt më 3 korrik të vitit 2014, kishte për qëllim që t'i identifikojë shkaqet e dukurisë dhe tendencat e ndryshimeve të fenomenit të shkallës së lartë të fëmijëve të kategorizuar romë. Në të morën pjesë përfaqësues nga shërbimet profesionale të disa shkollave të posaçme, shkolla filllore në Shuto Orizarë, përfaqësuesi i Komisionit pranë Entit për Shëndet Mendor, profesorë nga Instituti për Defektologji pranë Fakultetit Filozofik në Shkup, përfaqësues nga Ministria e Punës dhe Politikës Sociale, Ministria e Arsimit dhe Shkencës, Ministria e Shëndetësisë, përfaqësues të organizatave civile dhe të organizatave ndërkombëtare të cilat punojnë në këtë problematikë. Brenda fokus grupit u diskutuan disa tema, si vijojnë: Procedura e kategorizimit, si kufizohet shpërfillja e arsimimit nga pengesat në zhvillimin psikik, cilat janë dobësítë institucionale dhe kadrovike, cilat janë dobësítë në bashkëpunimin ndër-institucional, cilat janë tendencat (pozitive dhe negative) në ndryshimin e gjendjes dhe ngashëm. Në fokus grupin e dytë, i cili u mbajt më 13 nëntor të vitit 2014, morën pjesë përfaqësues nga institucionet si në fokus grupin e parë, ndërsa u diskutuan masat që janë ndërmarrë dhe që do të ndërmerren nga ana e institucioneve në drejtim të tejkalimit të problemit, u diskutuan draft-rekomandimet të cilat rezultuan nga informatat e fituara përmes hulumtimit të zbatuar, si dhe u zhvillua një diskutim mjaft i gjallë për draft-modelin për vlerësim (draft-version i përpiluar nga Ministria e Punës dhe Politikës Sociale, tetor 2014). Informatat, nga të dy fokus grupet, janë instaluar në këtë Raport hulumtues në mënyrë që ishin ose bazë për plotësimin e të dhënave që i përmbanin dokumentet zyrtare ose udhëzim për sigurimin e informatave plotësuese përmes zhvillimit të intervistës ose grumbullimit të të dhënave plotësuese. Disa prej deklaratave të pjesëmarrësve janë inkorporuar si parafrazë ndërsa disa të tjera, në mënyrë të drejtpërdrejtë, megjithatë për shkak të diskrecionit të burimit të informatës theksohet institucioni apo sugjerohet se është qëndrim i pedagogut, psikologut, mësimdhënësit ose drejtorit të shkollës ose se është qëndrim i përfaqësuesit të organit administrativ ose i sektorit civil. Bloqet tematike, për të cilat u zhvilluan diskutime në fokus grupet, u përgatitën në bazë të një analize paraprake primare të gjendjes përmes grumbullimit të burimeve sekondare të të dhënave (analiza paraprake, dokumente zyrtare dhe statistikë) dhe intervista të realizuara përgatitore.

- Për shkak të identifikimit më të thellë të problemit dhe sigurimit të qëndrimeve relevante për tejkalimin e tij në të ardhmen, u realizuan gjithsej trembëdhjetë intervista me: përfaqësuesin e Ministrisë së Arsimit dhe Shkencës, Ministrisë së Punës dhe Politikës Sociale, Ministrisë së Shëndetësisë, me dy pediatër, me tre psikologë nga shkollat fillore, tre pedagogë nga shkollat fillore, një defektolog nga një shkollë e posaçme dhe një i punësuar në organizatë civile, aktiviteti i së cilës është mbrojtja e të drejtave të romëve.

2. TREGUES KUANTITATIV TË SEGREGACIONIT TË FËMIJËVE ROMË NË PERIUDHËN KOHORE 2010-2014

Duhet të theksohet se në analizë nuk janë përfshirë ato komuna në të cilat në asnjë vit nuk ka asnjë fëmijë të kategorizuar, pjesëtarë të bashkësisë etnike rome. **Theksojmë se është bërë një model strukturor, përkatësisht komuna në juridiksonin e të cilave është evidentuar fëmijë pjesëtar i bashkësisë etnike rome. Përqindja e përgjithshme e segregacionit nuk e pasqyron gjendjen në nivel shtetëror meqë nuk janë përpunuar ato komuna të cilat nuk e kanë plotësuar Pyetësorin (i plotësuar nga 57 komuna) dhe ato komuna në të cilat nuk ka fëmijë të kategorizuar që i takon bashkësisë rome.** Një model i këtillë i strukturuar është bërë meqë grupohen në një vend komunat në të cilat supozohet se jetojnë fëmijë romë (e që së paku një fëmijë, gjatë pesë viteve të fundit, është kategorizuar), nuk përfshihen komunat e tjera veçanërisht nëse janë të mëdha të cilat nuk kanë bashkësi rome. Meqë përfshirja e tyre mund të ketë ndikim të lartë statistikor mbi konkluzionet kuantitative dhe për shkak të pasqyrës statistikore, përkatësisht në grafikët në mënyrë të panevojshme të pasqyrohen komunat në të cilat jepen të dhëna të cilat nuk janë relevante për objektin e hulumtimit. Meqë, arsimi është i decentralizuar, rekomandohet që interpretimet të udhëzohen më shumë në drejtim të nivelit komunal, përkatësisht problemi i segregacionit të perceptohet më shumë në mënyrë segmentare, nga komuna në komunë dhe pastaj të nxirret konkluzion kumulativ, sesa të interpretohet në mënyrë statistikore në nivel nacional.

Sipas të dhënave të siguruara, në vazhdim janë pasqyruar rezultatet për ato komuna në të cilat vërehet përqindja më e lartë e fëmijëve të kategorizuar romë. Në vitin shkollor 2010/2011 përqindje më të lartë të fëmijëve të kategorizuar romë në paralele të rregullta ka në Vinicë - 63%, ndërsa në paralele të posaçme në Shtip - 77,78%. Tendenca e njëjtë është vërejtur edhe në vitin shkollor 2011/2012. Në Vinicë kjo përqindje është më e lartë kur bëhet fjalë për paralelet e rregullta - 65%, ndërsa në Shtip sa u përket paraleleve të posaçme - 78,38%.

Në vitin shkollor 2012/2013, Shtipi është në krye të listës sa u përket paraleleve të rregullta - 35,29%, ndërsa Prilepi sa u përket paraleleve të posaçme - 66%. Në vitin shkollor 2013/2014, sa u përket paraleleve të rregullta përqindje më e lartë të fëmijëve të kategorizuar romë në paralelet e rregullta ka në Dellçevë - 55,55%, ndërsa sa u përket paraleleve të posaçme në krye të listës është Prilepi - 63%.

Nëse viti shkollor 2010/2011 merret si vit fillestar, ndërsa viti 2013/2014 si vit përfundimtar, në përgjithësi nuk mund të vërehet një tendencë e konsiderueshme e reduktimit të numrit të fëmijëve të kategorizuar romë në paralelet e rregullta. Në Shtip, ku kjo përqindje është e lartë, nuk vërehet reduktim, - 33% në Dibër, - 63% në Vinicë. Tek paralelet e posaçme këto ndryshime janë më të dukshme dhe kjo është një e dhënë pozitive meqë qëllimi është tendanca e reduktimit të jetë më e lartë tek paralelet e posaçme,

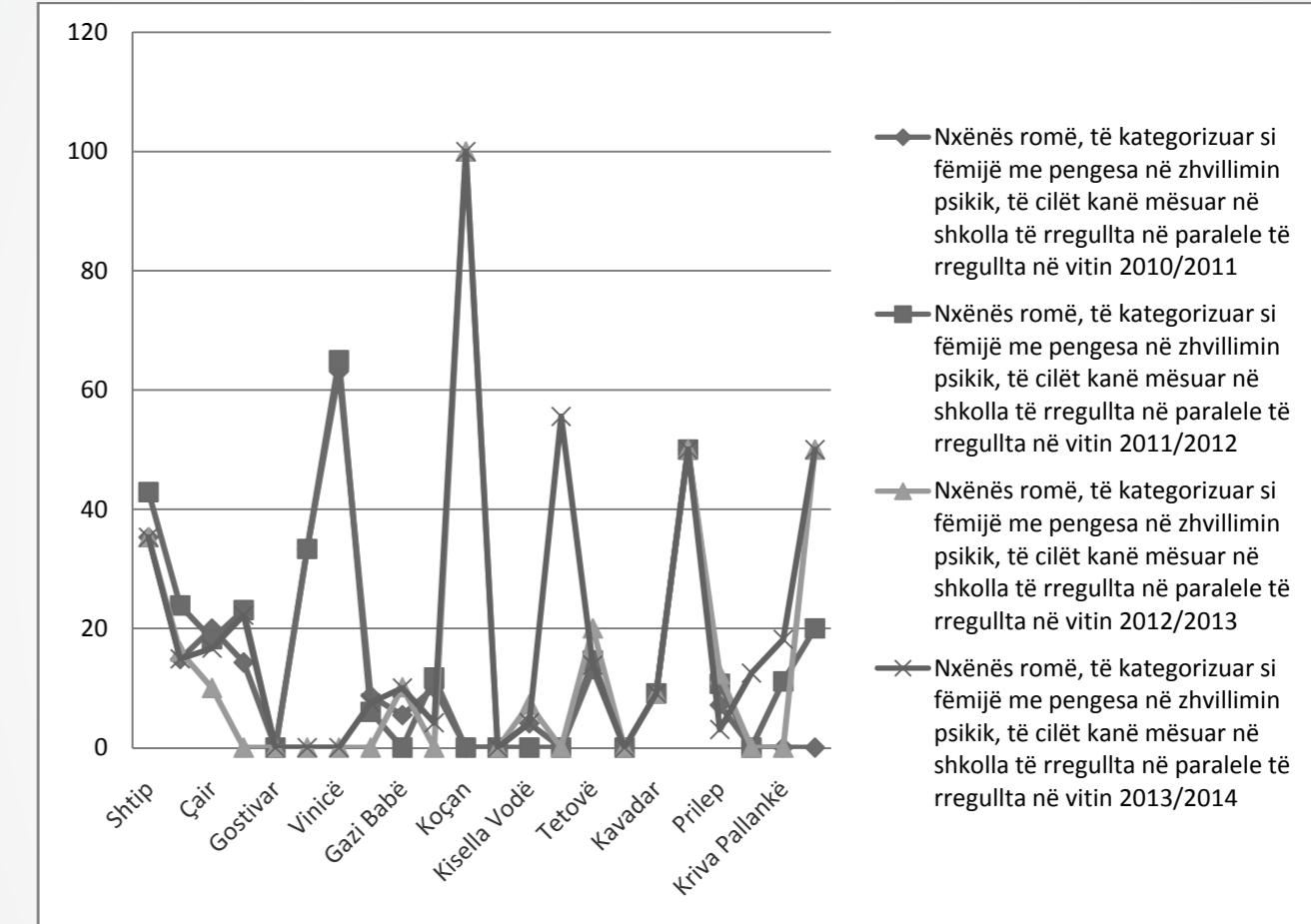
në kahasim me paralelet e rregullta në të cilat mësojnë fëmijët e kategorizuar.

Edhe pse ka tendencë të reduktimit, megjithatë kjo tendencë nuk është e madhe, nëse merret parasysh se bëhet fjalë për një periudhë katërvjeçare. Në Shtip përqindja reduktohet për 16%, në Kumanovë për 32%, në Manastir për 9%, në Vinicë për 11%, stagnim vërehet në Dellçevë, Tetovë, Strugë, Kavadar dhe Prilep (dy komunat e fundit mbeten me përqindje të lartë mbi 50%). Tendencë e rritjes vërehet në Koçan për 4%, KisellaVodë për 43%, Kërçovë për 11%.

Tabela 1

Komuna	Nxënës romë, të kategorizuar si fëmijë me pengesa në zhvillimin psikik, të cilët kanë mësuar në shkolla të rregullta në paralele të rregullta në vitin 2010/2011	Nxënës romë, të kategorizuar si fëmijë me pengesa në zhvillimin psikik, të cilët kanë mësuar në shkolla të rregullta në vitin 2011/2012	Nxënës romë, të kategorizuar si fëmijë me pengesa në zhvillimin psikik, të cilët kanë mësuar në shkolla të rregullta në vitin 2012/2013	Nxënës romë, të kategorizuar si fëmijë me pengesa në zhvillimin psikik, të cilët kanë mësuar në shkolla të rregullta në paralele të rregullta në vitin 2013/2014
Shtip	35,29	42,86	35,29	35,29
Kumanovë	14,85	23,85	16,13	14,89
Çair	20,00	18,18	10	16,67
Tearcë	14,29	23,08	0	22,22
Gostivar	0,00	0	0	0
Dibër	33,33	33,33	0	0
Vinicë	63,16	65	0	0
Aerodrom	8,70	6	0	7,5
Gazi Babë	5,45	0	10,13	10
Gjorçe Petrov	10,00	11,76	0	4,17
Koçan	0,00	0	100	100
Veles	0,00	0	0	0
Kisella Vodë	4,08	0	7,27	4,17
Dellçevë	0,00	0	0	55,56
Tetovë	13,16	14,63	20	13,85
Strugë	0,00	0,00	0	0
Kavadar	9,09	9,09	9,09	9,09

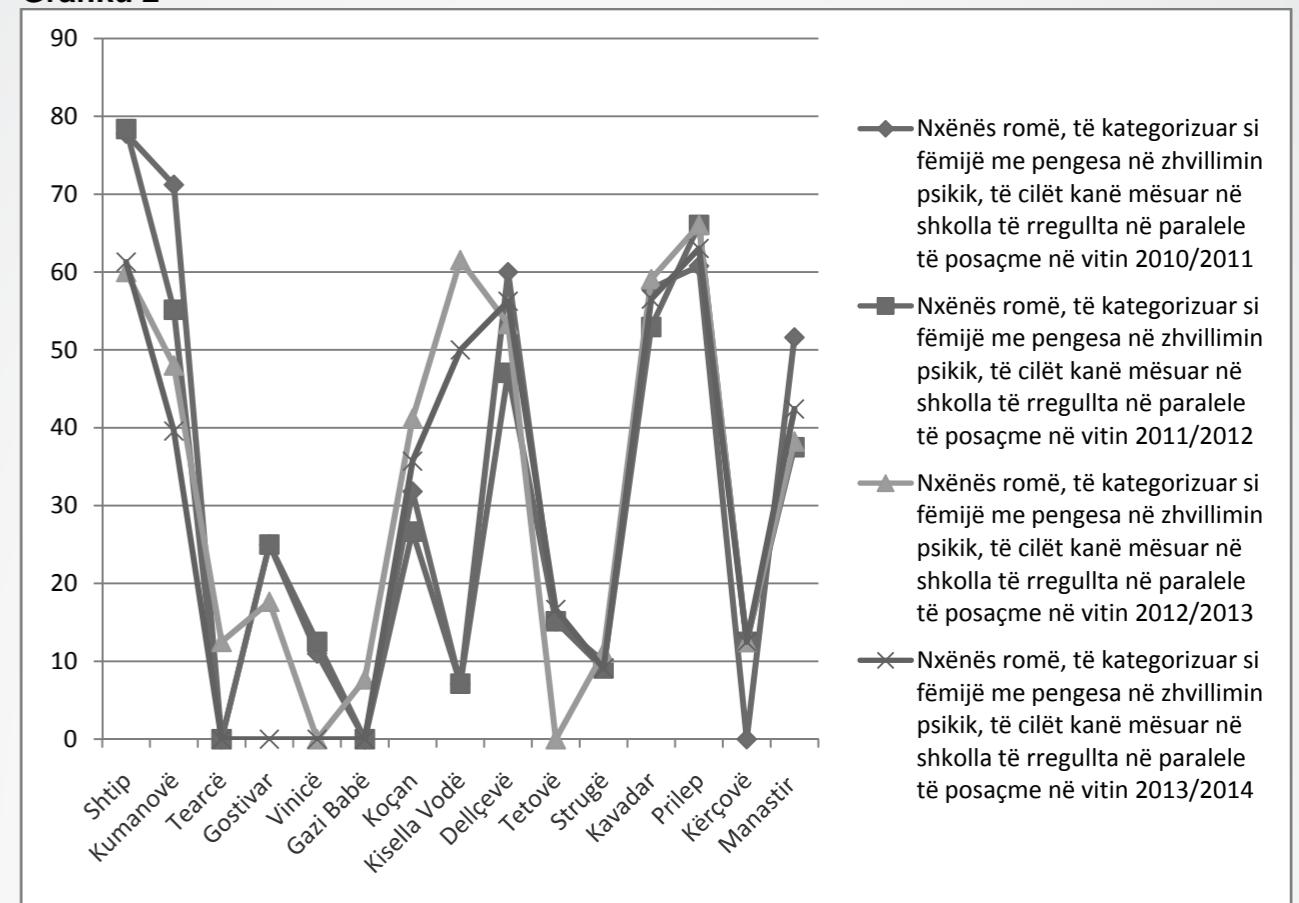
Rankovc	50,00	50,00	50	50
Prilep	7,14	10,71	12,28	3,03
Kërçovë	0	0	0	12,5
Kriva Pallankë	0	11,11	0	18,18
Rosoman	0	20	50	50

Grafiku 1

Në Tabelën 2 pasqyrohet përqindja e romëve me pengesa në zhvillimin psikik sipas komunave. Përqindja është përllogaritur sa i përket numrit të përgjithshëm të fëmijëve me pengesa në zhvillimin psikik, sipas komunave veç e veç, të cilët mësojnë në lloj të caktuar të paraleles. Është bërë një kahasim me vite të ndryshme shkollore të romëve me pengesa në zhvillimin psikik të regjistruar në paralele të posaçme sipas komunave.

Tabela 2

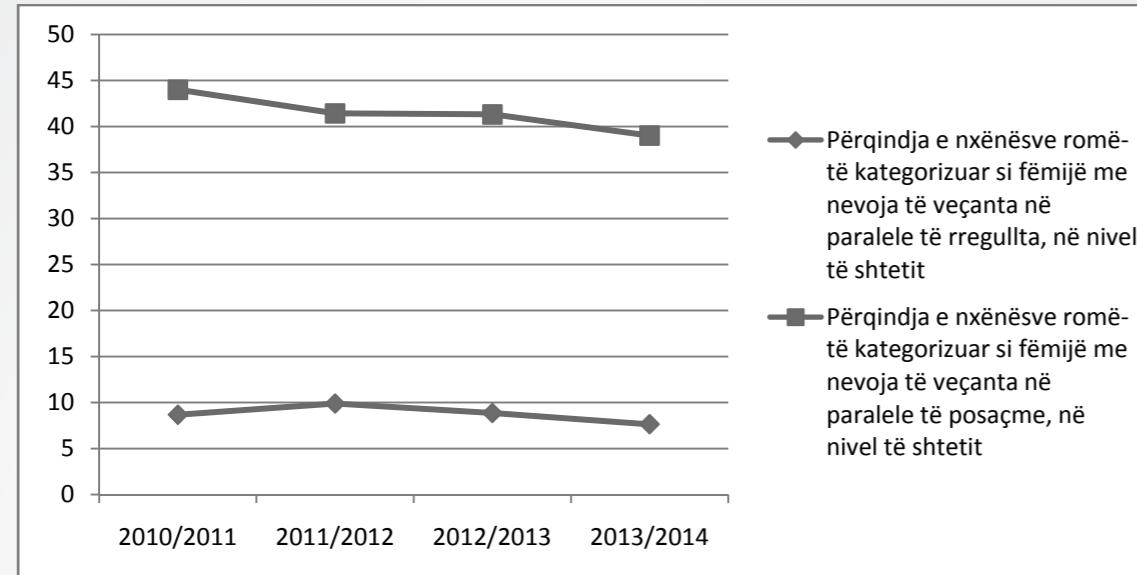
Komuna	Nxënës romë, të kategorizuar si fëmijë me pengesa në zhvillimin psikik, të cilët kanë mësuar në shkolla të rregullta në paralele të posaçme në vitin 2010/2011	Nxënës romë, të kategorizuar si fëmijë me pengesa në zhvillimin psikik, të cilët kanë mësuar në shkolla të rregullta në paralele të posaçme në vitin 2011/2012	Nxënës romë, të kategorizuar si fëmijë me pengesa në zhvillimin psikik, të cilët kanë mësuar në shkolla të rregullta në paralele të posaçme në vitin 2012/2013	Nxënës romë, të kategorizuar si fëmijë me pengesa në zhvillimin psikik, të cilët kanë mësuar në shkolla të rregullta në paralele të posaçme në vitin 2013/2014
Shtip	77,78	78,38	60	61,29
Kumanovë	71,21	55,17	48	39,58
Tearcë	0	0	12,5	0
Gostivar	25	25	17,65	0
Venicë	11	12,5	0	0
Gazi Babë	0	0	7,69	0
Koçan	31,82	26,67	41,18	35,71
Kisella Vodë	7,14	7,14	61,54	50
Dellçevë	60	47,06	53,33	56,25
Tetovë	15,15	15,15	0	16,67
Strugë	10	9,09	11,11	9,09
Kavadar	57,89	52,94	59,09	56,52
Prilep	60,78	66,07	66,04	63,04
Kërçovë	0	12,5	12,5	12,5
Manastir	51,61	37,5	38,24	42,42

Grafiku 2

Nëse merren parasysh vetëm ato komuna në të cilat në cilido qoftë vit shkollor, nga vitit 2010/2011 deri në vitin 2013/2014 është evidentuar së paku një fëmijë i kategorizuar nga bashkësia etnike rome, totali i përqindjes së reduktimit të këtyre fëmijëve të kategorizuar në paralele të rregullta është shumë i butë, në lartësi prej 1,2%, ndërsa në paralelet e posaçme ky reduktim në vitin shkollor 2013/2014 në raport me vitin shkollor 2010/2011 është 5%, e që është pasqyruar qartë në Tabelën 3 dhe Grafikun 3.

Tabela 3

	2010/2011	2011/2012	2012/2013	2013/2014
Përqindja e nxënësve romë-të kategorizuar si fëmijë me nevoja të veçanta në paralele të rregullta, në nivel të shtetit	8,6675	9,886	8,857	7,632
Përqindja e nxënësve romë-të kategorizuar si fëmijë me nevoja të veçanta në paralele të posaçme, në nivel të shtetit	44	41,43	41,315	39,012

Grafiku 3

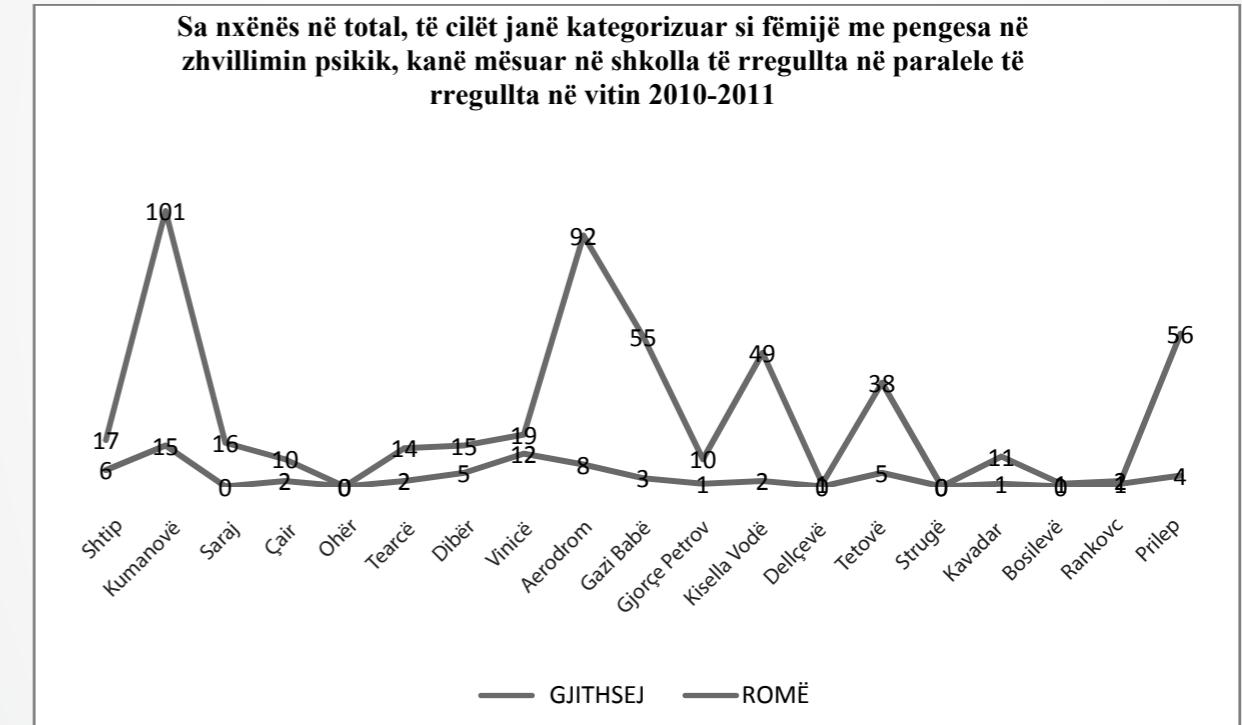
Nëse si numër i përgjithshëm për analizë merren vetëm ato komuna në të cilat në cilindro qoftë vit shkollor nga viti 2010 deri në vitin 2014 është regjistruar së paku një fëmijë që i takon bashkësisë etnike rome, do të vërehet se regjistrimi i fëmijëve romë të kategorizuar si fëmijë me pengesa në zhvillimin psikik në vitin 2014, në raport me vitin 2010, ka shënuar rritje për 20%, ndërsa për po aq përqindje është reduktuar numri i fëmijëve romë, të cilët janë regjistruar në klasë të parë në paralele të posaçme në vitin 2014 në raport me vitin 2010.

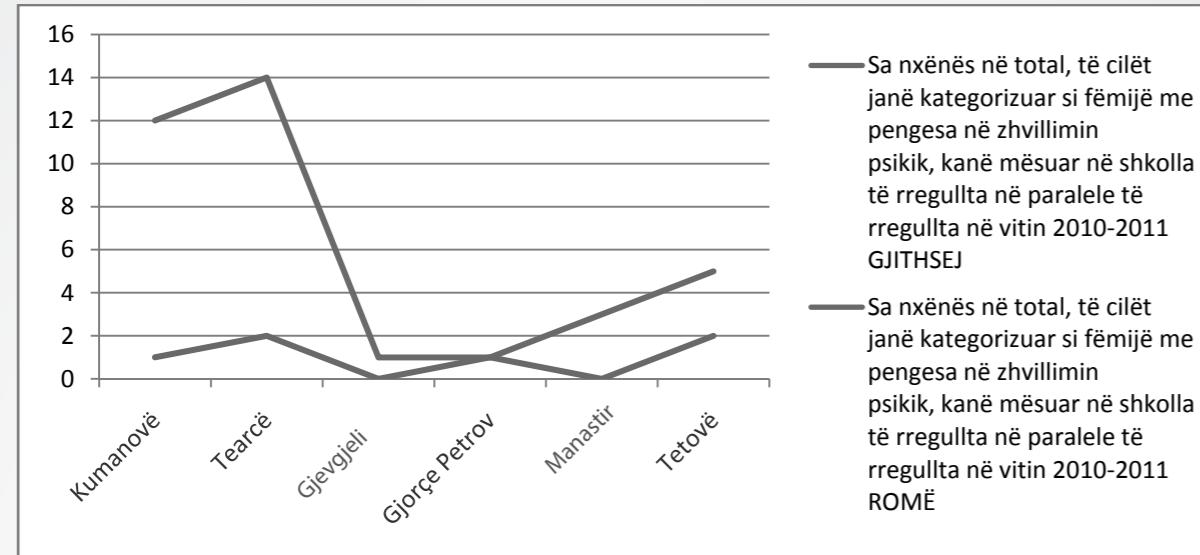
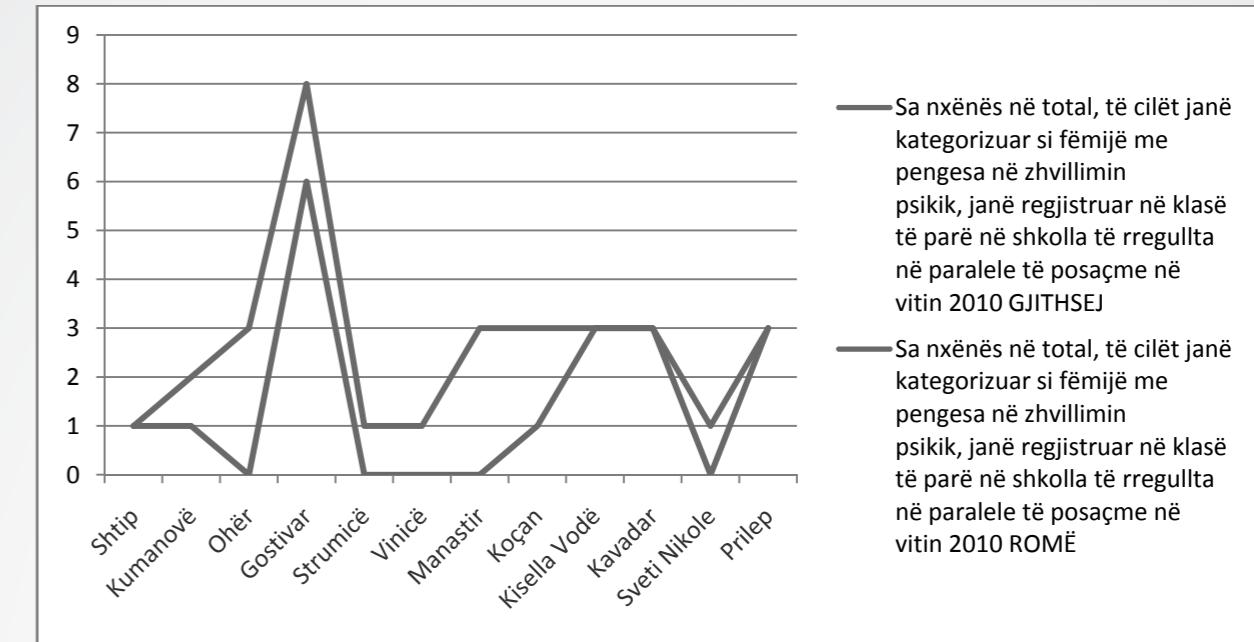
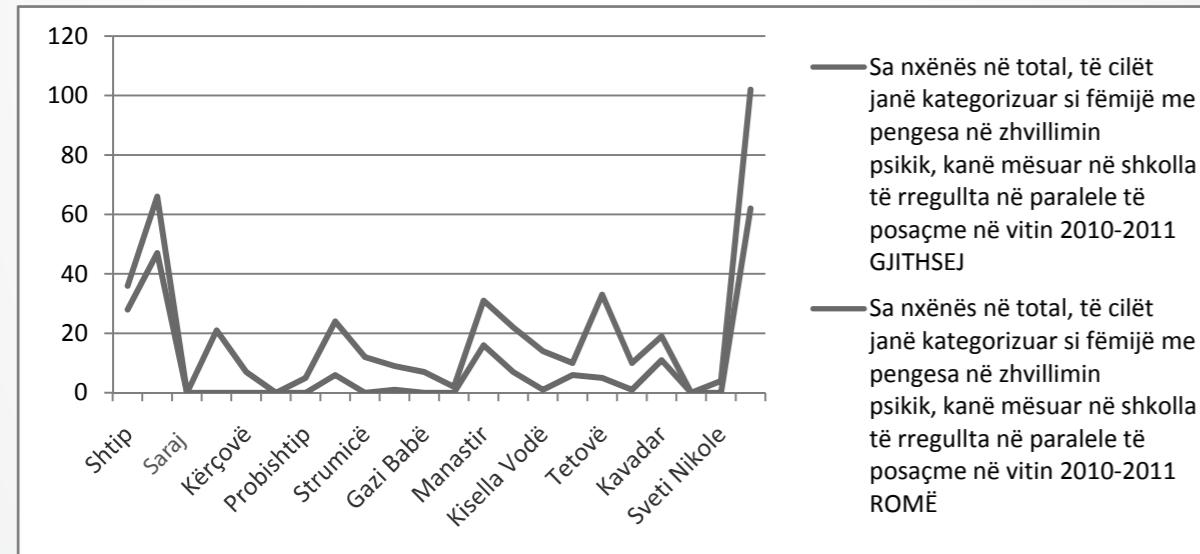
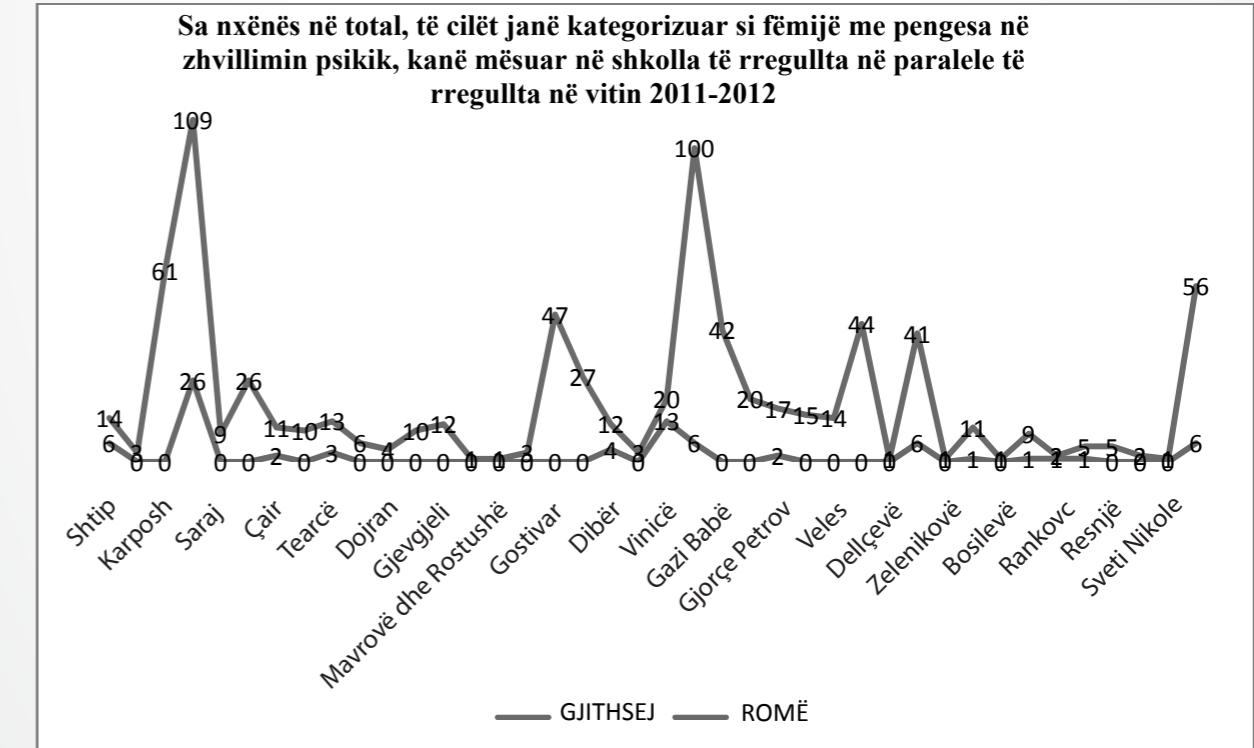
Kjo paraqet një tendencë pozitive duke e pasur parasysh atë se rekondim i përgjithshëm është të rritet numri i fëmijëve me kategorizim në paralelet e rregullta, duke e respektuar në këtë mënyrë procesin e inkluzionit. Megjithatë, shqetëson fakti që përqindja e fëmijëve romë prapë se prapë është e lartë, të cilët regjistrohen në paralele të rregullta meqë janë të kategorizuar, ndërsa kjo e nënkupton të ashtuquajturin segregacion latent ose semisegregacionin në kuadër të paraleles (për këtë shihni më poshtë në pjesën që ka të bëjë me shkaqet e segregacionit).

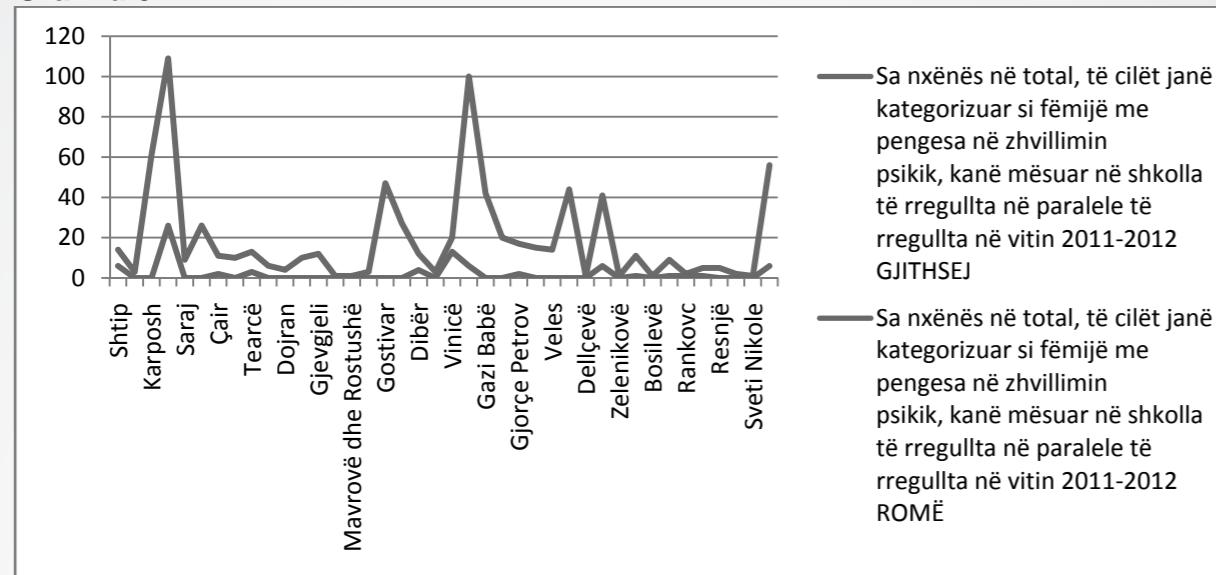
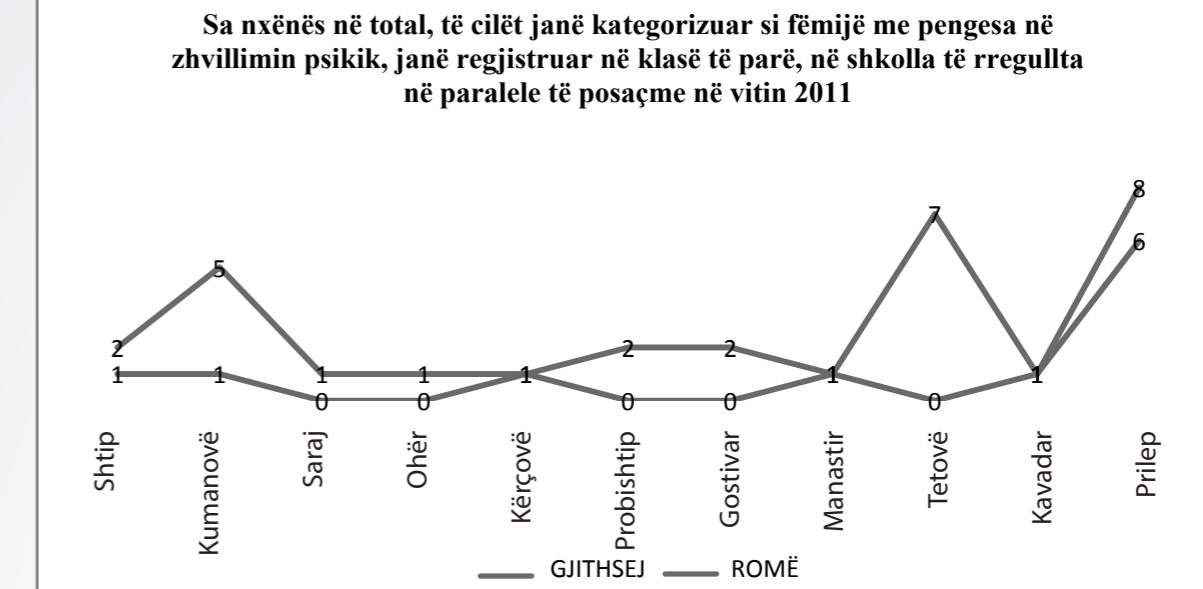
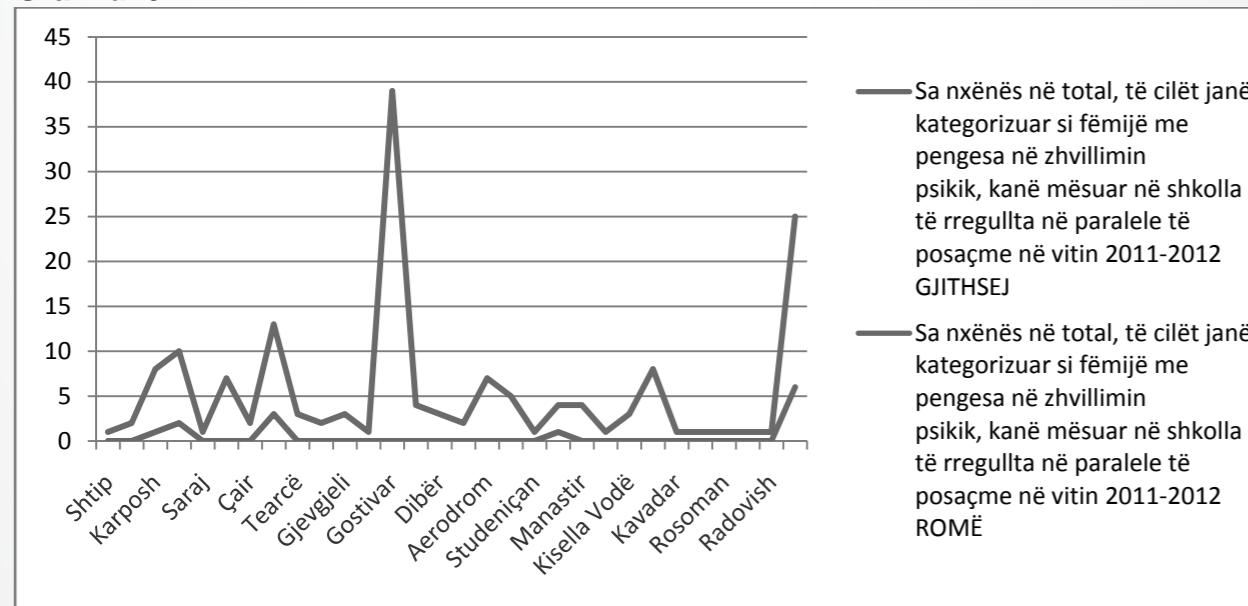
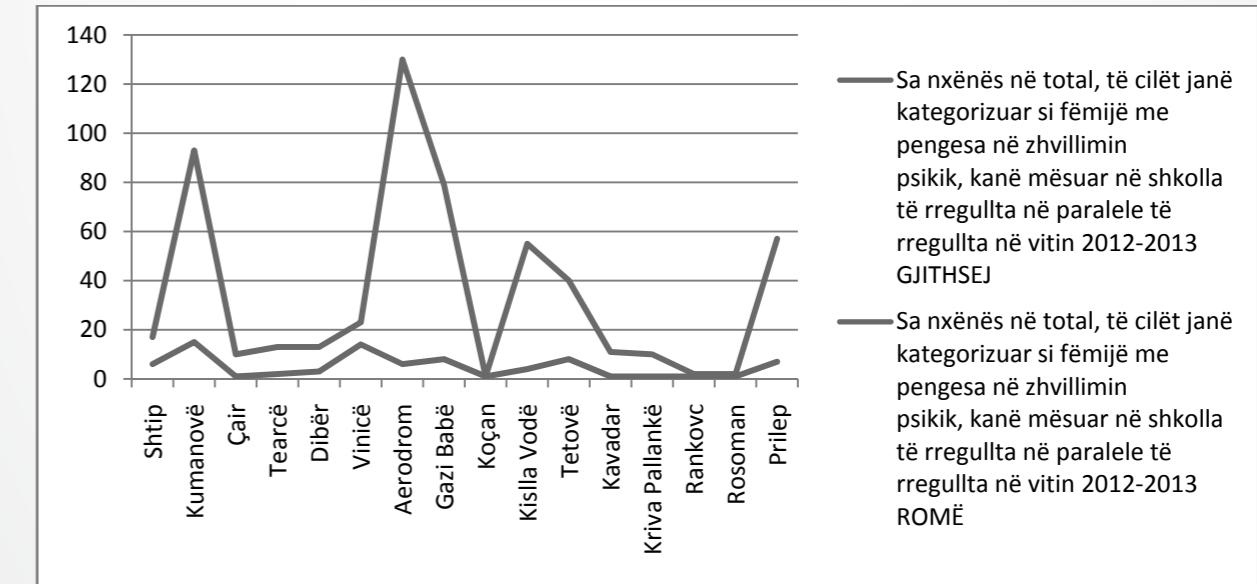
Tabela 4

	2010	2011	2012	2013	2014
Nxënës romë të cilët janë kategorizuar si fëmijë me pengesa në zhvillimin psikik janë regjistruar në klasë të parë, në shkolla të rregullta në paralele të rregullta	25	54,17	51,52	40	45,45
Nxënës romë të cilët janë kategorizuar si fëmijë me pengesa në zhvillimin psikik janë regjistruar në klasë të parë, në shkolla të rregullta në paralele të posaçme	75	45,83	48,48	60	54,55

Në vazhdim janë pasqyruar frekuencat në shifra absolute për numrin e përgjithshëm të fëmijëve të kategorizuar, nga njëra anë dhe nga ana tjeter numrin e fëmijëve romë, për çdo pyetje veç e veç, të cilën e përban Pyetësori që u është dërguar komunave dhe që është dhënë si aneks i këtij Raporti (Aneksi 1). Diagramet e pasqyrojnë proporcionin e përgjithshëm përkundrejt fëmijëve romë, jo në përqindje por me numrën të fëmijëve të regjistruar që të tejkalohet problemi statistikor i cili paraqitet me numra të vegjël të cilët, në nivelin e numrit të vogël të fëmijëve në përgjithësi të regjistruar me kategorizim mund të paraqes përqindje të lartë. Diagramet e pasqyrojnë tendencën sipas komunave, ndërsa pasqyrimi i tyre ndihmon që të detektohet se sa është pjesëmarrja e fëmijëve romë në numrin e përgjithshëm sipas komunave, si dhe të krahasohet tendenca për çdo pyetje midis komunave. Edhe këtu janë pasqyruar vetëm ato komuna në të cilat së paku në njërin nga katër vitet e analizuar është regjistruar fëmijë në paralele të rregullt ose të posaçme i cili është kategorizuar si fëmijë me pengesa në zhvillimin psikik dhe është pjesëtar i bashkësisë rome.

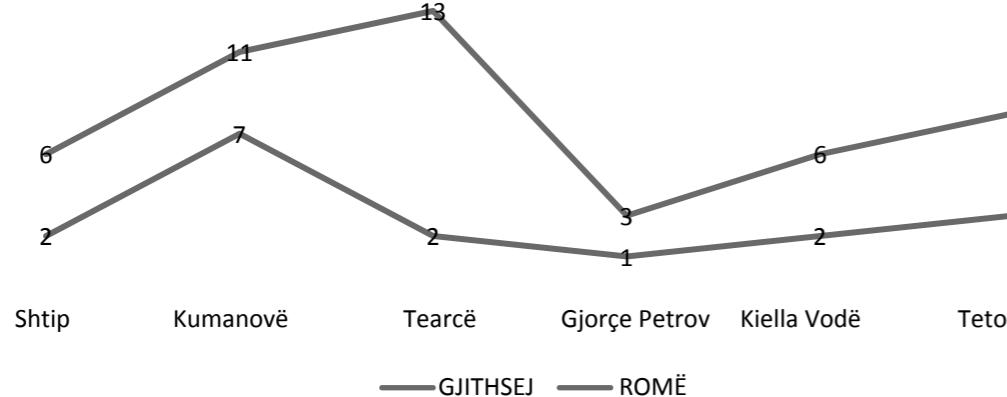
Grafiku 4

Grafiku 5**Grafiku 7****Grafiku 6****Grafiku 8**

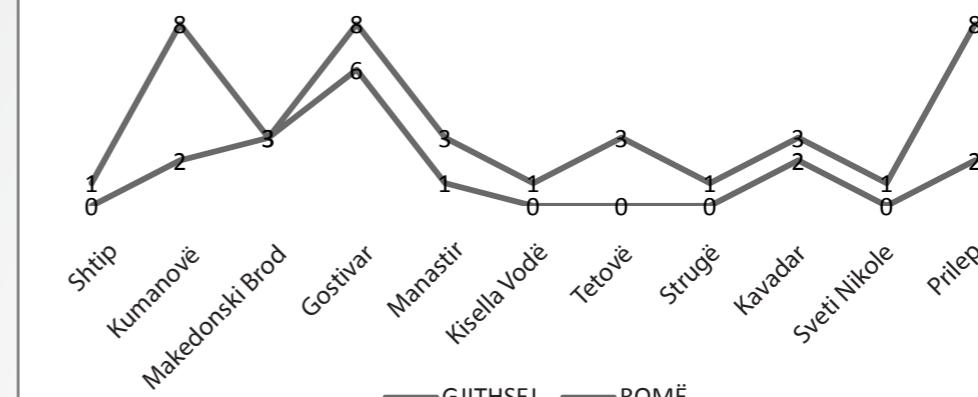
Grafiku 9**Grafiku 11****Grafiku 10****Grafiku 12**

Grafiku 13

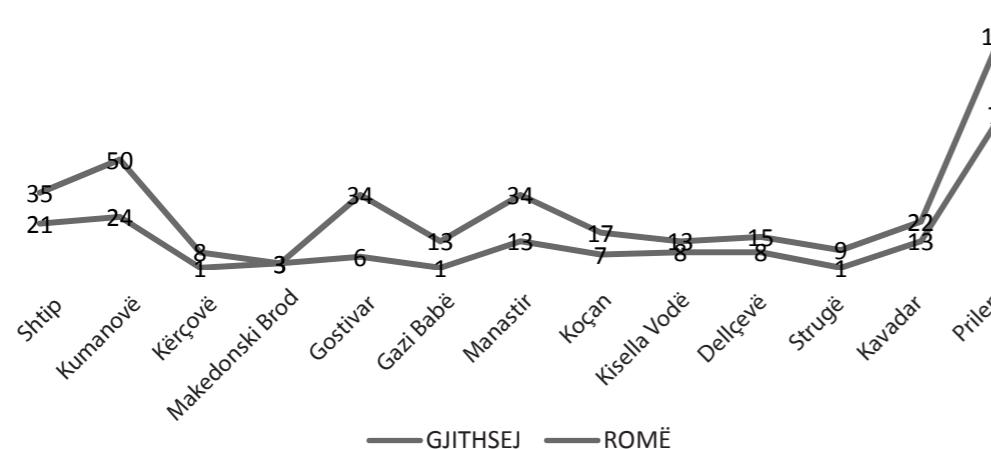
Sa nxënës në total, të cilët janë kategorizuar si fëmijë me pengesa në zhvillimin psikik, janë regjistruar në klasë të parë, në shkolla të rregullta në paralele të rregullta në vitin 2012

Grafiku 15

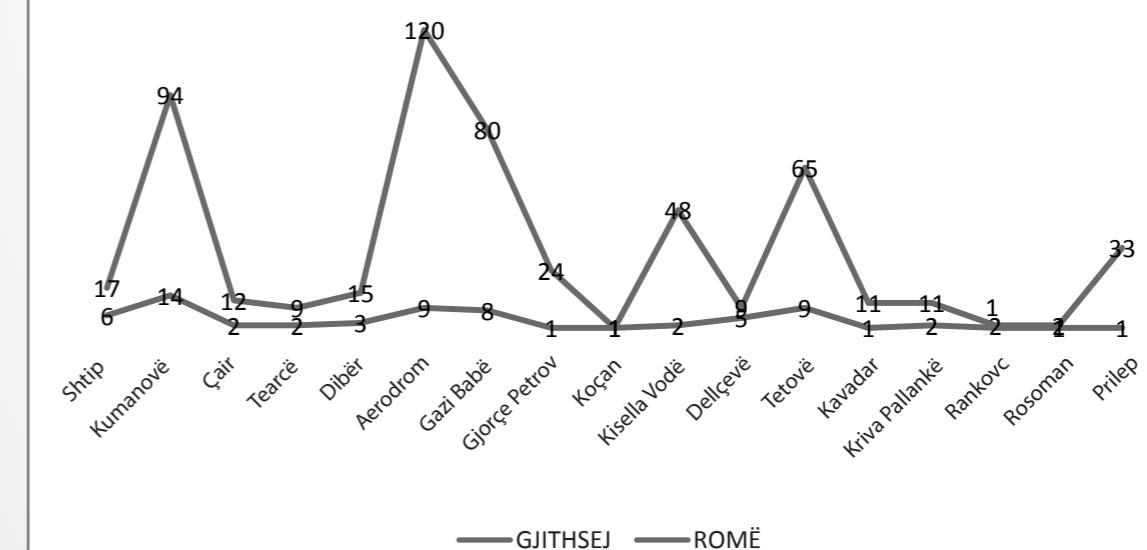
Sa nxënës në total, të cilët janë kategorizuar si fëmijë me pengesa në zhvillimin psikik, janë regjistruar në klasë të parë në shkolla të rregullta në paralele të posaçme në vitin 2012

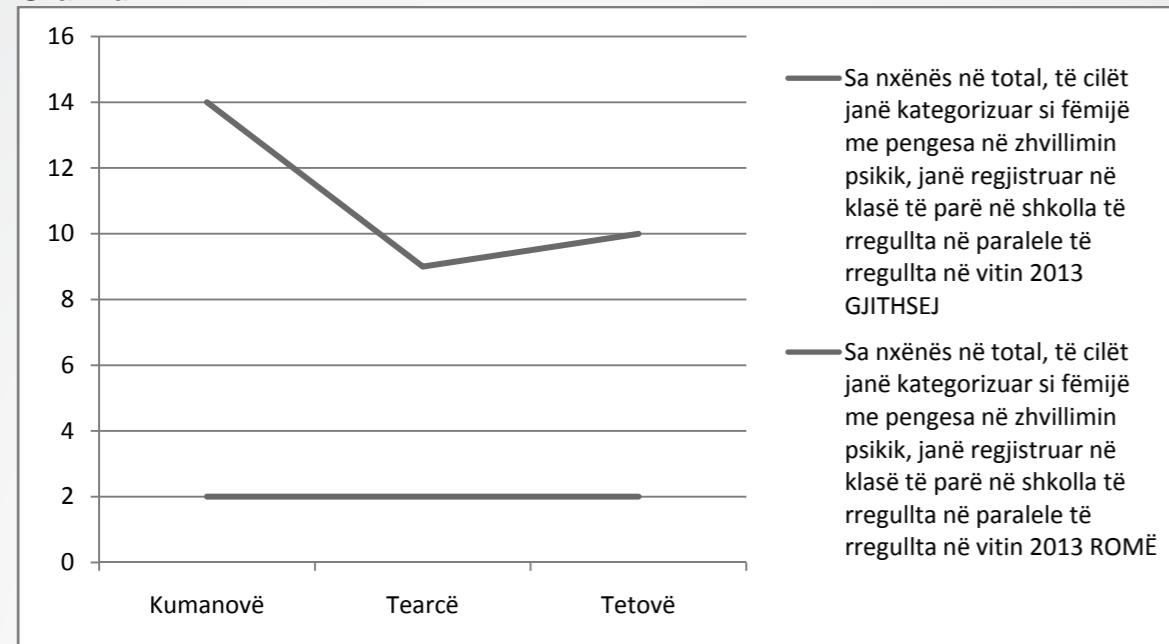
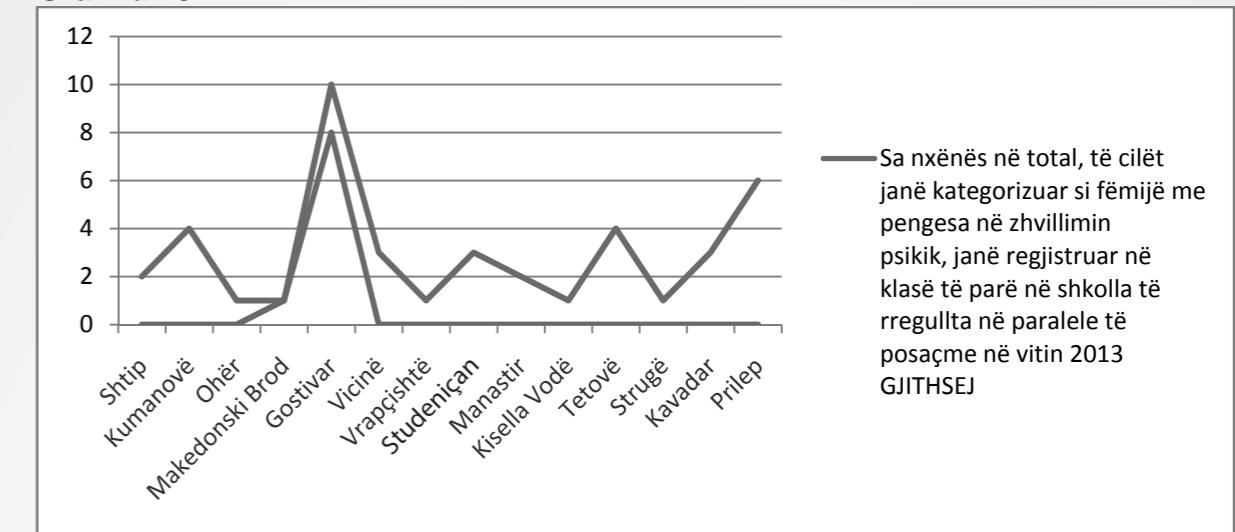
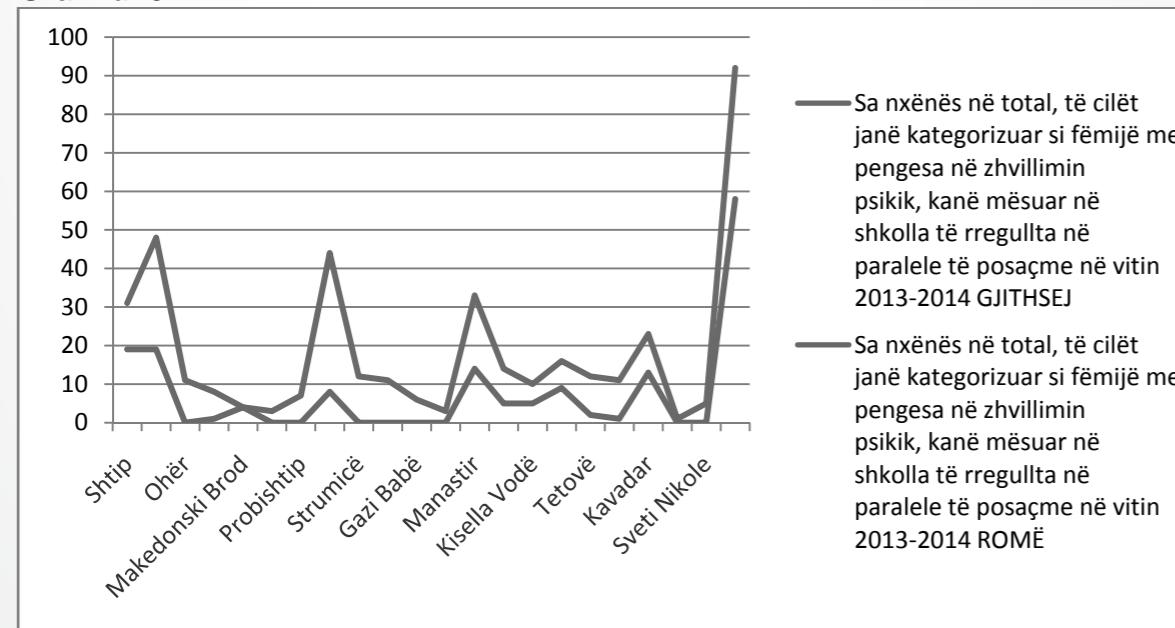
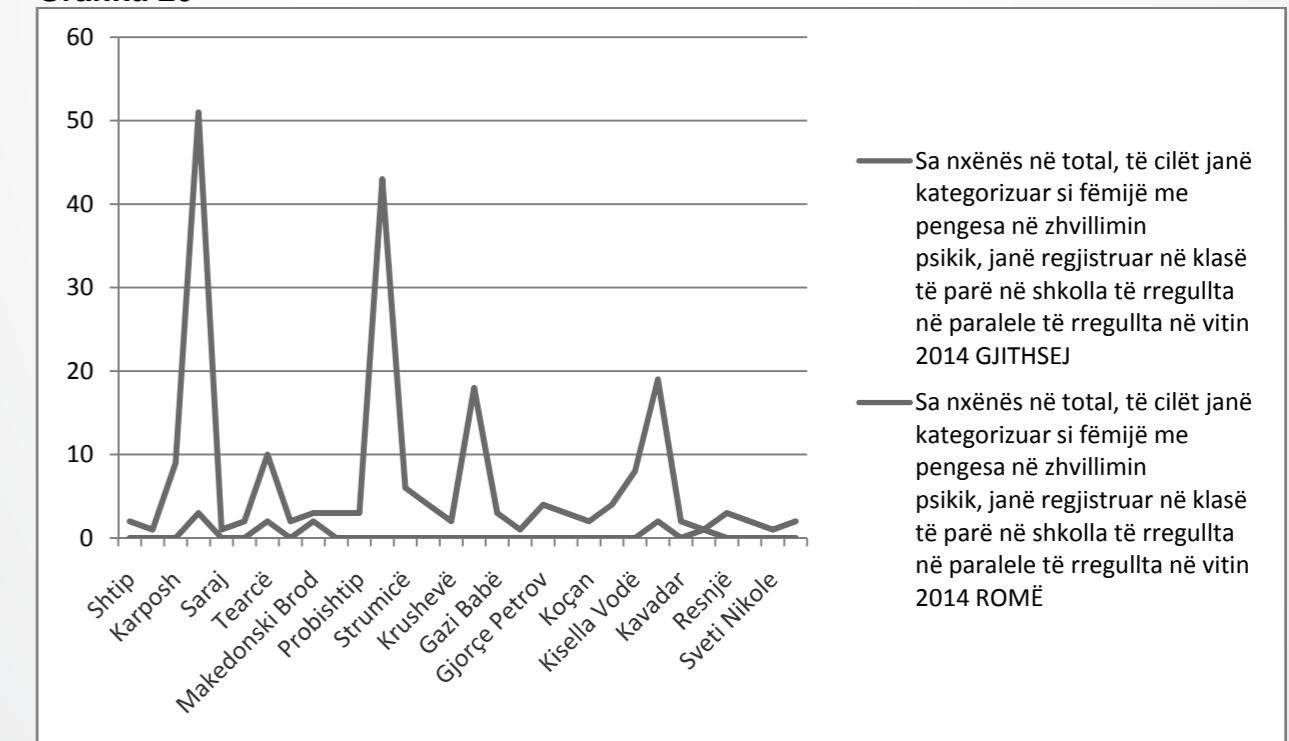
Grafiku 14

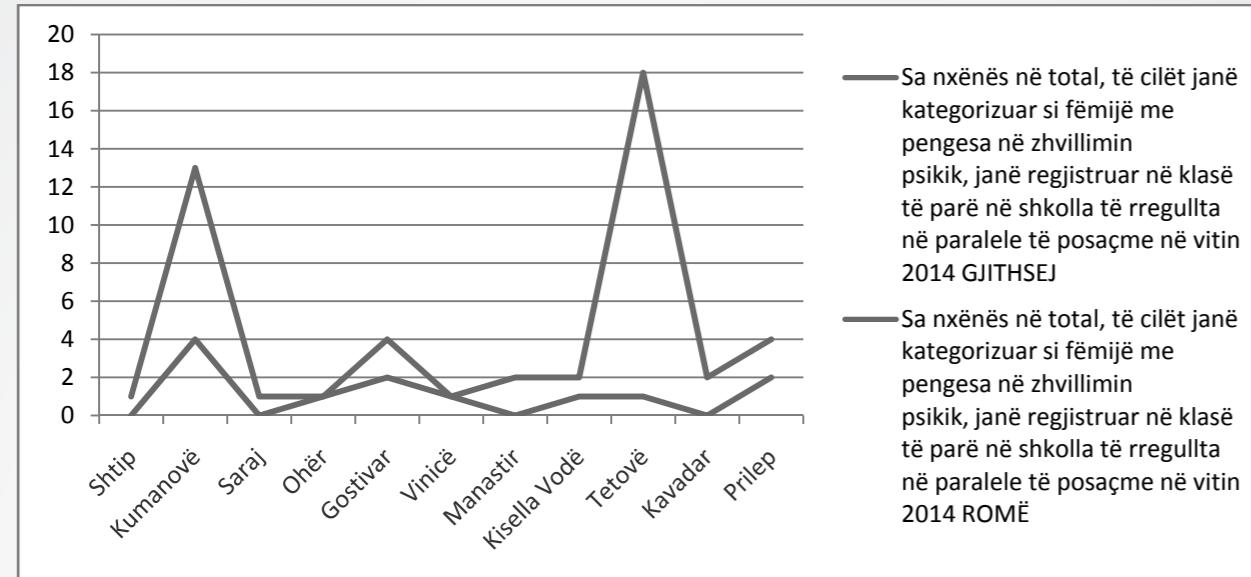
Sa nxënës në total, të cilët janë kategorizuar si fëmijë me pengesa në zhvillimin psikik, kanë mësuar në shkolla të rregullta në paralele të posaçme në vitin 2012-2013

Grafiku 16

Sa nxënës në total, të cilët janë kategorizuar si fëmijë me pengesa në zhvillimin psikik, kanë mësuar në shkolla të rregullta në paralele të rregullta në vitin 2013-2014

Grafiku 17**Grafiku 19****Grafiku 18****Grafiku 20**

Grafiku 21

Mund të vërehet re se numri i fëmijëve, të cilët regjistrohen në klasë të parë në paralele të rregullta ose të posaçme, ndërkaq i takojnë bashkësisë etnike rome, nuk është edhe aq i madh aq sa rritet numri në nivel të përgjithshëm në vitin shkollor ose nga ana tjetër të kontribuojë për rënien aq të vogël në vite të caktuara. Kjo mund të paraqes rezultat të disa faktorëve, por më e besueshme është se është rezultat edhe i kategorizimit të fëmijëve gjatë klasave më të larta, transferimi i fëmijëve nga paralelet e posaçme në ato të rregullta ose nga ana tjetër fakti që më herët ky numër ka qenë shumë më i madh dhe ata fëmijë tanimë janë nxënës në klasat më të larta.

Deri te drejtoret e të gjitha shkollave të posaçme u dërguan pyetësor, megjithatë nuk u plotësuan nga të gjithë, përkatësisht nuk kemi të dhëna nga të gjitha shkollat e posaçme filllore. Për këtë shkak, në këtë Raport janë pasqyruar të dhëna vetëm nga ato shkolla të posaçme filllore prej të cilave janë pranuar përgjigjet.

Në SHPF "Kliment Ohridski" numri i fëmijëve romë është shumë i vogël (Tabela 5).

Tabela 5

NovoSellië (SHPF "Kliment Ohridski")	2010/2011	2011/2012	2012/2013	2013/2014
Sa gjithsej nxënës romë, të cilët janë kategorizuar si fëmijë me pengesa në zhvillimin psikik kanë mësuar në shkollë	0	1	1	2
Sa nxënës në total, të cilët janë kategorizuar si fëmijë me pengesa në zhvillimin psikik kanë mësuar në shkollë	52	50	48	50

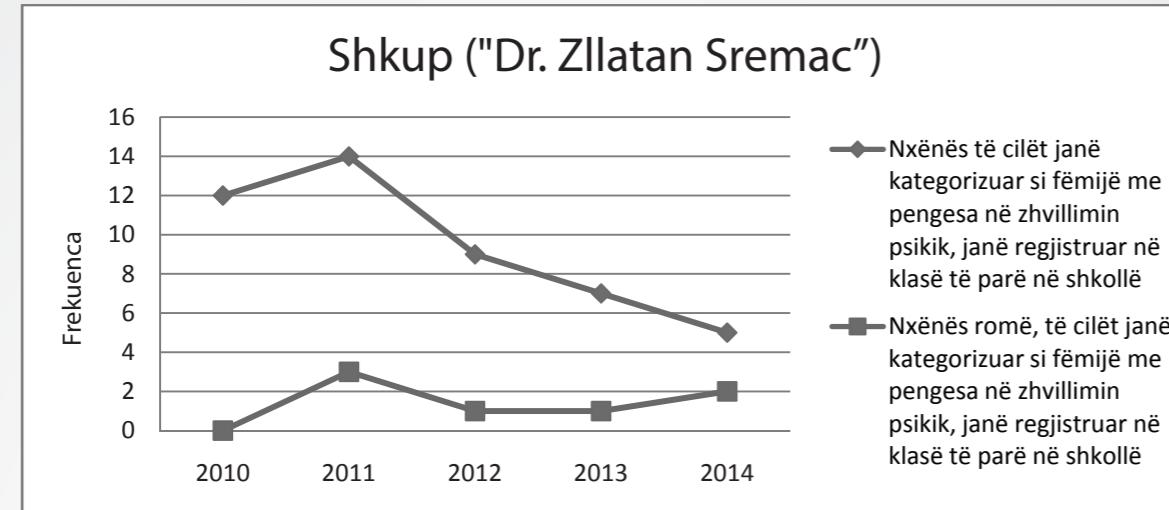
Në shkollën "DrZllatan Stremac" situata është ndryshe. Në këtë shkollë në vazhdimësi kemi përqindje të lartë të fëmijëve romë, megjithatë gjëzon fakti që në vitin shkollor 2013/2014, ky numër është tre herë më i vogël në krahasim me vitin 2010/2011 (Tabela 6).

Tabela 6

Shkup ("Dr. Zllatan Sremec")	2010/2011	2011/2012	2012/2013	2013/2014
Sa nxënës në total, të cilët janë kategorizuar si fëmijë me pengesa në zhvillimin psikik kanë mësuar në shkollë	161	153	126	123
Sa gjithsej nxënës romë, të cilët janë kategorizuar si fëmijë me pengesa në zhvillimin psikik kanë mësuar në shkollë	64	40	22	22

Grafiku 22

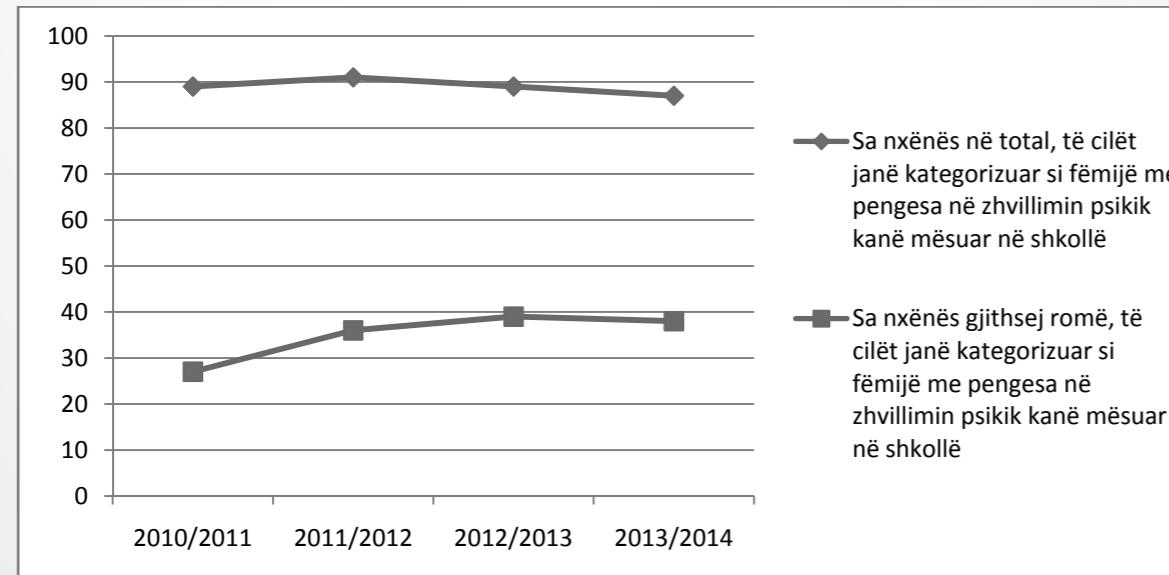
Tendenca e reduktimit të numrit të fëmijëve të regjistruar në klasë të parë është më i vogël dhe ka tendencë të reduktimit, megjithatë supozohet se në klasat më të larta transferohen fëmijë në këtë shkollë të posaçme filllore.

Grafiku 23

Megjithatë, tendencë e segregacionit është e pranishme edhe në shkollat e rregullta në Shtip, ashtu sikurse edhe në Shkollën e Mesme "Iskra" në këtë qytet. Ndoshta kjo është e dhe e kuptueshme meqë këtu regjistrohen fëmijë të cilët arsimin fillor e kanë kryer si fëmijë të kategorizuar, megjithatë shqetëson fakti i rritjes së përqindjes.

Tabela 7

Shtip (SHMSH "Iskra")	2010/2011	2011/2012	2012/2013	2013/2014
Sa nxënës në total, të cilët janë kategorizuar si fëmijë me pengesa në zhvillimin psikik kanë mësuar në shkollë	89	91	89	87
Sa nxënës gjithsej romë, të cilët janë kategorizuar si fëmijë me pengesa në zhvillimin psikik kanë mësuar në shkollë	27	36	39	38

Grafiku 24**Tabela 8**

Shtip (SHMSH "Iskra")	2010/2011	2011/2012	2012/2013	2013/2014
Sa nxënës gjithsej romë, të cilët janë kategorizuar si fëmijë me pengesa në zhvillimin psikik kanë mësuar në shkollë (në përqindje)	30,34	39,56	43,82	43,68

Grafiku 25

3. SHKAQET E EKZISTIMIT TË PROBLEMIT

3.1. KONTEKSTI SHOQËROR - KULTUROR

Objekt i këtij hulumtimi nuk ishin faktorët shoqëror-kulturor të cilët ndikojnë mbi segregacionin e fëmijëve romë. Ky faktor, sikurse edhe shumë të tjerë, nuk mund të përdoret si justifikim për ekzistimin e kësaj dukurie. Për këtë shkak, vetëm sqarohen shkurt faktorët të cilët ndikojnë në fenomenin e diskriminimit të tërthortë, pa u përdorur metodat sociologjike dhe antropologjike dhe rrjedhimisht me këtë analizat, duke e marrë çdoherë parasysh se objekt i hulumtimit është diskriminimi, ndërsa faktorët e tjerë shihen si kontekst të dukurisë.

Nga intervista e realizuar në fokus grupet, si dhe në bazë të hulumtimeve paraprake, mund të konstatohet se vet-perceptimi për pjesëmarrje të grupit i cili tradicionalisht është në pozitë inferiore të cilët nuk i nevojitet arsimi, si dhe perceptimi i pjesëtarëve të grupeve të tjera etnike se romët kanë "stil të tyre të jetës", "nuk duan të mësojnë dhe nuk ju duhet arsimi" dhe njashëm, janë paragjykime të cilat fuqimisht ndikojnë mbi stigmatizimin e bashkësisë rome në fushën e arsimit, si edhe në fusha të tjera. Në procesin e socializmit të fëmijës rom, i cili ndodhë fillimisht brenda familjes, barten informata për paraardhësit e tij, por edhe në numrin më të madh të rasteve, ai fëmijë rritet me prindërit dhe anëtarët e familjes më të ngushtë të cilët nuk posedojnë kurrfarë arsimi ose kanë një shkallë shumë të ulët të arsimit. Kjo ndikon mbi krijimin e imazhit tek fëmija për aspektet tradicionale të trajtimit të arsimit. Në moshën e tij shkollore, fëmija e krijon imazhin sa i përket arsimit edhe për familjet e tjera rome, përmes shokëve apo farefisit. Në kuadër të shkollës, shpeshherë ky fëmijë perceptohet nga fëmijët e tjerë, të cilët nuk janë pjesëtarë të bashkësisë rome, si jo të barabartë me ata dhe si të pa interesuar që ta ndjekin procesin arsimor. Në drejtim të rritjes së vet-perceptimit të dalimeve në krahasim me të tjerët nga njëra anë, dhe nga ana tjetër rritja e paragjykimeve midis fëmijëve të cilët nuk janë romë kontribuojnë mësimdhënësit. Shpeshherë, për shkak të njohurive më të ulëta të cilat i manifestojnë një pjesë e fëmijëve romë, njohja më e ulët e gjuhës maqedonase apo të udhëhequr nga paragjykimet e tyre të fituara e nxisin perceptimin ose vet-perceptimin për diversitetin sa i përket suksesit dhe interesimit për arsim. Kur një gjë e këtillë përsëritet me gjenerata e njëta kalon në botëkuptim tradicional dhe bëhet pjesë e një kulture të caktuar, si të bashkësisë etnike rome ashtu edhe të bashkësive etnike të tjera.

Supozohet se paragjykimet, sa u përket fëmijëve romë, konsistonë me atë se ata nuk kanë njohuri dhe shkathësi të mjaftueshme që ta fillojnë ose ta vazhdojnë arsimin në paralele të rregullta si fëmijë të cilët nuk janë kategorizuar dhe se një pjesë e madhe e prindërvë të fëmijëve romë nuk janë të interesuar që fëmijët e tyre të arsimohen. Bëhet fjalë për ekzistimin e paragjykimeve tek një pjesë e mësimdhënëse, pedagogëve, psikologëve ose tek një pjesë e shërbimeve profesionale të cilët janë të angazhuar për kategorizimin. Në këtë hulumtim nuk u vlerësuan qëndrimet ose stereotipat e

këtyre personave profesionistë, por nga bisedat me një pjesë të tyre ose përmes bisedave me përfaqësuesit e organizatave civile mund të konstatohet se është një nga faktorët i cili ndikon mbi ekzistimin e problemit të segregacionit por edhe bazë që të rekandohet tejkalimi i kësaj gjendje përmes ndërgjegjësimit të tyre.

Gjatë intervistave dhe fokus grupeve shpeshherë u theksua se njëri nga shkaktarët kryesorë të segregacionit janë prindërit e fëmijëve romë meqë, sipas mendimit të bashkëbiseduesve, ata e duan këtë që *të fitojnë asistencë për fëmijë me aftësi të kufizuara deri në moshën 26 vjeçare dhe me qëllim që më lehtë ta kalojnë arsimin fillor dhe të mesëm*. Pastaj, u theksua se ekziston një traditë e caktuar tek prindërit të cilët arsimin e tyre e kanë kaluar në shkolla të posaçme ose paralele të posaçme, kështu që i orientojnë edhe fëmijët e tyre në këtë lloj të arsimit të segreguar. Megjithatë, pavarësisht dëshirës së prindërvë, *institucionet duhet t'i shpërfillin kërkesat e pabaza të prindërvës*, *nëse ekzistojnë, meqë duhet të udhëhiqen nga parimi i interesit më të mirë të fëmijës* dhe se *ata janë përgjegjës për ardhmërinë e tyre me pranimin e kërkesës së pabazë të prindërvës*.

3.2. SHKAQET PROCEDURALE PËR EKZISTIMIN E SEGREGACIONIT

3.2.1. Niveli shkollor

Në bazë të dokumenteve zyrtare, intervistat dhe fokus grupet e realizuara, në përgjithësi mund të konstatohet se nuk ka procedura të qarta në procesin e kategorizimit. Madje, mund të konstatohet se gjatë fokus grupit të parë, një pjesë e pjesëmarrësve (të punësuar në shërbimet profesionale të shkollave ose mësimdhënës) nuk kanë njohuri të mjaftueshme sa u përket procedurave ekzistuese.

U konstatua se *përveç prindit, askush tjetër nuk mund ta iniciojë procedurën për kategorizimin e fëmijës*. Gjithashtu, në procedurën e përgjithshme nuk është përcaktuar roli i shërbimit profesional dhe mësimdhënësit të shkollës gjatë inicimit të procedurës ose gjatë zbatimit të saj. Nuk ka teste të standardizuara gjatë regjistrimit të fëmijëve në klasë të parë, përveç në nivelin e Qytetit të Shkupit, midis pedagogëve në kuadër të shoqatës së pedagogëve të Qytetit të Shkupit (sipas deklaratës të pedagogut pjesëmarrës në fokus grupin). U theksua nevoja e standardizimit në nivel shtetëror dhe u theksua mungesa e këshilltarit pedagog në Byronë për Zhvillimin e Arsimit me qëllim të vendosjes dhe koordinimit të harmonizimit të testeve dhe procedurës së testimit.

Gjatë arsimit fillor dhe të mesëm fëmijët, pjesëtarë bashkësisë rome nuk kanë mundësi të kenë mësim në gjuhën amtare (në gjuhën rome ose turke varësisht se në cilin rajon jetojnë përveç nëse gjuhë amtare nuk e kanë gjuhën maqedonase). *Gjuha paraqet pengesë edhe në procesin e testimit të fëmijës edhe gjatë procesit mësimor, mosnjohja ose njohja e pamjaftueshme*

e gjuhës, mund të paraqes bazë për fitimin e përshtypjes së gabueshme për zhvillimin psikik të fëmijës.

Ekstrakt nga diskutimi në fokus grupin:

A ka probleme me mosnjohjen e gjuhës?

“Testimi zhvillohet me ndihmën e mësuesit klasor. Në ekip çdoherë ka kolege e cila e njeh gjuhën rome që të mund të kuptohemi.”

Psikologu sugjeron se kur mësimdhënësit kanë problem me një fëmijë të caktuar gjatë procesit mësimor dhe do ta dërgojnë tek psikologu me argument se ai shpërfillt nga aspekti edukativ, shpeshherë konstatohet se ai fëmijë nuk i kupton meqë nuk e njeh gjuhën maqedonase. “Kur nuk jemi të sigurt se ndonjë fëmijë ka apo nuk ka aftësi të kufizuara e dërgojmë deri te Komisioni pranë Entit për Shëndet Mendor që ta jasin mendimin e tyre.”

Gjatë procesit mësimor mund të ndodhë të ketë nevojë që të testohet një fëmijë i caktuar, nëse vërehet se ka probleme të caktuara në zhvillim.

Ç'ndodhë me ata fëmijë, të cilët testohen në shkolla në të cilat askush nuk e njeh gjuhën e tyre amtare. Për shembull, në Maqedoninë Lindore, romët flasin në gjuhën turke?

“Atje testimi zhvillohet me vështirësi ndërsa gjatë procesit mësimor shpesh ndodhë që të pyetet ndonjë shok i tij rom që t'ia përkthejë. Shpeshherë pengesa të caktuara në zhvillimbulohen më vonë, gjatë klasës së parë ose të dytë, ndërsa më rrallë gjatë testimit. Kjo zbulohet gjatë procesit mësimor ose gjatë shoqërimit me shokët.”

“Thërriten prindërit e fëmijëve të cilët kanë problem me gjuhën maqedonase dhe u sugjerohet se ka nevojë që t'i përkushtojnë vëmendje më të madhe këtij problemi.”

“Gjuha rome është si lëndë fakultative”.

“Është shumë vështirë t'i përkushtohet vëmendje çdo fëmije i cili ka problem të këtillë, kjo gjë detektohet përmes shoqërimit me fëmijët e tjerë. megjithatë, në shkollën “Vëllezërit Ramiz” ka shembull pozitiv meqë numri më i madh i fëmijëve janë romë dhe ndihmohen mes tyre. Problem më i madh paraqitet aty ku numri i fëmijëve romë është më i vogël. Gjatë pushimeve mësimdhënësit përpiken vazhdimisht t'u flasin në gjuhën maqedonase.”

A e vendosni vet që fëmija të shkojë në Ent ose i sugjeroni prindit se ka nevojë ta çojnë fëmijën në vlerësim?

“Unë i thërras prindërit, të cilët rrallëherë manifestojnë rezistencë. Disa i dërgojnë ndërsa disa të tjerë akoma nuk i kanë dërguar. Kjo mbetet në vullnetin e prindërve.”

Duhet të theksohet se *nuk është rregulluar procedura për mbikëqyrje të vazhdueshme të zhvillimit psikik të fëmijës në kuadër të shkollës dhe procesit të iniciimit të rikategorizimit.* Një procedurë e këtillë nuk është rregulluar as në nivel shtetëror e as një nivel të shkollave dhe i është lënë praktikës tanimë të vendosur.

3.2.2. Komisione për kategorizim

Për kategorizimin, kompetent është Komisioni pranë Entit për Shëndet Mendor dhe komisionet të cilat funksionojnë në disa qytete të shtetit. Nuk janë mjaftueshmë të qarta kriteret në bazë të të cilave prindërit vendosin se a do ta dërgojnë fëmijën në kategorizim në Komisionin pranë Entit për Shëndet Mendor dhe në komisionet rajonale, dhe as që është mjaftueshmë i qartë dallimi sa u përket kompetencave të komisioneve në kuadër të komunave nga njëra anë, dhe nga ana tjetër të Komisionit në Kuadër të Entit për Shëndet Mendor.

Nuk ekzistonjë protokolle të shkruara sipas të cilëve bëhet vlerësimi i fëmijës dhe kategorizimi i tij. Kjo bëhet në mënyrë multidisiplinore nga ekipi i përbërë nga psikiatri, psikologu, defektologu dhe punëtori social. Nga aspekti defektologjik dhe psikologjik, në bazë të intervistave të realizuara, u konstatua se mjedisi familjar dhe ai më i gjërë ndikojnë mbi zhvillimin psikik të fëmijës dhe arsimi i pamjaftueshmë dhe shkathësítë dhe shprehët e pamjaftueshme jetësore mund të kontribuojnë ndaj të ashtuquajturës prapambetje sociale tek fëmija e cila pasqyrohet mbi prapambetjen psikike tek fëmija. *Nga biseda gjatë intervistave dhe fokus grupeve u konstatua se nuk ka metodologji dhe procedura të zhvilluara për kufizimin e shpërfilljes së arsimimit dhe pengesave në zhvillimin psikik.*

Ekstrakt nga diskutimi në fokus grupin:

Si bëhet kufizimi midis pengesës intelektuale dhe shpërfilljes së arsimimit?

“Për shembull, fëmija nuk i di ngjyrat, nuk di të numërojë deri në dhjetë, i jepet test joverbal, mozaik i caktuar. Nga testimi i parë nuk dërgohet në Komision që të fitojë ndjenjë sigurie. Pas katër apo pesë takimesh dërgohen deri te Komisioni. Pyetjet janë të përgjithshme. Sa anëtarë keni në familje, çfarë bëni gjatë ditës? Si është koha jashtë dhe ngashëm. Edhe moskomunikimi me psikologun trajtohet si problem i cili paraqet indikacion.”

“Numri më i madh i tyre kanë qenë pacientë nga periudha e hershme e moshës së tyre. Kanë prapambetje bio, psiko dhe sociale dhe më së shpeshti dërgohen nga pediatri. Për pjesën më të madhe të tyre kemi hapur kartonë që në moshën tetëmbëdhjetë muajsh. Përqindja e fëmijëve të këtillë nuk dihet. Një numër i konsiderueshmë dërgohet nga shkollat e posaçme dhe të rregullta. Nuk është numri i vogël i fëmijëve të cilët dërgohen më vonë. Detyrimisht vijnë me udhëzim të mjekut amë.”

“Është më e pëlqyeshme triazha, megjithatë një gjë e tillë nuk praktikohet. Kjo do të thotë fillimisht të dërgohet deri te Komisioni që të kontrollohet në Ent.

Ajo bëhet në repartin e pranimit tek mjeku. Mjeku amë që të jetë i arsyeshëm cakton tek cilido qoftë në Ent dhe jo tek personi përkatës. Duhet që mjeku amë ta dërgojë jo në Ent por tek psikiatri pranë Entit. Dokumente të detyrueshme janë: udhëzimi nga mjeku amë; shkresë nga Qendra për Punë Sociale, meqë sido që të jetë rezultati nga ekzaminimi, i njëjtë duhet të regjistrohet në Qendër; sigurimi shëndetësor; ekstrakti nga Libri amzë i të lindurve për fëmijën dhe letërnjoftimi i prindit. Nuk është me rëndësi se a ka udhëzim nga shkolla.

“Prindi doemos duhet të deklarojë se pajtohet që të bëhet kategorizimi. Komisioni duhet të pranojë mendim nga triazha, megjithatë Komisioni e pranon edhe pa triazh.”

Çka nënkuptohet me shpërfillje edukative dhe pengesë intelektuale? Si e identifikoni këtë linjë të dallimit? Pyetje për përfaqësuesin e Entit për Shëndet Mendor.

“Nuk mundet të vendos një person. Shfrytëzojmë teste verbale dhe joverbale, për shembull nëse nuk e njeh gjuhën. Mund të ketë pengesa të lehta por të mos i takojë një kategorie të caktuar. Dallimi me shpërfilljen edukative, sa u përket fëmijëve me pengesa në zhvillimin psikik përfshin pengesa në aftësitë emocionale dhe intelektuale dhe ngjashëm. Aftësitë konjitive, sociale dhe emocionale janë shumë më të ndryshme në krahasim me fëmijët me shpërfillje edukative. Për këta fëmijë me shpërfillje edukative jepet konkluzion dhe jo diagnozë. Sapo të shihet se bëhet fjalë për konkluzion dihet se nuk bëhet fjalë për fëmijë me pengesa intelektuale.”

3.2.3. Evidenca për zhvillimin psikik të fëmijëve në periudhën parashkollore

Konstatohet se pediatrit nuk janë përshirë në procesin dhe as me veticinativë nuk mbajnë evidencë për zhvillimin psikik të fëmijës nga lindja deri në klasë të parë, ndërsa këtë evidencë shteti nuk e ka organizuar as përmes qendrave mjekësore në komuna të caktuara dhe as përmes aktivitetave të psikologëve dhe psikiatërve. Kjo është e nevojshme që të përcaktohet nëse tek fëmija janë konstatuar pengesa në zhvillimin psikik qysh në periudhën parashkollore, meqë sipas personave profesionistë, shumë më e madhe është mundësia se ndonjë fëmijë mund të kishte pengesa në zhvillimin psikik në periudhën shkollore nëse pengesa të këtilla ka pasur edhe në periudhën parashkollore.

Nëse mbahet një evidencë e këtillë do të ketë mundësi më të madhe që të bëhet një kufizim midis shpërfilljes të arsimimit dhe pengesave në zhvillimin psikik të cilat rezultojnë me pengesa intelektuale.

3.2.4. Transferimi nga shkolla e posaçme ose nga paralelja e posaçme në paralele të rregullt

Midis opinionit publik të defektologëve, psikologëve dhe pedagogëve është arritur konsensus rrëth nevojës së rikategorizimit të vazhdueshëm dhe juridikisht të standardizuar të fëmijëve të cilët janë kategorizuar me pengesa të lehta në zhvillimin psikik. Gjithashtu, ekziston konsensus rrëth nevojës nga i ashtuquajturi inkluzion, përkatësisht përfshirje të fëmijëve me pengesa të lehta në zhvillimin psikik në paralelet e rregullta. Ky proces do të kontribuojë në drejtim të integrimit më të madh të fëmijëve dhe do të ketë efekt më të madh mbi zhvillimin e tyre.

Paraprakisht u pasqyruan tendencat e përfshirjes së fëmijëve me kategorizim në paralelet e rregullta, megjithatë nevojitet të theksohet se *edhe përfshirja e fëmijës me kategorizim në paralelet e rregullta vetveti paraqet diskriminim*, meqë është një lloj i të ashtuquajturit semi-segregacion. Në shikim të parë, kjo është e përfshirë në paralelet e rregullta, megjithatë nëse merret parasysh se ai fëmijë do të mësojë sipas programeve të posaçme me cilësi të zvogëluar dhe me atë do të realizohet procesi mësimor i cili do ta përfshijë qasjen individuale, megjithatë kjo prapë se prapë nënkupton segregacion në kuadër të një paralele. Nëse me çdo fëmijë gjatë punës realizohet qasje individuale, atëherë qasja ndaj fëmijës së kategorizuar nuk do të jetë e ndryshme. **Nëse ndonjë fëmijë është kategorizuar pa bazë dhe procesin mësimor e zhvillon në paralele të rregullt ose është transferuar nga paralelja e posaçme në paralelen e rregullt edhe më tutje ai fëmijë në mënyrë të tërthortë është diskriminuar përmes të ashtuquajturit semi-segregacion ose segregacion latent në kuadër të një paraleleje.**

Ekstrakt nga diskutimi në fokus grupin:

Drejtoreshë e shkollës së posaçme

“Një numër i madh i fëmijëve dërgohen në shkolla të rregullta nga shkolla e posaçme, por pastaj prindërit kërkojnë të kthehen përsëri në shkollën e posaçme meqë nuk mund t'i përshtaten programit.”

“Në mënyrë masive dërgohen me shkresa. Nga ana e shkollave të rregullta. Ato arsyetohen se nuk janë në gjendje t'u përgjigjen kërkesave të fëmijëve.”

“Ka 20 fëmijë të cilët kanë problem të këtillë. Janë divergjent me planet mësimore. Fëmijët kanë kufizime edukative dhe sociale. Kanë problem me atë që nuk mund të përshtaten me mjedisin. Kanë probleme me transferimin e tyre nga shkolla e posaçme në shkollë të rregullt.”

“Kanë asistentë gjatë testimit ekstern, por një asistent të këtillë nuk kanë shkollat e rregullta.”

Profesor nga Instituti për Defektologji, Fakulteti Filozofik

“Nëse bëhet një retrospektivë nga viti 1998, Instituti për Defektologji dhe Byroja për Zhvillimin e Arsimit realizuan projekt për inkluzion. Në këtë projekt u përfshin dy shkolla nga Manastiri meqë kanë numër të konsiderueshëm të fëmijëve të regjistruar romë. Projekti zgjati deri në vitin 2004. Problemi, sa i përket inkluzionit, është më evident për shkak të mosangazhimit të prindërve.”

“Regullorja nga viti 2000 e përfshin paradigmën mjekësore. Ne kemi diagnozë por nuk kemi vlerësim funksional. Është mirë që Ministria e Punës dhe Politikës Sociale përpilon Rregullore por Instituti për Defektologji nuk është konsultuar dhe duhet ta përfshijë paradigmën sociale.”

“Ne nuk kemi sistem për intervenime të hershme. Fëmijët duhet të evidentohen në repartet neonatalogjike, megjithatë nuk ekziston lidhja me institucionet parashkollore. Periudha zhvillimore është e rëndësishme dhe deri në moshën tetëvjeçare nuk duhet të kemi diagnozë, por vlerësim meqë sistemi neurologjik atëherë është më elastik.”

“Në Ligj nuk ka asnjë nen në të cilin përcaktohet mundësia e vlerësimit gjatë regjistrimit të fëmijës në shkollë. Pedagogu dhe psikologu nuk guxojnë të bëjnë vlerësim meqë kjo, nga ana tjetër, do të thotë edhe njëfarë lloji etiketimi madje do të reagojnë edhe prindërit. Në këtë mënyrë, regjistrohen fëmijë pa vlerësimin e potencialeve të tyre. Kërkjmë të përpilohet një plan individual arsimor, nga njëra anë, dhe nga ana tjetër nuk bëjmë vlerësim. Nuk kemi sistem të intervenimit të hershëm dhe të inkluzionit. Kohëve të fundit ka buxhet i cili financohet nga komunat, megjithatë nevojitet buxheti shtetëror. U dëshmua se në këtë mënyrë mjetet nuk arrijnë deri te fëmijët. Janë parashikuar katër qendra rajonale për vlerësim. Pa një zgjidhje sistemore, pa intervenim të hershëm në institucionet parashkollore nuk do të zgjidhet asgjë.”

“Në Manualin e vitit 2002 theksohet se duhet të përpilohet një Kodeks i praktikës inklusive, si dhe obligimet e prindërve dhe mësimdhënësve. Në fazën e katërt nevojitet Komisioni të bëjë vlerësim dhe të vendos për këtë tranzicion. Për fat të keq tani jemi në vitin 2014 dhe edhe sot e kësaj dite nuk kemi një praktikë të këtillë.”

3.2.5. Bashkëpunimindërinstitucional

Konstatohet shkallë e ulët e bashkëpunimit ndërinstitucional edhe atë si midis organeve në nivel nacional, siç janë: Ministria e Shëndetësisë, Ministria e Punës dhe Politikës Sociale dhe Ministria e Arsimit dhe Shkencës por edhe midis autoriteteve të nivelit qendror dhe lokal, institacioneve nationale dhe shkollave në përgjithësi, institacioneve shtetërore dhe lokale me sektorin civil. Gjatë krijimit të politikës së përbashkët në drejtim të tejkalimit të këtij problemi inkurajon puna e përbashkët e institacioneve gjatë përpilimit të draft modelit për vlerësim.

Shkollat e posaçme dhe ato shkolla të cilat kanë punësuar defektologë nuk kanë zhvilluar procedura me të cilat do të mundësohet që të njëjtë të angazhohen nga shkollat e rregullta, në të cilat mësojnë fëmijë me pengesa të lehta në zhvillimin psikik.

Mungojnë politika të koordinuara për trajnime të të punësuarve dhe për prindërit në lidhje me pasojat negative të këtij fenomeni dhe për mekanizma parandalues nga i njëjtë. Mungan një sistem i zhvilluar i cili do ta mundësojë afrimin e njohurive dhe shkathtësive të fëmijëve romë nëse vlerësohet se kjo u nevojitet në raport me fëmijët e tjera, përmes aktiviteteve jashtëshkollorë ose përmes instalimit të vitit zero e që do të paraqes periudhë përgatitore. Sistemi i kopshteve për fëmijë është përjashtuar nga ky sistem i monitorimit në kontinuitet të zhvillimit të fëmijës gjë e cila apostrofohet si negative.

Disa pjesëmarrës në fokus grupet theksuan se njësitë e vetëqeverisjes lokale shpeshherë pasqyrojnë të dhëna joreale për numrin e fëmijëve me kategorizim, me qëllim që të fitojnë më shumë mjete nga shteti, meqë për këta fëmijë mjetet janë më të mëdha. Nuk është e qartë mënyra e financimit të shkollave, në të cilat mësojnë fëmijë të kategorizuar, dhe nuk dihet se sa nga mjetet të cilat akordohen nga shteti me të vërtetë u dedikohen fëmijëve, përkatësisht për nevojat e arsimit të tyre më cilësor apo ridedikohen për qëllime krejtësisht tjera.

Ka tregues të cilët vënë në pah tendenca pozitive në tejkalimin e problemit. Modeli i ri për vlerësim, të cilin e propozon Ministria e Punës dhe Politikës Sociale nuk është orientuar në drejtim të kategorizimit të fëmijës sipas pengesave të tij, por në drejtim të vlerësimit të aftësive të tij, përkatësisht është fokusuar mbi potencimin e aftësive të fëmijës dhe gjetjes së mënyrës së përshtatjes së kushteve me qëllim të përmirësimit të të njëjtave. Sa u përket aftësive të kufizuara, të njëjtave u qaset me të ashtuquajturin model social dhe jo me modelin mjekësor, përkatësisht nuk fokusohet vetëm mbi diagnozën por mbi gjendjen të cilën e ka fëmija dhe në drejtim të asaj se si të përmirësoset e njëjta. Thënë më saktë, si të krijohen kushte të cilat do t'i përshtaten gjendjes së fëmijës.

Gëzon fakti që iniciativë për vlerësim mund të ngre pediatri, ndërsa kjo nënkuption se bëhet fjalë për një mbikëqyrje permanente të zhvillimit të fëmijës dhe ripërkufizim të vlerësimit. Është përcaktuar edhe sistemi i nëntë qendrave/komisioneve rajonale që do të janë përgjegjëse për vlerësimin dhe një komision nacional, me çka pritet se dyshkallësia do të përforcohet por njëkohësisht edhe do të ketë kontroll më të madh dhe harmonizim gjatë punës. Megjithatë, u konstatua varshmëri nga Ministria e Punës dhe Politikës Sociale edhe pse përbërja duhet të jetë multidisiplinore ndërsa problematika është ndërsektoriale. Edhe pse planifikohet të zbatohet klasifikimi ndërkombëtar i Organizatës Botërore të Shëndetësisë, megjithatë nuk është mjaft i qartë zbatimi i deritanishëm i tij në shtet dhe nuk është parashikuar një periudhë kalimtare për testimonin e të njëjtit.

Në mënyrë plotësuese, çdo lëndë do të shqyrtohet në Komision dhe do të udhëhiqet nga një anëtar i Komisionit, përkatësisht ai do të jetë përgjegjës për

të njëjtën. Nuk është mjaft e qartë nëse i njëjtë mund të jetë plotësisht kompetent për të gjitha aspektet e lëndës (edhe pse lënda punohet në mënyrë multidisiplinore), duke e pasur parasysh se ka lloje të ndryshme të aftësive të kufizuara. Nuk është planifikuar që udhëheqja e lëndëve (përgjegjës për lëndën) të jetë në kompetencë të të punësuarve nga shërbimi administrativ që të ketë mundësi për të pasurakses të barabartë nga secili gjatë trajtimit të problemit, secili nga aspekti i tij i ekspertizës dhe anëtari i cili është person profesional, të mos ngarkohet me punë administrative dhe të mos ngarkohet me analiza të panevojshme të lëndës dhe nga aspekte të tjera të ekspertizës, të cilat nuk janë në domenin e tij.

4. KONKLUZIONE

Në periudhën kohore 2010-2014 është vërejtur një shkallë e lartë e segregacionit të fëmijëve romë, si në shkollat e rregullta në kuadër të paraleleve të rregullta dhe të posaçme, ashtu edhe në shkollat e posaçme e që paraqet një diskriminim të tërthortë, sistematik dhe afatgjatë.

Komuna më problematice janë: Shtipi, Koçani, Manastiri, KisellaVoda, Kumanova, Vinica, Prilepi, Dellçeva, Kavadari dhe Manastiri, por nuk duhet të neglizhohet përqindja edhe në një numër të madh të komunave të tjera.

U konstatua tendencë e reduktimit të butë të fëmijëve të kategorizuar romë dhe një reduktim i butë sa i përket numrit të tyre në paralelet e posaçme, ndërsa rritje të numrit të tyre në paralelet e rregullta. Edhe pse rritja e numrit të tyre në paralelet e rregullta i referohet procesit në vijim e sipër të inkluzionit, megjithatë nëse ai është kategorizuar si fëmijë me pengesa të lehta psikike dhe është në paralele të rregullt, por mëson me program të posaçëm me cilësi të reduktuar dhe ndaj të njëjit ka qasje të veçantë (ndërsa kjo qasje individuale nuk zbatohet ndaj çdo fëmije) konstatohet se edhe më tutje ekziston segregacion që është në formë latente. Megjithatë, ai ekziston, dhe konstatohet se në rast të këtillë ekziston diskriminimi i tërthortë.

Ekzistojnë determinues kulturor dhe shoqërorë të këtij fenomeni, të cilët mund të konstatohen në kuadër të familjes, në përgjithësi në kuadër të kulturës të bashkësisë rome, stereotipave në bashkësitë e tjera në raport me bashkësinë rome, por ky nuk është arsyetim për ekzistimin e këtij problemi.

Nuk ekzistojnë protokolle të qartë për kufizimin e shpërfilljes së arsimimit nga pengesat në zhvillimin psikik të cilat çojnë në pengesa intelektuale, dhe as teste të standardizuar gjatë vlerësimit të cilat zhvillohen në kuadër të komisioneve në nivele të ndryshme. Nuk ekzistojnë teste të standardizuara edhe gjatë punës së shërbimeve profesionale të shkollave gjatë regjistrimit të fëmijëve në klasë të parë ose gjatë vlerësimit të pengesave të tyre eventuale gjatë procesit mësimor në klasat më të larta.

Mungon bashkëpunimi institucional gjatë krijimit të politikave për tejkalinin e këtij problemi, si dhe gjatë kategorizimit të fëmijëve me pengesa të lehta të përgjithshme intelektuale.

Është shënuar progres në përpjekjet që të tejkaloher ky problem dhe të krijoher një model i ri i cili do të kontribuojë në drejtim të vlerësimit të aftësive të fëmijës dhe jo kategorizimin e aftësive të kufizuara.

5. REKOMANDIME

- Përforcimi i bashkëpunimit institucional midis Ministrisë së Arsimit dhe Shkencës, Ministrisë së Shëndetësisë, Ministrisë së Punës dhe Politikës Sociale dhe njësive të vetëqeverisjes lokale në drejtim të tejkalimit të problemit me segregacionin dhe krijimin e politikave të përbashkëta gjatë parandalimit në të ardhmen të këtyre dukurive.
- Krijimi i protokolleve të cilat do të mundësojnë që shërbimet profesionale nëpër shkolla të bëjnë në kufizim të quartë midis shpërfilljes së arsimimit të fëmijës nga problemet me zhvillimin psikik të fëmijës, si gjatë kohës së testimit për regjistrimin në klasë të parë, ashtu edhe gjatë procesit mësimor.Nevojitet që psikologu i shkollës të ketë mundësi zyrtarish ta njoftojë prindin në lidhje me problemet e konstatuara dhe t'ia bëjë me dije nevojën për kategorizim. Nevojitet që sugjerimin e këtillë psikologu i shkollës të ketë mundësi t'ia dërgojë edhe mijekut amë të fëmijës.
- Nevojitet që pediatrit, që në moshën më të re të fëmijës, të posedojnë të dhëna për zhvillimin psikik të fëmijës, si dhe të evidentohen probleme të caktuara në kartonin mjekësor të fëmijës. Kjo do të kontribuojë që më lehtë të konstatohet nëse tek fëmija ka një histori të caktuar të pengesave në zhvillimin psikik dhe më lehtë të kufizohet nga shpërfillja e arsimimit ose sociale e fëmijës.
- Gjatë testimit për klasë të parë, si dhe gjatë kategorizimit duhet të sigurohet përkthyes në gjuhën të cilën e kuption fëmija, ndërkaq në ekip të ketë person i cili e flet dhe e kuption gjuhën të cilën e përdor fëmija. Kjo duhet të rregullohet si obligim me akt normativ.
- Gjatë trajtimit të fëmijëve me pengesa të lehta intelektuale dhe sistematizimi i tyre i mëtutjeshëm në klasë të posaçme ose në klasë të rregullta duhet të merret parasysh vetëm dokumenti zyrtar-diagnozë dhe mendim nga Komisioni pranë Entit për ShëndetiMendor ose nga komisionet të cilat funksionojnë në disa nga komunat. Mendime nga institucionet të tjera të ngjashme ose vërtetime nga mjekë të caktuar nuk duhet të merren parasysh (edhe pse me një lloj të këtillë të dokumentit nuk mund të pranojë asistencë mujore në para, megjithatë ndodhë që me dokumente të këtilla fëmijët të sistemohen si persona me pengesa në zhvillimin psikik, përkatësisht fëmijë të kategorizuar).
- Meqë njësitë e vetëqeverisjes lokale shpeshherë nuk japidin të dhëna autentike për numrin e fëmijëve të kategorizuar, me qëllim që të marrin një shumë më të madhe të mjeteve nga Ministria e Arsimit dhe Shkencës (duke i shfrytëzuar si dokumente, ato që paraprakisht i theksuan), duhet të përforcohet kontrolli i autenticitetit të të dhënave. Me fjalë të tjera, nevojitet që nga komunë si aneks të kërkohen

- diagnozat dhe mendimet ose të krijohet një bazë e integruar e të dhënave në të cilën të punësuarit e Ministrisë së Arsimit dhe Shkencës do të mund ta kontrollojnë bazën në Entin për Shëndet Mendor.
- Nevojitet të fillohet me testimin e fëmijëve nga ana e shërbimeve profesionale nëpër shkolla të moshës pesëvjeçare. Nevojitet në kuadër të shkollave filllore të funksionojnë paralele për arsim parashkollar për aktivitete arsimore përgatitore. Pasi të testohet fëmija dhe të konstatohet *shpërfillja e tij për arsimim nevojitet të inkorporohet një mekanizëm institucional që t'i urdhërohet prindit të obligohet që ta regjistrojë në përgatitjet e këtilla parashkollore. Qëllimi i kësaj është të sigurohet një vëllim dhe kualitet përafërsisht i njëjtë i njohurive me fëmijët e tjerë, me qëllim që fëmija të përshtatet me procesin e rregullt arsimor.Gjatë procesit arsimor, duhet të individualizohet programi sipas lëndëve të veçanta për çdo fëmijë tek i cili edhe më tutje evidentohet shpërfillja e arsimimit, apo tek ata fëmijë të cilët kanë hyrë në procesin arsimorpa e ndjekur përgatitjen parashkollore. Individualizimi për këta fëmijë nënkupton që të organizohet mësim plotësues dhe të punohet me intensitet më të lartë gjatë procesit mësimor. Nevojitet që mësimi i këtillë individual të kontrollohet nga shërbimet profesionale, ndërsa ata të mbajnë evidencë nga efektet e të njëjtës në nivel të shkollës.
  - Nevojitet edukim më i lartë i prindërve, sa i përket nevojës së arsimimit të fëmijës së tyre, nevojës së mësimit parashkollar ose mësimit plotësues, por njëkohësisht nevojitet të vihen në pah aspektet negative nga kategorizimi, nëse për një gjë të këtillë insiston prindi, ndërsa e njëjtë është e panevojshme.
  - Nevojitet të rritet vetëdija tek të punësuarit në shkolla dhe në organet të cilat kryejnë ose do të kryejnë kategorizim për atë se i njëjti është një aktivitet jashtëzakonisht i përgjegjshëm, si dhe të rritet vetëdija për atë se mund të krijohet diskriminim i tërthortë nëse nuk veprohet në mënyrë të drejtë. Duhet të rritet vetëdija për atë se ekzistojnë paragjykime shoqërore të rrënjosura thellë sa u përket kategorive të caktuara të qytetarëve, duke i përfshirë edhe romët.
  - Të krijohet mekanizëm për sanksionim nëse konstatohet se ndonjë fëmijë është kategorizuar në mënyrë jopërkatëse, shmanqien për rishqyrtime e kategorizimit të mund ta iniciojë prindi, mjeku amë ose pedagogu i shkollës, ose psikologu i shkollës. Duhet të përforcohet mekanizmi i dyshkallësisë, përkatësisht instanca e dytë e cila do të mund të vendos sipas ankesës së parashtruar.
  - Duhet që gjatë arsimit fillor të krijohet mekanizëm për rivlerësimin e fëmijës dhe të konstatohet se a ka nevojë për ndryshimin e diagnozës dhe mendimit për kategorizimin e fëmijës, por jo si rezultat i

kategorizimit të padrejtë por për ndryshime në zhvillimin e fëmijës në drejtim pozitiv. Inicimin e këtillë për rivlerësim rekomandohet ta iniciojnë personat nga pika paraprake.

12. Të krijohet mekanizëm për vlerësim permanent të fëmijës për të cilin ka diagnozë dhe mendim për atë se ka pengesa në zhvillimin psikik. Vlerësimi i këtillë duhet të kontribuojë në drejtim të konstatimit të mundësive që fëmija të transferohet në paralele të rregullt ose nëse mëson në shkollë të posaçme atëherë në paralele të posaçme.
13. Duhet të krijohet program për të ashtuquajturit defektologë mobil (shfrytëzimi i defektologëve ekzistues, të punësuar në shkollat e posaçme ose në shkollat e rregullta, ose punësimi i defektologëve të rinj). Me ndihmën e programit të këtillë do të mundësohet angazhimi i defektologëve, në kuadër të një komune, kryesisht për fëmijët të cilët janë kategorizuar, ndërkaq të cilët janë përfshirë në paralelet e rregullta.
14. Duhet që njësitë e vetëqeverisjes lokale të krijojnë programe për ngritjen e vetëdijes së prindërve të fëmijëve romë për nevojën e angazhimit më të madh për punë me fëmijët e tyre në moshën parashkollore. Gjithashtu, rekomandohet krijimi i qendrave në kuadër të komunave në të cilat prindërit dhe fëmijët do të kenë mundësi bashkë, bashkë me mësimdhënësit, në formë të aktivitetit falas jashtë-shkollor të përvetësojnë njohuri dhe aftësi të caktuara të nevojshme për fëmijët.
15. Promovim dhe avancim të programeve për kopshte falas për fëmijët romë.

ANEKSI 1: PYETËSOR I DËRGUAR DERI TE KRYETARËT E KOMUNAVE ME PASQYRË TABELORE TË TË DHËNAVE NË SHIFRA ABSOLUTE, TË PRANUARA PËR ÇDO PYETJE

PYETËSORË PËR KRYETARËT E KOMUNAVE

Komuna -----

1. Sa nxënës në total, të cilët janë kategorizuar si fëmijë me pengesa në zhvillimin psikik, **kanë mësuar** në shkolla të rregullta në paralele të **rregullta** në vitin 2010-2011-----

Struktura etnike

Maqedonas -----

Shqiptarë-----

Turq-----

Romë-----

Serbë-----

Vllez-----

Bosnjakë -----

Të tjerë -----

2. Sa nxënës në total, të cilët janë kategorizuar si fëmijë me pengesa në zhvillimin psikik, **janë regjistruar** në **klasë të parë**, **në shkolla të rregullta** në **paralele të rregullta** në vitin 2010-----

Struktura etnike

Maqedonas -----

Shqiptarë-----

Turq-----

Romë-----

Serbë-----

Vllez-----

Bosnjakë -----

Të tjerë -----

3. Sa nxënës në total, të cilët janë kategorizuar si fëmijë me pengesa në zhvillimin psikik, **kanë mësuar** në shkolla të rregullta **në paralele të posaçme** në vitin 2010-2011 -----

Struktura etnike

Maqedonas -----

Shqiptarë-----

Turq-----

Romë-----

Serbë-----

Vllez-----

Bosnjakë -----

Të tjerë -----

4. Sa nxënës në total, të cilët janë kategorizuar si fëmijë me pengesa në zhvillimin psikik, **janë regjistruar** në **klasë të parënë** shkolla të rregullta në **në vitin 2010-----**

Struktura etnik

Maqedonas -----

Shqiptarë-----

Turq-----

Romë-----

Serbë-----

Vllez-----

Bosnjakë -----

Të tjerë -----

5. Sa nxënës në total, të cilët janë kategorizuar si fëmijë me pengesa në zhvillimin psikik, **kanë mësuar në shkolla të rregullta në paralele të rregullta** në vitin 2011-2012-----
- Struktura etnik
- Maqedonas -----
Shqiptarë-----
Turq-----
Romë -----
Serbë-----
Vllez-----
Boshnjakë -----
Të tjerë -----
6. Sa nxënës në total, të cilët janë kategorizuar si fëmijë me pengesa në zhvillimin psikik, **janë regjistruar në klasë të parë** në shkolla të rregullta në **paralele të rregullta** në vitin 2011-----
- Struktura etnik
- Maqedonas -----
Shqiptarë-----
Turq-----
Romë -----
Serbë-----
Vllez-----
Boshnjakë -----
Të tjerë -----
7. Sa nxënës në total, të cilët janë kategorizuar si fëmijë me pengesa në zhvillimin psikik, **kanë mësuar** në shkolla të rregullta **në paralele të posaçme** në vitin 2011-2012-----
- Struktura etnik
- Maqedonas -----
Shqiptarë-----
Turq-----
Romë -----
Serbë-----
Vllez-----
Boshnjakë -----
Të tjerë -----
8. Sa nxënës në total, të cilët janë kategorizuar si fëmijë me pengesa në zhvillimin psikik, **janë regjistruar në klasë të parë**, në shkolla të rregullta në **paralele të posaçme** në vitin 2011-----
- Struktura etnik
- Maqedonas -----
Shqiptarë-----
Turq-----
Romë -----
Serbë-----
Vllez-----
Boshnjakë -----
Të tjerë -----
9. Sa nxënës në total, të cilët janë kategorizuar si fëmijë me pengesa në zhvillimin psikik, **kanë mësuar** në **shkolla të rregullta** **në paralele të rregullta** **në vitin 2012-2013**-----
- Struktura etnike
- Maqedonas -----
Shqiptarë-----
Turq-----
Romë -----
- Serbë-----
Vllez-----
Boshnjakë -----
Të tjerë -----
10. Sa nxënës në total, të cilët janë kategorizuar si fëmijë me pengesa në zhvillimin psikik, **janë regjistruar** **në klasë** **të parë**, **në shkolla** **të rregullta** **në paralele** **të rregullta** **në vitin 2012** -----
- Struktura etnike
- Maqedonas -----
Shqiptarë-----
Turq-----
Romë -----
Serbë-----
Vllez-----
Boshnjakë -----
Të tjerë -----
11. Sa nxënës në total, të cilët janë kategorizuar si fëmijë me pengesa në zhvillimin psikik, **kanë mësuar** në shkolla të rregullta **në paralele** **të posaçme** **në vitin 2012-2013**-----
- Struktura etnike
- Maqedonas -----
Shqiptarë-----
Turq-----
Romë -----
Serbë-----
Vllez-----
Boshnjakë -----
Të tjerë -----
12. Sa nxënës në total, të cilët janë kategorizuar si fëmijë me pengesa në zhvillimin psikik, **janë regjistruar** **në klasë** **të parënë** shkolla **të rregullta** **në vitin 2012** -----
- Struktura etnik
- Maqedonas -----
Shqiptarë-----
Turq-----
Romë -----
Serbë-----
Vllez-----
Boshnjakë -----
Të tjerë -----
13. Sa nxënës në total, të cilët janë kategorizuar si fëmijë me pengesa në zhvillimin psikik, **kanë mësuar** **në shkolla** **të rregullta** **në paralele** **të rregullta** **në vitin 2013-2014**-----
- Struktura etnik
- Maqedonas -----
Shqiptarë-----
Turq-----
Romë -----
Serbë-----
Vllez-----
Boshnjakë -----
Të tjerë -----
14. Sa nxënës në total, të cilët janë kategorizuar si fëmijë me pengesa në zhvillimin psikik, **janë regjistruar** **në klasë** **të parë** **në shkolla** **të rregullta** **në paralele** **të rregullta** **në vitin 2013**-----
- Struktura etnik

Maqedonas -----
 Shqiptarë-----
 Turq-----
 Romë -----
 Serbë-----
 Vllez-----
 Boshnjakë -----
 Të tjerë -----

15. Sa nxënës në total, të cilët janë kategorizuar si fëmijë me pengesa në zhvillimin psikik, **kanë mësuar** në shkolla të regullta **në paralele të posaçme** në vitin 2013-2014-----

Struktura etnik
 Maqedonas -----
 Shqiptarë-----
 Turq-----
 Romë -----
 Serbë-----
 Vllez-----
 Boshnjakë -----
 Të tjerë -----

16. Sa nxënës në total, të cilët janë kategorizuar si fëmijë me pengesa në zhvillimin psikik, **janë regjistruar në klasë të parë**, në shkolla të regullta në **paralele të posaçme** në vitin 2013 -----

Struktura etnik
 Maqedonas -----
 Shqiptarë-----
 Turq-----
 Romë -----
 Serbë-----
 Vllez-----
 Boshnjakë -----
 Të tjerë -----

17. Sa nxënës në total, të cilët janë kategorizuar si fëmijë me pengesa në zhvillimin psikik, **janë regjistruar në klasë të parë**, në shkolla të regullta në **paralele të rregullta** në vitin 2014 -----

Struktura etnik
 Македонци -----
 Shqiptarë-----
 Turq-----
 Romë -----
 Serbë-----
 Vllez-----
 Boshnjakë -----
 Të tjerë -----

18. Sa nxënës në total, të cilët janë kategorizuar si fëmijë me pengesa në zhvillimin psikik, **janë regjistruar në klasë të parë**, në shkolla të regullta në **paralele të posaçme** në vitin 2014 -----

Struktura etnik
 Maqedonas -----
 Shqiptarë-----
 Turq-----
 Romë -----
 Serbë-----
 Vllez-----
 Boshnjakë -----
 Të tjerë -----

Përgjigje në pyetje2

KOMUNA	TOTAL	MAQEDONAS	SHQIPTARË	TURQ	ROMË	SERBË	VLEH	BOSHNJAKË	TË TJERË
Shtip	17	11	/	/	6	/	/	/	/
Valllandovë	3	1	/	/	/	2	/	/	/
Karposh	65	65	/	/	/	/	/	/	/
Kumanovë	101	73	8	/	15	5	/	/	/
Saraj	16	/	16	/	/	/	/	/	/
Butel	15	10	5	/	/	/	/	/	/
Çair	10	1	2	4	2	/	/	1	/
Ohër	/	/	/	/	/	/	/	/	/
ÇuçoSand evë	10	6	/	/	/	4	/	/	/
Kërçovë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Tearc	14	3	8	1	2	/	/	/	/
Qendër	3	3	/	/	/	/	/	/	/
Makedonsk i Brod	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Dojran	4	3	/	1	/	/	/	/	/
Sopishte	2	2	/	/	/	/	/	/	/
Bogdanci	8	7	/	1	/	/	/	/	/
Gjevgjeli	10	10	/	/	/	/	/	/	/
Pehçevë	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Mavrovë dhe Rostushë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Probishtip	2	2	/	/	/	/	/	/	/
Gostivar	46	10	14	22	/	/	/	/	/
Strumicë	24	21	/	3	/	/	/	/	/
Dibër	15	/	10	/	5	/	/	/	/
Krushevë	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Vinicë	19	7	/	/	12	/	/	/	/
Aerodrom	92	84	/	/	8	/	/	/	/
Vasilevë	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Gazi Babë	55	41	8	/	3	/	/	1	2
Vrapçishtë	3	/	/	3	/	/	/	/	/
Studenican	20	/	19	1	/	/	/	/	/
Gjorçe Petrov	10	9	/	/	1	/	/	/	/
Manastir	11	10	1	/	/	/	/	/	/

Koçan	1	1	/	/	/	/	/	/	/	/
Veles	15	12	/	3	/	/	/	/	/	/
Kisella Vodë	49	46	/	1	2	/	/	/	/	/
Dellçevë	1	1	/	/	/	/	/	/	/	/
Tetovë	38	3	30	/	5	/	/	/	/	/
Strugë	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Zelenikovë	1	1	/	/	/	/	/	/	/	/
Kavadar	11	10	/	/	1	/	/	/	/	/
Bosilevë	1	1	/	/	/	/	/	/	/	/
Kriva Pallankë	5	5	/	/	/	/	/	/	/	/
Vevçan	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Rankovc	2	1	/	/	1	/	/	/	/	/
Rosoman	3	3	/	/	/	/	/	/	/	/
Resnjë	7	4	/	3	/	/	/	/	/	/
Debarcë	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Radovish	4	4	/	/	/	/	/	/	/	/
Sveti Nikole	1	1	/	/	/	/	/	/	/	/
Prilep	56	52	/	/	4	/	/	/	/	/

Përgjigje në pyetjen nr.3

KOMUNA	TOTAL	MAQEDONAS	SHQIPТАRE	TURQ	ROMË	SERBË	VLEH	BOSHNJAKË	TËTJERË
Shtip	2	2	/	/	/	/	/	/	/
Valllandovë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Karposh	10	10	/	/	/	/	/	/	/
Kumanovë	12	10	/	/	1	1	/	/	/
Saraj	8	/	8	/	/	/	/	/	/
Butel	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Çair	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Ohër	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Çuçer Sandevë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Kërçovë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Tearc	14	3	8	1	2	/	/	/	/
Qendër	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Makedonski Brod	/	/	/	/	/	/	/	/	/

Dojran	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Sopishte	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Bogdanci	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Gjevgjeli	1	1	/	/	/	/	/	/	/	/
Pehçevë	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Mavrovë dhe Rostushë	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Probishtip	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Gostivar	39	10	7	22	/	/	/	/	/	/
Strumicë	2	2	/	/	/	/	/	/	/	/
Dibër	3	/	3	/	/	/	/	/	/	/
Krushevë	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Vinicë	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Aerodrom	10	10	/	/	/	/	/	/	/	/
Vasilevë	1	1	/	/	/	/	/	/	/	/
Gazi Babë	13	6	7	/	/	/	/	/	/	/
Vrapçishtë	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Studenican	1	/	1	/	/	/	/	/	/	/
Gjorçe Petrov	1	/	/	/	/	1	/	/	/	/
Manastir	3	3	/	/	/	/	/	/	/	/
Koçan	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Veles	3	3	/	/	/	/	/	/	/	/
Kisella Vodë	9	9	/	/	/	/	/	/	/	/
Dellçevë	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Tetovë	5	/	3	/	2	/	/	/	/	/
Strugë	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Zelenikovë	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Kavadar	2	2	/	/	/	/	/	/	/	/
Bosilevë	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Kriva Pallankë	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Vevçan	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Rankovc	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Rosoman	1	1	/	/	/	/	/	/	/	/
Resnjë	3	2	/	1	/	/	/	/	/	/
Debarcë	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Radovish	1	1	/	/	/	/	/	/	/	/
Sveti Nikole	1	1	/	/	/	/	/	/	/	/
Prilep	4	4	/	/	/	/	/	/	/	/

Përgjigje në pyetjen nr.4

KOMUNA	TOTAL	MAQEDONAS	SHQIP TARË	TURQ	ROMË	SERBË	VILLEH	BOSHNJAKË	TË TJERË
Shtip	36	8	/	/	28	/	/	/	/
Valllandovë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Karposh	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Kumanovë	66	18	/	/	47	1	/	/	/
Saraj	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Butel	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Çair	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Ohër	21	15	2	/	/	/	/	/	4
ÇuçoerSandevë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Kërçovë	7	4	3	/	/	/	/	/	/
Tearc	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Qendër	/	/	/	/	/	/	/	/	/
MakedonskiBrod	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Dojran	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Sopishte	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Bogdanci	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Gjevgjeli	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Pehçevë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Mavrovë dhe Rostushë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Probishtip	5	5	/	/	/	/	/	/	/
Gostivar	24	/	16	/	6	/	/	/	/
Strumicë	12	12	/	/	/	/	/	/	/
Dibër	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Krushevë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Vinicë	9	8	/	/	1	/	/	/	/
Aerodrom	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Vasilevë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Gazi Babë	7	/	7	/	/	/	/	/	/
Vrapçishtë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Studenican	2	/	2	/	/	/	/	/	/
GjorçePetrov	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Manastir	31	14	1	/	16	/	/	/	/
Koçan	22	15	/	/	7	/	/	/	/
Veles	/	/	/	/	/	/	/	/	/

KisellaVodë	14	2	2	7	1	/	/	1	1
Dellçevë	10	4	/	/	6	/	/	/	/
Tetovë	33	9	19	/	5	/	/	/	/
Strugë	10	5	3	/	1	/	/	/	1
Zelenikovë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Kavadar	19	8	/	/	11	/	/	/	/
Bosilevë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
KrivaPallankë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Vevçan	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Rankovc	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Rosoman	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Resnjë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Debarcë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Radovish	/	/	/	/	/	/	/	/	/
SvetiNikole	4	4	/	/	/	/	/	/	/
Prilep	102	36	/	/	62	/	/	2	2

Përgjigje në pyetjen nr.5

KOMUNA	TOTAL	MAQEDONAS	SHQIP TARË	TURQ	ROMË	SERBË	VILLEH	BOSHNJAKË	TË TJERË
Shtip	1	1	/	/	1	/	/	/	/
Valllandovë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Karposh	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Kumanovë	2	1	/	/	1	/	/	/	/
Saraj	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Butel	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Çair	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Ohër	3	2	/	/	/	/	/	/	1
Çuçoer Sandevë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Kërçovë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Tearc	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Qendër	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Makedonski Brod	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Dojran	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Sopishte	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Bogdanci	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Gjevgjeli	/	/	/	/	/	/	/	/	/

Pehçevë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Mavrovë dhe Rostushë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Probishtip	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Gostivar	8	/	2	/	6	/	/	/	/
Strumicë	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Dibër	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Krushevë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Vinicë	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Aerodrom	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Vasilevë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Gazi Babë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Vrapçishtë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Studenica	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Gjorçe Petrov	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Manastir	3	3	/	/	/	/	/	/	/
Koçan	3	2	/	/	1	/	/	/	/
Veles	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Kisella Vodë	3	/	/	/	3	/	/	/	/
Dellçevë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Tetovë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Strugë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Zelenikovë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Kavadar	3	/	/	/	3	/	/	/	/
Bosilevë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
KrivaPallankë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Vevçan	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Rankovc	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Rosoman	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Resnjë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Debarcë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Radovish	/	/	/	/	/	/	/	/	/
SvetiNikole	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Prilep	3	/	/	/	3	/	/	/	/

Përgjigje në pyetjen nr.6

KOMUNA	TOTAL	MAQEDONAS	SHQIPТАRË	TURQ	ROMË	SERBË	VLEH	BOSHNJAKË	TË TJERË
Shtip	14	8	/	/	6	/	/	/	/
Valllandovë	3	3	/	/	/	/	/	/	/
Karposh	61	61	/	/	/	/	/	/	/
Kumanovë	109	69	9	/	26	5	/	/	/
Saraj	9	/	9	/	/	/	/	/	/
Butel	26	20	4	/	/	/	/	2	/
Çair	11	2	2	4	2	/	/	1	/
Ohër	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Çuçer Sandevë	10	6	/	/	/	4	/	/	/
Kërçovë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Tearc	13	3	5	2	3	/	/	/	/
Qendër	6	6	/	/	/	/	/	/	/
Makedonski Brod	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Dojran	4	3	/	1	/	/	/	/	/
Sopishte	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Bogdanci	10	8	/	2	/	/	/	/	/
Gjevgjeli	12	12	/	/	/	/	/	/	/
Pehçevë	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Mavrovë dhe Rostushë	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Probishtip	3	3	/	/	/	/	/	/	/
Gostivar	47	10	15	22	/	/	/	/	/
Strumicë	27	24	/	3	/	/	/	/	/
Dibër	12	/	8	/	4	/	/	/	/
Krushevë	3	1	/	1	/	/	/	1	/
Vinicë	20	7	/	/	13	/	/	/	/
Aerodrom	100	94	/	/	6	/	/	/	/
Vasilevë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Gazi Babë	42	28	12	/	/	/	/	/	2
Vrapçishtë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Studenica	20	/	19	1	/	/	/	/	/
Gjorçe Petrov	17	14	/	/	2	/	/	1	/
Manastir	15	13	2	/	/	/	/	/	/
Koçan	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Veles	14	12	/	1	/	/	/	1	/

Kisella Vodë	44	43	/	1	/	/	/	/	/
Dellçevë	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Tetovë	41	4	30	1	6	/	/	/	/
Strugë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Zelenikovë	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Kavadar	11	10	/	/	1	/	/	/	/
Bosilevë	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Kriva Pallankë	9	8	/	/	1	/	/	/	/
Vevçan	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Rankovc	2	1	/	/	1	/	/	/	/
Rosoman	5	4	/	/	1	/	/	/	/
Resnjë	5	3	1	1	/	/	/	/	/
Debarcë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Radovish	2	2	/	/	/	/	/	/	/
Sveti Nikole	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Prilep	56	50	/	/	6	/	/	/	/

Përgjigje në pyetjen nr.7

KOMUNA	TOTAL	MAQEDONAS	SHQIP TARË	TURQ	ROMË	SERBË	VILLEH	BOSHNJAKË	TËTJERË
Shtip	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Valllandovë	2	2	/	/	/	/	/	/	/
Karposh	8	6	1	/	1	/	/	/	/
Kumanovë	10	6	1	/	2	1	/	/	/
Saraj	1	/	1	/	/	/	/	/	/
Butel	7	3	2	/	/	/	/	2	/
Çair	2	1	1	/	/	/	/	/	/
Ohër	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Çuço Sandevë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Kërçovë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Tearc	13	3	5	2	3	/	/	/	/
Qendër	3	3	/	/	/	/	/	/	/
Makedonski Brod	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Dojran	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Sopishte	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Bogdanci	2	1	/	1	/	/	/	/	/
Gjevgjeli	3	3	/	/	/	/	/	/	/

Pehçevë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Mavrovë dhe Rostushë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Probishtip	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Gostivar	39	10	7	22	/	/	/	/	/
Strumicë	4	4	/	/	/	/	/	/	/
Dibër	3	/	3	/	/	/	/	/	/
Krushevë	2	/	1	/	/	/	/	1	/
Vinicë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Aerodrom	7	7	/	/	/	/	/	/	/
Vasilevë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Gazi Babë	5	2	3	/	/	/	/	/	/
Vrapçishtë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Studenica	1	/	1	/	/	/	/	/	/
Gjorçe Petrov	4	2	/	/	1	/	/	1	/
Manastir	4	3	1	/	/	/	/	/	/
Koçan	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Veles	1	/	/	/	/	/	/	1	/
Kisella Vodë	3	3	/	/	/	/	/	/	/
Dellçevë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Tetovë	8	1	5	2	/	/	/	/	/
Strugë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Zelenikovë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Kavadar	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Bosilevë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Kriva Pallankë	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Vevçan	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Rankovc	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Rosoman	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Resnjë	1	/	1	/	/	/	/	/	/
Debarcë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Radovish	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Sveti Nikole	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Prilep	25	19	/	/	6	/	/	/	/

Përgjigje në pyetjen nr.8

KOMUNA	TOTAL	MAQEDONAS	SHQIPTARË	TURQ	ROMË	SERBË	VILLEH	BOSHNJAKË	TË TJERË
Shtip	37	8	/	/	29	/	/	/	/
Vallandovë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Karposh	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Kumanovë	58	25	/	/	32	1	/	/	/
Saraj	7	/	7	/	/	/	/	/	/
Butel	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Çair	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Ohër	15	11	2	/	/	/	/	/	2
Çuçer Sandevë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Kërçovë	8	4	3	/	1	/	/	/	/
Tearc	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Qendër	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Makedonski Brod	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Dojran	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Sopishte	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Bogdanci	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Gjevgjeli	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Pehçevë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Mavrovë dhe Rostushë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Probishtip	8	8	/	/	/	/	/	/	/
Gostivar	24	/	18	/	6	/	/	/	/
Strumicë	12	12	/	/	/	/	/	/	/
Dibër	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Krushevë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Vinicë	8	7	/	/	1	/	/	/	/
Aerodrom	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Vasilevë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Gazi Babë	7	7	/	/	/	/	/	/	/
Vrapçishtë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Studenican	2	/	2	/	/	/	/	/	/
Gjorçe Petrov	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Manastir	40	19	5	1	15	/	/	/	/
Koçan	15	11	/	/	4	/	/	/	/
Veles	/	/	/	/	/	/	/	/	/

Kisella Vodë	14	2	2	7	1	1	/	/	1
Dellçevë	17	9	/	/	8	/	/	/	/
Tetovë	33	9	19	/	5	/	/	/	/
Strugë	11	5	3	/	1	/	/	/	2
Zelenikovë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Kavadar	17	8	/	/	9	/	/	/	/
Bosilevë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Kriva Pallankë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Vevçan	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Rankovc	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Rosoman	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Resnjë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Debarcë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Radovish	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Sveti Nikole	4	4	/	/	/	/	/	/	/
Prilep	112	32	/	/	74	/	/	4	2

Përgjigje në pyetjen nr.9

KOMUNA	TOTAL	MAQEDONAS	SHQIPTARË	TURQ	ROMË	SERBË	VILLEH	BOSHNJAKË	TË TJERË
Shtip	2	1	/	/	1	/	/	/	/
Vallandovë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Karposh	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Kumanovë	5	4	/	/	1	/	/	/	/
Saraj	1	/	1	/	/	/	/	/	/
Butel	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Çair	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Ohër	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Çuçer Sandevë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Kërçovë	1	/	/	/	1	/	/	/	/
Tearc	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Qendër	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Makedonski Brod	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Dojran	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Sopishte	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Bogdanci	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Gjevgjeli	/	/	/	/	/	/	/	/	/

Pehçevë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Mavrovë dhe Rostushë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Probishtip	2	2	/	/	/	/	/	/	/
Gostivar	2	/	2	/	/	/	/	/	/
Strumicë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Dibër	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Krushevë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Vinicë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Aerodrom	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Vasilevë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Gazi Babë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Vrapçishtë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Studenica	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Gjorçe Petrov	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Manastir	1	/	/	/	1	/	/	/	/
Koçan	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Veles	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Kisella Vodë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Dellçevë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Tetovë	7	7	/	/	/	/	/	/	/
Strugë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Zelenikovë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Kavadar	1	/	/	/	1	/	/	/	/
Bosilevë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Kriva Pallankë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Vevçan	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Rankovc	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Rosoman	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Resnjë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Debarcë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Radovish	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Sveti Nikole	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Prilep	8	2	/	/	6	/	/	/	/

Përgjigje në pyetjen nr.10

KOMUNA	TOTAL	MAQEDONAS	SHQIP TARË	TURQ	ROMË	SERBË	VLEH	BOSHNJAKË	TË TJERË
Shtip	17	11	/	/	6	/	/	/	/
Valllandovë	3	3	/	/	/	/	/	/	/
Karposh	73	69	3	/	/	1	/	/	/
Kumanovë	93	61	10	/	15	7	/	/	/
Saraj	10	/	10	/	/	/	/	/	/
Butel	30	24	3	1	/	/	/	2	/
Çair	10	2	3	3	1	/	/	1	/
Ohër	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Çuçer Sandevë	11	7	/	/	/	4	/	/	/
Kërçovë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Tearc	13	3	5	3	2	/	/	/	/
Qendër	9	9	/	/	/	/	/	/	/
Makedonski Brod	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Dojran	3	3	/	/	/	/	/	/	/
Sopishte	3	3	/	/	/	/	/	/	/
Bogdanci	10	9	/	1	/	/	/	/	/
Gjevgjeli	15	15	/	/	/	/	/	/	/
Pehçevë	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Mavrovë dhe Rostushë	2	2	/	/	/	/	/	/	/
Probishtip	3	3	/	/	/	/	/	/	/
Gostivar	54	12	20	22	/	/	/	/	/
Strumicë	24	21	/	3	/	/	/	/	/
Dibër	13	/	10	/	3	/	/	/	/
Krushevë	3	1	1	/	/	/	/	1	/
Vinicë	23	9	/	/	14	/	/	/	/
Aerodrom	130	124	/	/	6	/	/	/	/
Vasilevë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Gazi Babë	79	56	12	/	8	/	/	1	2
Vrapçishtë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Studenica	20	/	19	1	/	/	/	/	/
Gjorçe Petrov	18	16	/	/1	/	/	/	1	/
Manastir	14	15	2	/	/	/	/	/	/
Koçan	1	/	/	/	1	/	/	/	/
Veles	13	12	/	1	/	/	/	/	/

Kisella Vodë	55	51	/	/	4	/	/	/	/
Dellçevë	4	4	/	/	/	/	/	/	/
Tetovë	40	5	26	1	8	/	/	/	/
Strugë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Zelenikovë	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Kavadar	11	10	/	/	1	/	/	/	/
Bosilevë	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Kriva Pallankë	10	9	/	/	1	/	/	/	/
Vevçan	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Rankovc	2	1	/	/	1	/	/	/	/
Rosoman	2	1	/	/	1	/	/	/	/
Resnjë	6	4	1	1	/	/	/	/	/
Debarcë	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Radovish	1	1	/	/	/	/	/	/	/
SvetiNikole	2	2	/	/	/	/	/	/	/
Prilep	57	50	/	/	7	/	/	/	/

Përgjigje në pyetjen nr.11

KOMUNA	TOTAL	MAQEDONAS	SHQIPTARË	TURQ	ROMË	SERBË	VLEH	BOSHNJAKË	TËTJERË
Shtip	6	4	/	/	2	/	/	/	/
Valllandovë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Karposh	6	6	/	/	/	/	/	/	/
Kumanovë	11	2	2	/	7	/	/	/	/
Saraj	3	/	2	/	/	/	/	1	/
Butel	1	/	/	1	/	/	/	/	/
Çair	2	1	/	1	/	/	/	/	/
Ohër	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Çuçer Sandevë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
KËRÇOVË	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Tearc	13	3	5	3	2	/	/	/	/
Qendër	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Makedonski Brod	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Dojran	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Sopishte	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Bogdanci	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Gjevgjeli	3	3	/	/	/	/	/	/	/
Pehçevë	/	/	/	/	/	/	/	/	/

Mavrovë dhe Rostushë	/	/	1	/	/	/	/	/	/
Probishtip	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Gostivar	41	12	7	22	/	/	/	/	/
Strumicë	3	3	/	/	/	/	/	/	/
Dibër	3	/	3	/	/	/	/	/	/
Krushevë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Vinicë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Aerodrom	14	14	/	/	/	/	/	/	/
Vasilevë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Gazi Babë	7	7	/	/	/	/	/	/	/
Vrapçishtë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Studenican	2	/	2	/	/	/	/	/	/
Gjorçe Petrov	3	2	/	/	1	/	/	/	/
Manastir	2	2	/	/	/	/	/	/	/
Koçan	2	2	/	/	/	/	/	/	/
Veles	2	1	/	/	/	/	/	1	/
Kisella Vodë	6	4	/	/	2	/	/	/	/
Dellçevë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Tetovë	8	1	4	/	3	/	/	/	/
Strugë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Zelenikovë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Kavadar	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Bosilevë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Kriva Pallankë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Vevçan	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Rankovc	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Rosoman	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Resnjë	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Debarcë	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Radovish	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Sveti Nikole	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Prilep	1	1	/	/	/	/	/	/	/

Përgjigje në pyetjen nr.12

KOMUNA	TOTAL	MAQEDONAS	SHQIPTARË	TURQ	ROMË	SERBË	VILLEH	BOSHNUAKË	TË TJERË
Shtip	35	14	/	/	21	/	/	/	/
Valllandovë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Karposh	2	2	/	/	/	/	/	/	/
Kumanovë	50	18	/	/	24	2	/	/	6
Saraj	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Butel	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Çair	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Ohër	12	9	2	/	/	/	/	/	1
Çuçer Sandevë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Kërçovë	8	4	3	/	1	/	/	/	/
Tearc	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Qendër	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Makedonski Brod	3	/	/	/	3	/	/	/	/
Dojran	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Sopishte	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Bogdanci	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Gjevgjeli	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Pehçevë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Mavrovë dhe Rostushë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Probishtip	8	8	/	/	/	/	/	/	/
Gostivar	34	/	28	/	6	/	/	/	/
Strumicë	12	12	/	/	/	/	/	/	/
Dibër	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Krushevë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Vinicë	8	8	/	/	/	/	/	/	/
Aerodrom	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Vasilevë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Gazi Babë	13	5	7	/	1	/	/	/	/
Vrapçishtë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Studenicân	3	/	3	/	/	/	/	/	/
Gjorçe Petrov	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Manastir	34	18	2	1	13	/	/	/	/
Koçan	17	10	/	/	7	/	/	/	/
Veles	/	/	/	/	/	/	/	/	/

Kisella Vodë	13	2	2	/	8	/	/	/	1
Dellçevë	15	7	/	/	8	/	/	/	/
Tetovë	14	9	/	5	/	/	/	/	/
Strugë	9	4	2	/	1	/	/	/	2
Zelenikovë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Kavadar	22	9	/	/	13	/	/	/	/
Bosilevë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Kriva Pallankë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Vevçan	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Rankovc	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Rosoman	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Resnjë	2	1	/	1	/	/	/	/	/
Debarcë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Radovish	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Sveti Nikole	5	5	/	/	/	/	/	/	/
Prilep	106	32	/	/	70	/	/	2	2

Përgjigje në pyetjen nr.13

KOMUNA	TOTAL	MAQEDONAS	SHQIPTARË	TURQ	ROMË	SERBË	VILLEH	BOSHNUAKË	TË TJERË
Shtip	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Valllandovë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Karposh	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Kumanovë	8	5	/	/	2	1	/	/	/
Saraj	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Butel	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Çair	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Ohër	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Çuçer Sandevë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Kërçovë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Tearc	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Qendër	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Makedonski Brod	3	/	/	/	3	/	/	/	/
Dojran	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Sopishte	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Bogdanci	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Gjevgjeli	/	/	/	/	/	/	/	/	/

Pehçevë	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Mavrovë dhe Rostushë	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Probištip	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Gostivar	8	/	2	/	6	/	/	/	/	/
Strumicë	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Dibër	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Krushevë	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Vinicë	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Aerodrom	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Vasilevë	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Gazi Babë	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Vrapçishtë	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Studenica	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Gjorçe Petrov	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Manastir	3	/	1	1	1	/	/	/	/	/
Koçan	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Veles	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Kisella Vodë	1	/	1	/	/	/	/	/	/	/
Dellçevë	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Tetovë	3	3	/	/	/	/	/	/	/	/
Strugë	1	1	/	/	/	/	/	/	/	/
Zelenikovë	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Kavadar	3	1	/	/	2	/	/	/	/	/
Bosilevë	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Kriva Pallankë	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Vevçan	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Rankovc	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Rosoman	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Resnjë	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Debarcë	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Radovish/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Sveti Nikole	1	1	/	/	/	/	/	/	/	/
Prilep	8	6	/	/	2	/	/	/	/	/

Përgjigje në pyetjen nr.14

KOMUNA	TOTAL	MAQEDONAS	SHQIPТАRË	TURQ	ROMË	SERBË	VLLEH	BOSHNJAKË	TËTJERË
Shtip	17	11	/	/	6	/	/	/	/
Valllandovë	3	2	/	/	/	/	/	/	/
Karposh	61	58	3	/	/	/	/	/	/
Kumanovë	94	61	10	/	14	9	/	/	/
Saraj	12	/	12	/	/	/	/	/	/
Butel	25	18	4	1	/	/	/	2	/
Çair	12	2	3	3	2	/	/	2	/
Ohër	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Çuçer Sandevë	10	6	/	/	/	4	/	/	/
Kërçovë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Tearc	9	2	3	2	2	/	/	/	/
Qendër	11	10	/	/	/	/	1	/	/
Makedonski Brod	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Dojran	3	3	/	/	/	/	/	/	/
Sopishte	3	3	/	/	/	/	/	/	/
Bogdanci	9	8	/	1	/	/	/	/	/
Gjevgjeli	16	16	/	/	/	/	/	/	/
Pehçevë	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Mavrovë dhe Rostushë	3	2	1	/	/	/	/	/	/
Probištip	3	3	/	/	/	/	/	/	/
Gostivar	60	14	24	22	/	/	/	/	/
Strumicë	30	25	/	5	/	/	/	/	/
Dibër	15	/	12	/	3	/	/	/	/
Krushevë	3	1	1	/	/	/	/	1	/
Vinicë	11	10	/	1	/	/	/	/	/
Aerodrom	120	110	/	1	9	/	/	/	/
Vasilevë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Gazi Babë	80	57	12	/	8	/	/	1	2
Vrapçishtë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Studenica	23	/	22	1	/	/	/	/	/
Gjorçe Petrov	24	22	/	/	1	/	/	1	/
Manastir	21	19	2	/	/	/	/	/	/
Koçan	1	/	/	/	1	/	/	/	/
Veles	16	12	/	2	/	/	/	2	/

Kisella Vodë	48	46	/	/	2	/	/	/	/
Dellçevë	9	4	/	/	5	/	/	/	/
Tetovë	65	6	48	1	9	/	/	1	/
Strugë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Zelenikovë	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Kavadar	11	10	/	/	1	/	/	/	/
Bosilevë	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Kriva Pallankë	11	9	/	/	2	/	/	/	/
Vevçan	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Rankovc	2	1	/	/	1	/	/	/	/
Rosoman	2	1	/	/	1	/	/	/	/
Resnjë	5	3	1	1	/	/	/	/	/
Debarcë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Radovish	2	2	/	/	/	/	/	/	/
Sveti Nikole	3	3	/	/	/	/	/	/	/
Prilep	33	31	1	/	1	/	/	/	/

Përgjigje në pyetjen nr.15

KOMUNA	TOTAL	MAQEDONAS	SHQIPTARË	TURQ	ROMË	SERBË	VILLEH	BOSHNJAKË	TËTJERË
Shtip	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Valllandovë	1	/	/	/	/	1	/	/	/
Karposh	14	13	/	/	/	1	/	/	/
Kumanovë	14	10	/	/	2	2	/	/	/
Saraj	4	/	4	/	/	/	/	/	/
Butel	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Çair	2	1	/	/	/	/	/	1	/
Ohër	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Çuçer Sandevë	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Kërçovë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Tearc	9	2	3	2	2	/	/	/	/
Qendër	3	2	/	/	/	1	/	/	/
Makedonski Brod	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Dojran	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Sopishte	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Bogdanci	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Gjevgjeli	3	3	/	/	/	/	/	/	/

Pehçevë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Mavrovë dhe Rostushë	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Probishtip	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Gostivar	43	14	7	22	/	/	/	/	/
Strumicë	4	4	/	/	/	/	/	/	/
Dibër	5	/	5	/	/	/	/	/	/
Krushevë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Vinicë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Aerodrom	20	18	/	2	/	/	/	/	/
Vasilevë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Gazi Babë	7	7	/	/	/	/	/	/	/
Vrapçishtë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Studenica	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Gjorçe Petrov	6	6	/	/	/	/	/	/	/
Manastir	3	3	/	/	/	/	/	/	/
Koçan	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Veles	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Kisella Vodë	5	5	/	/	/	/	/	/	/
Dellçevë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Tetovë	10	2	5	/	2	/	/	1	/
Strugë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Zelenikovë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Kavadar	2	2	/	/	/	/	/	/	/
Bosilevë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Kriva Pallankë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Vevçan	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Rankovc	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Rosoman	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Resnjë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Debarcë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Radovish	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Sveti Nikole	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Prilep	2	2	/	/	/	/	/	/	/

Përgjigje në pyetjen nr.16

KOMUNA	TOTAL	MAQEDONAS	SHQIPTARË	TURQ	ROMË	SERBË	VLEH	BOSHNJAKË	TËTJERË
Shtip	31	12	/	/	19	/	/	/	/
Valllandovë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Karposh	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Kumanovë	48	25	/	/	19	1	/	/	3
Saraj	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Butel	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Çair	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Ohër	11	10	1	/	/	/	/	/	/
Çuçer Sandevë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Kërçovë	8	4	3	/	1	/	/	/	/
Tearc	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Qendër	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Makedonski Brod	4	/	/	/	4	/	/	/	/
Dojran	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Sopishte	3	3	/	/	/	/	/	/	/
Bogdanci	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Gjevgjeli	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Pehçevë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Mavrovë dhe Rostushë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Probishtip	7	7	/	/	/	/	/	/	/
Gostivar	44	/	36	/	8	/	/	/	/
Strumicë	12	12	/	/	/	/	/	/	/
Dibër	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Krushevë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Vinicë	11	10	/	1	/	/	/	/	/
Aerodrom	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Vasilevë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Gazi Babë	6	/	6	/	/	/	/	/	/
Vrapçishtë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Studenicëan	3	/	3	/	/	/	/	/	/
Gjorçe Petrov	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Manastir	33	17	2	/	14	/	/	/	/
Koçan	14	9	/	/	5	/	/	/	/
Veles	/	/	/	/	/	/	/	/	/

Kisella Vodë	10	1	4	/	5	/	/	/	/
Dellçevë	16	7	/	/	9	/	/	/	/
Tetovë	12	10	/	/	2	/	/	/	/
Strugë	11	5	3	/	1	/	/	/	2
Zelenikovë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Kavadar	23	10	/	/	13	/	/	/	/
Bosilevë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Kriva Pallankë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Vevçan	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Rankovc	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Rosoman	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Resnjë	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Debarcë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Radovish	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Sveti Nikole	5	5	/	/	/	/	/	/	/
Prilep	92	30	/	/	58	/	/	2	2

Përgjigje në pyetjen nr.17

KOMUNA	TOTAL	MAQEDONAS	SHQIPTARË	TURQ	ROMË	SERBË	VLEH	BOSHNJAKË	TËTJERË
Shtip	2	2	/	/	/	/	/	/	/
Valllandovë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Karposh	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Kumanovë	4	4	/	/	/	/	/	/	/
Saraj	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Butel	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Çair	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Ohër	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Çuçer Sandevë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Kërçovë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Tearc	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Qendër	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Makedonski Brod	1	/	/	/	/	1	/	/	/
Dojran	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Sopishte	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Bogdanci	/	/	/	/	/	/	/	/	/

Gjevgjeli	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Pehçevë	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Mavrovë dhe Rostushë	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Probishtip	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Gostivar	10	/	2	/	8	/	/	/	/	/
Strumicë	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Dibër	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Krushevë	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Vinicë	3	3	/	/	/	/	/	/	/	/
Aerodrom	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Vasilevë	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Gazi Babë	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Vrapçishtë	1	/	1	/	/	/	/	/	/	/
Studenica	3	/	3	/	/	/	/	/	/	/
Gjorçe Petrov	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Manastir	2	2	/	/	/	/	/	/	/	/
Koçan	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Veles	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Kisella Vodë	1	1	/	/	/	/	/	/	/	/
Dellçevë	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Tetovë	4	1	3	/	/	/	/	/	/	/
Strugë	1	/	1	/	/	/	/	/	/	/
Zelenikovë	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Kavadar	3	3	/	/	/	/	/	/	/	/
Bosilevë	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Kriva Pallankë	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Vevçan	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Rankovc	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Rosoman	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Resnjë	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Debarcë	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Radovish	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Sveti Nikole	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Prilep	6	6	/	/	/	/	/	/	/	/

Përgjigje në pyetjen nr.18

KOMUNA	TOTAL	MAQEDONAS	SHQIP TARË	TURQ	ROMË	SERBË	VLLEH	BOSHNIKË	TËTJERË
Shtip	2	2	/	/	/	/	/	/	/
Valllandovë	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Karposh	9	7	/	/	/	/	/	1	1
Kumanovë	51	40	/	/	3	8	/	/	/
Saraj	1	/	1	/	/	/	/	/	/
Butel	2	2	/	/	/	/	/	/	/
Çair	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Ohër	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Çuça Sandevë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Kërçovë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Tearc	10	3	3	2	2	/	/	/	/
Qendër	2	2	/	/	/	/	/	/	/
Makedonski Brod	3	1	/	/	2	/	/	/	/
Dojran	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Sopishte	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Bogdanci	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Gjevgjeli	3	3	/	/	/	/	/	/	/
Pehçevë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Mavrovë dhe Rostushë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Probishtip	3	3	/	/	/	/	/	/	/
Gostivar	43	12	7	24	/	/	/	/	/
Strumicë	6	6	/	/	/	/	/	/	/
Dibër	4	/	4	/	/	/	/	/	/
Krushevë	2	2	/	/	/	/	/	/	/
Vinicë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Aerodrom	18	18	/	/	/	/	/	/	/
Vasilevë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Gazi Babë	3	3	/	/	/	/	/	/	/
Vrapçishtë	1	/	1	/	/	/	/	/	/
Studenica	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Gjorçe Petrov	4	4	/	/	/	/	/	/	/
Manastir	3	2	1	/	/	/	/	/	/

Koçan	2	2	/	/	/	/	/	/	/	/
Veles	4	2	/	/	/	/	/	2	/	
Kisella Vodë	8	8	/	/	/	/	/	/	/	
Dellçevë	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
Tetovë	19	/	17	/	2	/	/	/	/	
Strugë	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
Zelenikovë	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
Kavadar	2	2	/	/	/	/	/	/	/	
Bosilevë	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
Kriva Pallankë	1	/	/	/	1	/	/	/	/	
Vevçan	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
Rankovc	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
Rosoman	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
Resnjë	3	2	1	/	/	/	/	/	/	
Debarcë	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
Radovish	2	2	/	/	/	/	/	/	/	
Sveti Nikole	1	1	/	/	/	/	/	/	/	
Prilep	2	2	/	/	/	/	/	/	/	

Përgjigje në pyetjen nr.19

KOMUNA	TOTAL	MAQEDONAS	SHQIPTARË	TURQ	ROMË	SERBË	VLEH	BOSHNJAKË	TË TJERË
Shtip	1	1	/	/	/	/	/	/	/
Valllandovë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Karposh	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Kumanovë	13	8	/	/	4	1	/	/	/
Saraj	1	/	1	/	/	/	/	/	/
Butel	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Çair	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Ohër	1	/	/	/	1	/	/	/	/
Çuçer Sandevë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Kërçovë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Tearc	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Qendër	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Makedonski Brod	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Dojran	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Sopishte	/	/	/	/	/	/	/	/	/

Bogdanci	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Gjevgjeli	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Pehçevë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Mavrovë dhe Rostushë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Probishtip	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Gostivar	4	/	2	/	2	/	/	/	/
Strumicë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Dibër	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Krushevë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Vinicë	1	/	/	/	1	/	/	/	/
Aerodrom	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Vasilevë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Gazi Babë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Vrapçishtë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Studenicân	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Gjorçe Petrov	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Manastir	2	2	/	/	/	/	/	/	/
Koçan	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Veles	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Kisella Vodë	2	/	1	/	1	/	/	/	/
Dellçevë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Tetovë	18	/	17	/	1	/	/	/	/
Strugë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Zelenikovë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Kavadar	2	2	/	/	/	/	/	/	/
Bosilevë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Kriva Pallankë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Vevçan	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Rankovc	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Rosoman	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Resnjë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Debarcë	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Radovish	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Sveti Nikole	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Prilep	4	2	/	/	2	/	/	/	/